

N:o 3, (i samlingen N:o 28), i anledning af väckt förslag om tillägg till 7 § i Kongl. Förordningen af den 13 Juli 1853, angående fattigvården i riket; samt

Samma Utskotts Utlåtande N:o 4, (i samlingen N:o 29), i anledning af väckt förslag om ändring uti 14 och 16 §§ af Kongl. Förordningen angående fattigvården i riket den 13 Juli 1853.

Sammanträdet afslutades kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

In fidem

H. Husberg.

Onsdagen den 4 Mars.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Protokollet för den 26 nästlidne Februari samt protokollsutdrag rörande de beslut, som fattades vid sammanträdet den 3 i denna månad, upplästes och godkändes.

§ 2.

Herr Siljeström fick ordet och yttrade: Då föredragningen af Hufvudtitlarne snart förestår, vågar jag till Kammaren hemställa, huruvida Kammaren icke skulle anse lämpligt att föredragningen häraf sker med någon mindre skyndsambet än hvad förhållandet var sistlidne riksdag. Då Kammaren har sammanträde både för- och eftermiddag, dag efter dag, så är det i sanning svårt att hinna sätta sig in i dessa ärenden, som dock, med afseende å deras stora betydelse, icke nog kunna prövas. Än mindre tillåter tiden att från vederbörande embetsverk förskaffa sig de upplysningar, som man skulle kunna finna nödiga. Väl är det santt att man på förhand kan studera Hufvudtitlarne, men hittills hafva blott fem Hufvudtitlar inkommit, och är det i allt fall svårt att under någon längre tids mellanrum behålla dem i minnet. Jag vågar därför hemställa, om det icke skulle vara lämpligt att under behandlingen af statsregleringen Kam-maren sammanträdde allenast under förmiddagarne eller hvarannan dag, hvarigenom ärendenas behandling helt säkert skulle vinna i grundlighet hvad som möjligen förlorades i tid. Sistförflutna riksdag var anledning att så vidt möjligt påskynda arbetet, emedan det problemet då förelåg att lösa, huru man skulle kunna inom föreskrifna tiden afsluta riksdagen, men nu, då sådant skäl icke förefinnes, enär vi med afseende å arbetets fort-

gång i närvarande stund befinna oss två och en half vecka före sista riksdagen, hemtar jag häruti ytterligare anledning till min nu gjorda framställning.

I detta yttrande hördes flere af Kammarens ledamöter instämma.

Ordet begärdes härefter af

Herr Sven Nilsson: Jag instämmer så mycket heldre med den föregående talaren, som jag sjelf varit betänkt, att, ehuru icke i dag, framkomma med en dylik framställning och begära någon rymligare tid för behandling af Riksdagens angelägnaste ärenden. Den 26 Mars påbörjades sistlidna riksdag behandlingen af statsregleringen och afgjordes sedan på några få dagar i brådslande fart; då vi nu i arbetets fortgång äro vida framför sista Riksdagen och fara icke är för handen att vi skola hinna inom behörig tid afsluta riksdagen, så synes det icke vara skäl att möjligen på grundlighetens bekostnad alltför mycket påskynda arbetet. Jag hemställer derföre, att under behandlingen af statsregleringen vi åtminstone må slippa aftonplena, ty det är åtminstone för mig omöjligt att på detta sätt följa med och sätta mig in uti alla frågor, och befarar jag att detta äfven är förhållandet med åtskillige andra Kammarens ledamöter.

Herr *Wigardt* anmälde, att han förenade sig med de båda föregående talarne.

Härefter yttrade sig

Herr Bergström: De båda talarne, som först yttrade sig och med hvilken en tredje instämde, ega visserligen giltiga anspråk på uppmärksamhet å deras ifrågavarande framställning; men åt densamma torde icke kunna tillerkännas annan eller högre betydelse än af en opinionsyttring. Enligt Riksdagsordningen tillkommer det Talmannen att utfärda kallelse till Kammarens sammanträden. Yrkanden af enskilde ledamöter, åsyftande att inskränka eller bestämma denna Talmannens befogenhet, kunna icke grundlagsenligt framställas. Jag förmodar dock, att Herr Talmannen å den gjorda framställningen fäster det atseende han kan anse densamma förtjena. Emellertid vill jag påpeka, att innan någon af de fem första Hufvudtitlarne företages till slutlig behandling, de alla komma att hafva legat åtta dagar på bordet. Under den fortgående handläggningen af statsregleringen har man också, då Utskottsarbetena under tiden ligga nere, riklig tid att instudera sig i de följande Hufvudtitlarne. Den ordning, som sistlidna riksdag följdes vid uppgörande af statsregleringen, torde utan fara för olämpor kunna äfven vid denna riksdag iakttagas; helst man icke med fog läser kunna påstå, att Kamrarne sistlidna riksdag vid behandlingen af Hufvudtitlarne gjort sig skyldige till slarf eller hastverk.

Många af Kammarens ledamöter instämde.

Herr Anders Gudmundsson: Jemte det jag instämmer med de två förste talarne, vill jag tillika uttrycka den önskan, att Kammarne icke måtte utan i högst nödiga fall afvika från föredragningslistan, sådan den blifvit

blifvit från ett föregående plenum uppgjord. Visserligen medgifver jag, att Talmannen eger rätt bestämma tiden för Kammarens sammanträden, men derjemte kan jag icke underlåta påpeka, att det just varit Talmanskonklaven, som varit orsaken till de öfverklagade förhållandena; och vågar jag derföre fästa Kammarens ledamöters inom Talmanskonklaven uppmärksamhet derpå, att Talmanskonklaven så ställer till att föredragningen af Hufvudtitlarne icke må alltför mycket påskyndas.

Herr Lindström: Den uppfattning jag har af såväl grundlagen som arbetsordningen för Kammaren gör att jag för min del icke kan undgå att finna oförligt, om Kammaren skulle gå i förväg det beslut, angående föredragningen af Hufvudtitlarne, som kan komma att fattas inom Talmanskonferensen. Detta vore så mycket origtigare, som man i så fall, så att säga, skulle göra upp räkningen utan värden, ty äfven Första Kammaren har väl något att säga, och grundlagen innehåller ju dessutom föreskrift derom att ärendena skola, såvidt ske kan, samtidigt i båda Kamrarnas behandlas. Om nu Första Kammaren beslutar att hålla plena både för- och eftermiddagar den tid statsregleringen pågår, så hinner ju Första Kammaren långt framom denna Kammare i behandlingen af ärendena, hvilket åter möjligen skulle kunna väsendtligt inverka på frågornas utgång här inom Kammaren, enär man ofta nog hör såsom skäl för bifall eller afslag å en fråga åberopas Första Kammarens i saken redan fattade beslut. Då det således tillkommer Talmanskonferensen att bestämma om dessa saker, anser jag Herr Siljeströms ifrågavarande framställning icke böra af Kammaren godkännas.

Häri instämde åtskillige af Kammarens ledamöter.

Herr Sven Nilsson: Jag har begärt ordet nu ånyo för att rätta en felaktig uppgift af en föregående talare, hvilken yttrade att de fem Hufvudtitlarne legat på bordet redan åtta dagar; detta är likväl icke förhållandet, ty först den 29 sistlidne Februari kommo de Kammarens ledamöter tillhanda. Huru det förhåller sig i afseende å tiden med Kammarens öfrige ledamöter vet jag naturligtvis icke, men hvad mig särskildt angår, måste jag bekänna, att min tid varit tillräckligt upptagen med att sätta mig in uti alla de Betänkanden, som äro under handläggning, för att jemväl under tiden hinna instudera de bordlagda Hufvudtitlarne. Hvad angår Talmannens rätt att bestämma tiden för Kammarens sammanträden, så är ju denna tydlig och klar, och min framställning i ämnet innehöll ju icke heller något yrkande utan allenast en hemställa att, om möjligt, slippa aftonplena; likasom jag äfven förmodar att Herr Siljeström blott afsåg att Talmannen skulle i Talmanskonferensen göra framställning i ämnet; och kan det väl icke anses orätt att på så sätt frambära sina önskningsar.

Herr Staaff: Det förefaller mig i sanning besynnerligt, att en diskussion kan uppstå af en framställning, som innehåller allenast, så att säga, ett memento till Talmannen, hvilken enligt grundlagen eger bestäm-

ma tiden för Kammarens sammanträden. Min tro är också, att Kammaren i anledning af Herr Siljeströms nyssberörda framställning icke kan fatta något beslut, samt att den pågående diskussionen således icke kan leda till något annat än att bereda Kammarens ledamöter tillfälle att, till den kraft och verkan sådant kan medföra, uttala de åsikter de kunna hysa i ämnet. I öfrigt ber jag att få tillägga att, för så vidt Stats-Utskottet fullgjort sin skyldighet att med största möjliga fullständighet och grundlighet utarbета och motivera sina förslag, Kammarens arbete bör blifva lätt, åtminstone i jämförelse med Utskottets; och då vi tillika veta, att Utskottet haft sammanträden både för- och eftermiddagar, samt att Utskottets ledamöter derjemte haft tid att följa med förhandlingarne i Kammaren, så synes det mig, som borde vi icke betvifva, att vi ju i Utskottets arbeten finna tillräcklig ledning för att arbeta undan lika fort som Utskottet. Jag önskar derföre, att Kammaren, med anledning af Herr Siljeströms ifrågasvarande framställning, icke måtte fatta något beslut, utan allenast uttala den önskan, att Talmannen vid anordnandet af sammanträdena under behandlingen af statsregleringen ville, såvidt omständigheterna medgifva, och med tillbörligt afseende å ordningen för föredragningen inom Första Kammaren, å samma framställning fästa det afseende, hvartill den kan föranleda.

Herr Siljeström: Jag kan icke annat än uppskatta den loyauté, som hos flere talare uppenbarat sig i afseende å Talmanskonferensens rättigheter, men det har ju icke heller varit min afsigt att i dem göra intrång. Jag vet väl, att Talmanskonferensen bestämmer tiden för ärendenas föredragning inom Kammaren, men jag hade icke trott, att Talmanskonferensen stod så högt öfver Riksdagen, att ej någon af Kamrarne skulle kunna till densamma ingå med framställning i en eller annan syftning, och var det ju blott min mening, att Kammaren skulle uttala den önskan, att behandlingen af statsregleringen icke måtte ske med den skyndsamhet som vid sistförflutna riksdagen. I denna åsigt eller att arbetet icke allt för mycket borde påskyndas, har jag ytterligare blifvit stärkt genom sistföregående talares yttrande. Han sade nemligen, att då Stats-Utskottet med all noggrannhet och fullständighet granskat alla hithörande frågor, så återstode icke mycket arbete för Kamrarne, eller, uttryckt med andra ord, att Kammaren sedermera icke hade stort annat att göra än att bifalla hvad Stats-Utskottet föreslagit. Denna uppfattning af saken kan jag dock ej dela. Väl vet jag att tider funnits, då Stats-Utskottet ensamt nära nog utgjorde Riksdagen, men jag tror ock, att denna tid numera är förbi och att vi icke böra dit återkomma. Säkert är, att Kammarens sjelfständiga beslutanderätt befordras derigenom, att ärendena icke alltför hastigt påskyndas; och vågar jag derföre hemställa, att Talmannen ville i Talmanskonferensen påpeka hvad jag nu i min framställning antydt.

Herr Anders Gudmundsson: Jag trodde icke, att mitt yttrande så skulle uppfattats, som om jag afsett upprifvande af möjligen redan fattade beslut, utan ville jag blott uttala, att föredragningen af statsregleringen så ordnades, att arbetet icke allt för mycket påskyndades. Jag

vet väl, att det tillkommer Talmanskonferensen att föreslå ordningen för ärendenas behandling hos Kamrarne, men detta sker dock under förutsättning, att dessa förslag varda af Kamrarne godkända. Emellertid läser Kammaren nu icke kunna fatta något beslut i frågan, utan får väl bero vid hvad nu i ärendet förekommit.

Herr von Troil: Jag föreställer mig, att Herr Siljeströms ifrågasvarande framställning icke bör kunna föranleda till något beslut å Kammararens sida, utan att densamma får anses allenast uttrycka hans och andra med honom liktänkande ledamöters önskan i fråga om sättet, hvarpå föredragningen af statsregleringen bör ega rum. Mig synes emellertid, att grundlagen tydligen uttalar, att sättet för ärendenas föredragning bör uppgöras inom Talmanskonferensen och dess beslut sedan underställas Kamrarne. Herr Lindström har redan påpekat olägenheterna deraf, om Första Kammaren hunne behandla frågorna tidigare än Andra Kammaren; och då nu tillika det förhållande eger rum, att Andra Kammaren såväl som den Första i Talmanskonferensen insätter sina förtroendemän, synes allt skäl vara för handen, att såväl nu som annars i allmänhet följa de förslag, som från Talmanskonferensen utgå.

Dessutom vill jag fästa uppmärksamheten på lämpligheten att så fort som möjligt avsluta behandlingen af statsregleringen, så att icke Riksdagen utöfver den bestämda tiden utdrages. Visserligen medgifver jag, att det fordras både tid och arbete för att sätta sig in i alla till statsregleringen hörande frågor; men jag tror likväl att, om man väl begagnar tiden innan statsregleringen framkommer till behandling, man skall kunna hinna på fullständigt sätt taga kännedom om ämnet.

Herr Staaff: Hvad jag tog mig friheten yttra förra gången jag hade ordet, var att då längre tid behöfves för den föregående behandlingen och utredningen af frågorna, på hvilken utredning de blifvande besluten grunda sig, än för ärendenas handläggning sedermera inom Kamrarne, så och då Stats-Utskottet med sådan skyndsamhet genomgått statsregleringen, vågade jag antaga, att Kamrarne äfvenledes med lika skyndsamhet skulle medhinna handläggningen af Hufvudtitlarne. Derjente vill jag berigtiga en talares yttrande, som orätt uppfattat, hvad jag nyss sade. Jag yttrade nemligen ingalunda, på sätt bemälde talare antydde, att Kamrarne icke skulle hafva stort annat att göra än att bifalla hvad Stats-Utskottet föreslagit, utan ville jag fästa uppmärksamheten derpå, att arbetet för Kamrarne bör blifva vida lättare än för Utskottet, som utredt frågorna. Många ärenden, som inkommit från Utskotten väl och grundligt utarbetade, vinna likväl icke alltid bifall inom Kamrarne, utan kan på en grundlig utredning af en fråga lika väl följa ett afslag som ett bifall.

Öfverläggningen var slutad. Då de derunder afgifna yttranden icke voro af beskaffenhet att påkalla något Kammarens beslut, ville Herr Talmannen endast hafva tillkännagifvit, det han, efter samråd med Första Kammarens Talman, skulle tillse i hvad mån de nu uttalade önskningarne kunde vinna afseende vid bestämmande af blifvande sammanträden för statsregleringens behandling.

§ 3.

Till förnyad behandling förekom Bevillnings-Utskottets Betänkande No 4, angående tullbevillningen.

Betänkandet föredrogs punktvis och skedde alltså början med:

Första punkten.

Hvad Utskottet i denna punkt föreslagit, blef af Kammaren bifallet.

Andra punkten.

Härvid yttrade

Herr Nils Larson: Då jag nu tager till ordet i denna fråga, hvori min tanke torde för många bland Kammarens ledamöter vara känd sedan föregående riksdagar, anser jag mig, för att ej onödigtvis väcka oro, böra genast tillkännagifva, att jag icke ämnar söka åstadkomma någon ändring uti hvad Utskottet i denna punkt föreslagit. Jag kan dock icke dölja, att jag anser frågan höra till dem, som icke kunna falla. Den måste förr eller sednare på allvar upptagas, på det att de många missförhållanden, som i afseende på tolag ega rum, må vinna rättelse. Med tanken fästad härpå, är det som jag anser det vara klokast att nu icke godkänna några yttranden, hvilka möjligen vid frågans framtida behandling kunna komma att vilseleda omdömet. I Utskottets motivering förekomma nemligen påståenden, som äro alldeles origtiga.

Utskottet säger först, att tolagen grundar sig på *privilegier*. Jag kan icke rätt fatta, hvad Utskottet härmed menat; men af sammanhanget, äfvensom deraf att Utskottet låtit särskildt utmärka det begagnade ordet med kursiv stil, vill det synas, som om Utskottet dermed menat, att stapelstädernas rätt till tolag skulle vara så okränkbar, att den icke borde kunna af Kongl. Maj:t och Riksdagen rubbas eller jemkas, utan att de kommuner frågan rör derpå ingå. Har Utskottet verkligen velat i det begagnade uttrycket inlägga någon sådan mening, får jag på det kraftigaste protestera deremot.

Städernas rätt till tolag har tillkommit under olika tider genom en mängd Kongl. resolutioner, gifna till en del under enväldstiden, och må vara att regenterne då haft rätt att utan Representationens hörande utfärda dessa resolutioner; men vi hafva exempel på, att sådant skett äfven efter antagandet af 1809 års Regeringsform, i det att Kongl. Maj:t genom ett den 20 November 1816 utfärdadt bref, utan Representationens hörande, gifvit Stockholms stad rätt att uppbära dubbelt högre tolag än förut. Detta Kongl. Bref har inom ett af Riksdagens Utskott nu ådragit sig en särskild uppmärksamhet i anledning af en framställning i det Statsråds-protokoll, som åtföljer Kongl. Maj:ts Proposition om Statsverkets tillstånd och behof, i fråga om anslag till aflöning af vissa elementarläroverkslärare i Stockholm, hvilka lärare det, enligt samma Kongl. Bref, åligger kommunen att sjelf aflöna, emot åtnjutandet af den förhöjda tolagen. Carl XIII tycktes icke så noga hafva gjort sig reda för den blott sju år förut antagna Regeringsformens innehåll, och säkert är, att ofvannämnda

bref icke kan få namn af privilegium i den bemärkelse, hvarom jag nyss talat.

Utskottet har omnämnt, att tolagsafgifterna före 1856—1858 årens riksdag, då Rikets Ständer beslöto, att dessa afgifter skulle inberäknas i tullsatserna och städerna i stället få ersättning af tullmedlen, i de särskilda städerna uppgingo till högst olika procent af tulluppbörden; att hvarje stads tolagsuppbörd icke skulle hafva stått i något egentligt beroende af omfånget af stadens handelsverksamhet och att "tolagsafgifterna beskattade de tullpligtiga varorna ytterst ojemnt, i den ena staden orimligt högt, i den andra jemförelsevis lågt." "Sålunda", säger Utskottet, "uppgick i början af 1850-talet tolagen i en stad till mera än 40 procent af stadens tulluppbörd, i andra åter från 20 ned till 2 procent af samma uppbörd." Häraf skulle kunna tyckas, som en högst betydlig olikhet i tolagsafgifterna egt rum de särskilda städerna emellan; men denna olikhet var på långt när icke så stor, som af Utskottets framställning vill synas, och de uppställda procentförhållandena emellan tolag och tull bevisa rentaf ingenting i detta afseende, hvarpå jag straxt vill framställa ett exempel, af hvilket hvar och en tydligt skall kunna fatta, att jag har rätt i detta mitt påstående. I Nyköping har tolagsuppbörden per medium under åren 1853, 1854 och 1855 uppgått till 40 procent af tullbeloppet, under det den i Stockholm vid samma tid endast utgjort 10 procent af tullen. Jag vill dock åtaga mig att bevisa, att tolagen var i verkligheten billigare i Nyköping än i Stockholm. Tolagen utgick nemligen icke i visst förhållande till tullafgiften, utan i förhållande till varans värde, och var icke i någon annan mån beroende af tullen, än att den icke i något fall fick utgå till högre belopp än denna och icke af tullfria varor. Det ömsesidiga förhållandet emellan tolag och tull på en viss varuartikel berodde hufvudsakligen derpå, huruvida det var fråga om en vara, som drog en hög eller låg tull; och proportionen emellan tolagsuppbörden och tulluppbörden på det hela i en viss stad berodde således lika hufvudsakligen af den omständigheten, huruvida den egentliga affärsverksamheten i samma stad mer eller mindre uteslutande omfattade det ena eller andra varuslaget. I Nyköping var det hufvudsakligen stångjern som exporterades och Norsk sill, som importerades. Exporttullen på stångjern utgjorde då, om jag rätt minnes, fyra skillingar Banko skeppundet, och enligt Kongl. Förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden erlades för sill, då den sjöledes hit till riket från Norge infördes, endast hälften af den uti gällande sjötullstaxa för sådan vara i allmänhet bestämda införselstull, hvilken halfva tull utgjorde, åtminstone under år 1855, såsom jag vill minnas, åtta skillingar Banko per tunna; med ett ord: tullafgifterna på dessa båda varuartiklar voro så ytterst låga, att tolagen på dem uppgick till ungefär lika högt belopp som tullen, och med beräkning af öfriga varor, som der utgjorde föremål för tullbehandling, motsvarade medelbeloppet af tolagen, såsom förut är nämndt, 40 procent af tulluppbörden i staden. Året näst derefter, eller 1856, då stångjern vid export och sill voro både tull- och tolagsfria, var proportionen lika med 7:100. Tolagen utgjorde likväl i verkligheten, med några få undantag till lindring för vissa artiklar, enligt då gällande författningar, i Stockholm på inkommande tullpligtiga varor $2\frac{1}{2}$ procent och på utgående $1\frac{1}{3}$

procent, under det den i Nyköping uppgick till blott $1\frac{3}{4}$ procent å inkommande och $\frac{3}{4}$ procent å utgående varor, allt af värdet. Häråf synes, att tolagen i Nyköping var i sjelfva verket lägre än den i Stockholm, ehuru man af Utskottets framställning måste, om man icke eljest eger någon närmare kännedom om det verkliga sakförhållandet, draga den slutsats, att ett motsatt förhållande skulle hafva egt rum; hvilket dock är helt och hållet felaktigt.

Utskottet säger vidare, att genom den omtalade olikheten i tolagsprocenten handeln ryckts från sina naturliga vägar och tvungits att söka konstlade och för varuomsättningen dyrare. Att så varit förhållandet, blott för tolagens skull, vägar jag bestrida. Det är bekant, att åtminstone för omkring tjugo år sedan varor, ämnade att föras till Stockholm, förtullades i Calmar. Men ehuru tolagen i Calmar var något lägre än i Stockholm, var dock skilnaden icke så stor, att den kunde föranleda affärsmän att blott därför begagna en sådan omväg, som helt naturligt skulle medföra dryga omkostnader för varornas dubbla lossning och lastning m. m. Det var icke de i lag stadgade afgifterna, som härvid voro bestämmande, utan det var något annat, som numera, dess bättre, med skäl torde kunna sägas icke vidare hos oss existera: det var den olika tullbehandling, som tillämpades vid olika tullkamrar, det vill säga tulltjenstemännens olika sätt att under den ena eller andra rubriken i tulltaxan hänföra samma vara med mera dylikt. Det var häri, men icke i tolagens belopp, som orsaken låg dertill att varor, som voro ämnade att afsättas i Stockholm, förtullades i Calmar.

Vidare har Utskottet yttrat, att regleringen af tolagen åstadkommit större enkelhet och enhet i tull-lagstiftningen. Detta är väl till en del förhållandet; men det finnes flera afgifter, som icke ingått i regleringen, nemligen hamppenningar, bro-, våg- och pålpenningar. Jag frågar då, om man kan anse sig hafva vunnit så mycket af den så högt beprisade enkelheten.

Äfvenså har Utskottet sagt, att regleringen skulle hafva ländt varuförbrukningen till lättnad. Det är också ett misstag; ty tolagen bortogs icke, ehuru den numera icke debiteras såsom en särskild afgift; den inberäknas i tullsatserna och måste således af konsumenterna fortfarande betalas.

Uti de nu genomgångna motiverna har jag, på sätt jag härmed sökt ådagalägga, funnit så många origtigheter och oegentligheter, att jag icke med min röst kan godkänna dessa motiver; och då, såsom förut blifvit nämndt, frågan förr eller sednare måste allvarligen behandlas och på det icke Riksdagen må på förhand framställa satser, som framdeles kunna anses bindande eller som eljest kunna blifva vilseledande för omdömet, hemställer jag, att Kammaren, med ogillande af Utskottets motiver, för sin del beslutar, att, i anseende till frågans outhärliga skick, Herr Friherre Fleetwoods ifrågasvarande motion icke för närvarande kan till någon vidare åtgärd föranleda.

Många af Kammarens ledamöter hördes häri instämma.

Herr Vougt: Då den siste talaren icke framställt annat yrkande än ogillande af Utskottets motivering, inskränker jag mig till att anhålla

om bifall till Utskottets hemställan; och jag tror att motiveringen betyder särdeles litet vid frågans behandling i en framtid.

Häri instämde flere af Kammarens ledamöter.

Herr Carl Ifvarsson: Jag anser att Herr Nils Larson för sitt yrkande anfört särdeles goda skäl. Jag känner visserligen icke frågan så grundligt som han, men den är mig icke alldeles främmande, enär jag en gång under en föregående riksdag inom Utskott deltagit i dess behandling. Så mycket känner jag den dock, att jag tryggt vågar påstå att ärendet icke är fullständigt utredt, hvadan jag förenar mig i det förslag Herr Nils Larson afgifvit.

Herr Swartz: På de skäl, hvilka Utskottet, enligt mitt förmenande, fullständigt och riktigt framlagt i Betänkandet, tillåter jag mig att till detsamma yrka bifall.

Herr Friherre Koskull: Jag anser mig böra förklara, att jag instämmer i Herr Nils Larsons med så mycken sakkännedom afgifna anförande; men jag skiljer mig från honom deri att jag skulle önska, att Betänkandet, åtföljdt af nämnda anförande, blefve till Utskottet återförvisadt på det att Utskottet måtte komma till ett annat resultat.

Herr Kolmodin: Jag instämmer till alla delar med Herr Nils Larson och ansluter mig till den af honom föreslagna formulering.

Utskottets motivering har vid genomläsningen öfverraskat mig. Jag hade nemligen trott, att jag der skulle finna en lösning af frågan om städernas rätt till tolag, och jag har visserligen funnit en sådan, men af det egendomligaste slag. Det är nemligen egentligen ingen *lösning*, utan helt enkelt en *aflösning*, uppgjord efter de godtyckligaste grunder.

Jag har ej heller kunnat inse, huru tolagen kan sägas "vara innefattad i tullafgifterna"; enär dessa alltsedan 1856 blifvit allt mer och mer nedsatta. Man frestas nästan att tro, det tolagen i viss mån liknar de gamle kemisternas "phlagiston", hvilken märkliga kropp, såsom man vet, förklarades hafva en "negativ tyngd".

Herr Friherre Alströmer: Då jag icke inom Utskottet deltagit i behandlingen af denna fråga, har jag icke heller någon skyldighet att ingå i svaromål på de anmärkingar, som mot Utskottets motivering blifvit framställda; men då Herr Nils Larson åberopat större sakkännedom i ämnet och hans anförande ådragit sig en viss uppmärksamhet, ber jag att få motsäga honom i ett fall, der jag anser att han misstagit sig. Han har nemligen sagt, att varor, afsedda att afyttras i Stockholm, förtullats i Calmar derföre att de der tullbehandlats på ett lindrigare sätt. Huru förhållandet dermed varit, känner jag ej, men jag vet att under sednare tiden i Warberg förtullats en mängd varor, som sedermera gått till Göteborg. Detta har dock skett i följd af de billigare afgifter, som i Warberg förekomma, men icke i följd af någon olikhet i sättet att tullbehandla varorna.

Herr Murén: Det är ledsamt att Utskottet skall få sådana tillvitelser, som här blifvit gjorda, eller att Utskottet uppgifvit origtiga och vanställande skäl för sitt beslut.

Hvad Utskottet sagt om tolagsprocentens olika belopp på olika ställen grundar sig på uppgifter i sjelfva normalöfverenskommelsen. En talare har väl förklarad huru denna olikhet uppkommit; men han har på samma gång medgifvit att den verkligen funnits. Om det var i Nyköping eller på något annat ställe minnes jag nu icke.

Om man icke vill begagna ordet "privilegier", så kan man ju använda något annat. Tolagsregleringen grundar sig på en Kongl. resolution och är af Riksdagen godkänd; och jag tror icke att denna öfverenskommelse är förtjent af klander och den kan anses såsom en af de viktigaste reformer, som på sednare tider tillkommit. Skulle tolagsersättningen en gång komma att borttagas, oaktadt att den eger sin tillvaro på grund af en af begge statsmagterna stiftad lag, så måste väl då städerna på något sätt därför erhålla godtgörelse.

Det af motionären föreslagna sätt utgör i det närmaste en återgång till hvad som förut var; men då detta tillförene ansetts olämpligt kunde Utskottet icke fästa något afseende vid motionen.

Sjelfva beslutet har icke klandrats, blott motiverna därför; men då dessa enligt min uppfattning äro fullkomligt med sanna förhållandet öfverensstämmande, yrkar jag bifall till Betänkandet i denna del.

Ordet lemnades härefter till Herr Statsrådet von Ehrenheim, som yttrade: Då ändring i det slut, hvartill Utskottet kommit i denna fråga, icke blifvit ifrågasatt af flera än en talare, hvilken yrkat att Betänkandet måtte varda till Utskottet återremitteradt, så har jag tvekat om jag borde deltaga i förevarande diskussion; men då saken angår en vigtig principfråga, kan jag icke underlåta att yttra några ord. Jag vill nu icke inlåta mig i någon utredning af frågan om tillkomsten från äldre tider af städernas rätt till tolagen, hvilken grundar sig å flera Kongl. resolutioner, utan allenast nämna att vid 1856—1858 års riksdag, då en allmän reglering af städernas rättighet att uppbära tolagsafgifter genomfördes och ersättning af tullmedlen tilldelades städerna för mistningen af tolagsafgifterna, tillförsäkrades städerna att denna tolagsersättning icke skulle ändras utan samtycke af Kongl. Maj:t och Rikets Ständer och icke medföra rubbning i den städerna tillförsäkrade dispositionsrätt öfver deras tolagsmedel, och icke heller föranleda till förändring i hittills gällande stadganden angående tolagens användande. Det synes således som meningen hos just dem, hvilka föreslagit och vidtagit den omförmälda förändringen, varit att städerna skulle fortfarande orubbadt bibehållas vid den för tolagen gifna ersättningen. För städerna äro dessa medel af stor betydelse och utgöra grunden till många förbindelser, som städerna iklädt sig och hvilka städerna icke, utan att deras innevånare skulle öfver höfvan betungas, längre kunna fullgöra, om de mistade tolagen. Med sådana förbindelser, som föregående riksdagar ingått, bör man, enligt min tanke, förfara med största försigtighet. Det är väl sannt, att statsmagterna kunna bryta dem och att ingen appell finnes mot statsmagternas beslut, men om det sker godtyckligt skulle säkerheten för alla rättigheters till-

godonjutande med detsamma bortfalla. Det har blifvit sagdt, att den tillökning i tulluppbörden, som genom tolagsafgifternas ingående till Staten vunnits, skulle vara jemförelsevis obetydlig, men om vi anställa en jemförelse mellan 1854 och 1857 årens tulltaxa, skola vi finna att i denna sednare en förhöjning, föranledd af tolagen och afgiften till handels- och sjöfartsfondens inläggande i tullafgifterna, genomgår det hela. Denna förhöjning förekommer väl icke å alla artiklar i samma proportion, men detta kommer sig åter deraf, att en del artiklar ansåges icke böra vidkännas en jemn procentförhöjning. Sifferuppgifterna visa nogsammt att tulluppbörden icke minskats. Från 1857, då densamma utgjorde 11 millioner, till 1858, nedgick den visserligen till 10 millioner, men detta betingades af de svåra kommersiela förhållandena, som egde rum hösten 1857 och till sina följder gjorde sig gällande under hela året 1858. År 1860 uppgingo tullinkomsterna till 13 millioner, 1863 till 15 millioner och 1866 till $13\frac{1}{3}$ millioner. I sistnämnda båda belopp är ersättningen för ofvan omförmälda afgifter inbegripen, men tillökningen är större än hvad till denna ersättning fordrats.

Vidare yttrade sig:

Herr Blidberg: För min del vill jag förklara, att jag gillar förevarande punkt af Betänkandet, ej blott med hänsyn till det slut, hvartill Utskottet kommit, utan äfven i fråga om motiverna derför, och att jag alltså kommer att rösta för bifall till punkten.

Herr Carlson: Jag har begärt ordet för att berigtiga ett par uppgifter, som den förste talaren meddelat. Han har yttrat, att en stor del af Stockholms importörer på 1850-talet införtullade sina varor i Calmar. Verkliga förhållandet är, att detta egde rum ej blott i Calmar, utan i flera af våra östra kuststäder; och anledningen dertill var ej den af talaren uppgifna, eller den lindrigare tullbehandlingen, utan hufvudsakligen de mindre tolagsafgifterna, som förefinnas i sistberörda städer, jemfördt med förhållandet i hufvudstaden. En annan anledning låg äfven deruti att packhuset i Stockholm under denna tid var öfverhopadt med varor, så att varuegarne måste vänta en längre tid, innan de kunde få sina artiklar tullbehandlade, hvarföre de föredrogo att låta detta ske på öfriga tullplatser vid kusten.

Med afseende å sjelfva saken, och då jag ej kan finna annat än att Utskottet riktigt uppfattat frågan, yrkar jag bifall till den föredragna punkten.

Herr Lindström: Då den talare, som började diskussionen, ej framställt yrkande, vare sig om afslag eller återremiss, kan det vara onödigt att fördjupa sig i diskussion om sjelfva det slut, hvartill Utskottet kommit. Men då samme talare synes vilja förmå Kammaran uttrycka den åsigt, att Bevillnings-Utskottet sökt vilseleda allmänna omdömet, under det att det kan vara tvifvel underkastadt, om icke hans egna uppgifter tåla vid någon justering, så finner jag, för min del, att Kammaran

åtminstone icke bör förhastad sig med underskrifvandet af denna nog hårda dom.

Då emellertid — ehvad Utskottet misstagit sig i sina motiver eller icke — denna omständighet ej hindrar talaren att vid nästa riksdag åt frågan skänka all möjlig utredning, och Kammaren genom ett utan några förbehåll afgifvet bifall icke i minsta mån afhändt sig sin rätt att vidare pröva densamma, så synes det mig, som om Kammaren vid detta tillfälle genom ett enkelt bifall till punkten förföre på en gång rättast och sig värdigast; och ber jag derföre att derom få begära Herr Talmannens proposition.

I detta yttrande hördes flere af Kammarens ledamöter instämma.

Herr Nils Larson: Det var egentligen endast i anledning af ett yttrande utaf den siste värde talaren, som jag nu begärde ordet. Han har nemligen yttrat, att af det förslag till beslut, som jag underställt Kammaren, framginge, att Bevillnings-Utskottet skulle hafva genom motiverna till sitt Utlåtande sökt vilsaleda allmänna omdömet. En sådan tillvitelse har jag ej låtit undfalla mig. Jag har sagt, att Utskottets framställning innehåller sådana påståenden, som äro vilsaledande. Om dessa påståenden hafva tillkommit af misstag, eller derigenom att Utskottet ej gjort sig tillräckligt besvär vid frågans granskning, det är något som ligger utanför mitt bedömande.

Eftersom jag fått ordet, ber jag att vid samma tillfälle få besvara äfven ett och annat af hvad man i öfrigt emot mitt anförande haft att anmärka.

Så har man nämnt, att äfven under närvarande förhållanden en mängd varor, som importeras till Göteborg, undergå tullbehandling i Warberg. Detta utgör uppenbarligen ingen vederläggning af hvad jag anført, ty de olika tolagsafgifterna vid de begge ifrågavarande platserna finnas icke nu och kunna således ej förklara eller föranleda det anmärkta förhållandet. Hvilka orsaker, som än må ligga till grund för nämnda förhållande, och om detsamma någonting skall bevisa uti den nu förevarande saken; så bevisar det åtminstone icke att man med den verkställda tolagsregleringen ernått hvad man i detta afseende trott sig dermed kunna vinna.

En ledamot af Bevillnings-Utskottet har yttrat, att Utskottet sjelft icke hittat på de uppgifter, på hvilka det stödt sitt Utlåtande, utan funnit dem ur handlingar från 1856—1857 års riksdag; och hvad bevisar det? Äro dessa uppgifter i sig sjelfva origtiga och vilsaledande, så lära de ej blifva det mindre, om de datera sig från tio år tillbaka. Samme talare har sagt, att den reglering af tolagen, som då ävägabragtes, af opinionen inom Riksdagen och allmänheten omfattades med mycken välvilja. Jag må till berigtigande här af erinra, att denna reglering gick igenom med ganska ringa majoritet, enär, sedan i fråga derom två Ständ stadnat emot två, beslutet i Förstärkt Bevillnings-Utskott genomdrefs med 10 eller 11 rösters pluralitet.

Man har äfven omständligen framhållit, att vid regleringens fastställande är fästadt det vilkor, att densamma ej utan Regeringens och Representationens gemensamma bifall kan förändras; och jag kan så mycket

mindre bestrida detta, som jag vid ett föregående tillfälle under denna riksdag just visat att så förhölle sig.

Beträffande slutligen den omständighet, att, i fall tolagsersättningen fräntoges städerna, dessa skulle blifva tvungna att framställa anspråk på annat understöd från Statens sida för upprätthållande af de anstalter, för hvilka tolagen hittills utgått, så får jag först erinra, att jag förut icke inlåtit mig på frågan, huruvida denna ersättning kunde betraktas såsom nyttig eller nödvändig, i vidare måtto, än att jag yttrat, det en slutlig reglering af dessa förhållanden väl förr eller sednare måste ega rum. Men då ämnet nu blifvit uppkastadt, så måste jag förklara, att, såvidt jag känner, de kostnader, hvilka städerna för upprätthållande af ifrågakvarande anstalter verkligen vidkännas, betydligt understiga den genom tolagen dem tillflytande ersättning. Städernas skyldigheter i detta afseende bestå till en del i åliggandet att tillhandahålla tullhus och packhus. Efter hvad jag tror, och såsom det vill synas af den till Riksdagen inkomna förteckning öfver Statens egendomar, existerar emellertid, t. ex. i Stockholm, det förhållande, att tullhuset ej är stadens utan den Svenska Statens egendom, hvadan sannolikt är, att det är Staten, som får bestå kostnaderna för underhållet af denna anstalt. Men häraf följer, att vilkoren för åtnjutande af tolagsersättningen åtminstone ej öfverallt fullgöras. En närmare undersökning häraf har jag emellertid ej företagit, och frågan derom skulle för närvarande föra alltför vida, då jag ej haft för syfte att nu föreslå någon förändring af ifrågakvarande reglering.

Jag inskränker mig alltså att yrka bifall till det af mig formulerade förslag till beslut.

Herr Carl Ifvarsson: Då jag förut biträdt det af Herr Nils Larson framställda förslag, måste jag emot en annan talare, som funnit det väl mycket vågadt att antaga detta förslag, för min del förklara, att jag icke anser sådant innebära den minsta fara; ty den föreliggande frågan är, derom kan hvar och en lätteligen förvissa sig, af Utskottet lemnad i ett så outredt skick, att den endast dertöre bör förfalla. Det är detta, som Herr Nils Larson, som mig synes, på ett särdeles klart och ovedersägligt sätt ådagalagt; och jag tror dertöre att till och med städernas representanter, så mycket de än må hålla på tolagsersättningen, tryggt kunna underskrifva det af honom Kammaren förelagda beslut i frågan.

Herr Lindström: Emot den siste talarens yttrande får jag erinra, att om Herr Nils Larsons framställning icke gått ut på någonting annat än att förklara, att i frågans outredda skick densamma finge förfalla, något väsentligt icke hade varit att deremot invända; men då derjemte i berörda framställning ingått, att äfven Utskottets motiver skulle ogillas och dessa blifvit såsom vilseledande stämplade, så förändrar sig saken, och jag åtminstone kan icke härutinnan följa den värde ledamoten, utan yrkar fortfarande bifall till Betänkandet.

Herr Rundbäck: Den förevarande frågan berör onekligen en ganska vigtig princip. Det oaktadt har den blifvit så knapphändigt behandlad, att ingen egentlig upplysning stått att vinna; och det synes mig in-

galunda öfverdrifvet, om man till och med skulle finna motiveringen oriktig och vilseledande.

Utskottet säger visserligen, — för att välja ett exempel — att städerna erhållit tolagsersättningen, för att dermed bestrida kostnaderna för vissa för handeln och sjöfarten nödiga anstalter. Bland dessa anstalter räknas nu äfven broar, bryggor och kajer m. m. Men oakadt tolagsersättningen skall betäcka kostnaden för deras underhållande, upptaga likväl städerna särskilda bro-, hamn- och kajatgifter af de trafikerande, och sjöfarten betungas derigenom ytterligare.

Slutligen förefinnas under den nuvarande regleringen sådana missförhållanden i afseende å beloppet af ersättningen, som påkalla en genomgripande förändring. Den ena staden har större, en annan relativt mindre tolag; och synes mig derfore i alla hänseenden bäst att till förnyad och grundligare behandling återremittera punkten.

Herr Carl Ifvarsson: Det torde ligga i sakens natur, jag ber att derom få erinra representanten från Göteborg, att, om man antager nya motiver för det beslut, hvartill Utskottet i förevarande fall kommit, så blifva de gamla derigenom och blott derigenom ogillade. Säger man således, såsom Herr Nils Larson, att saken är outredd och derfore bör förfalla, så har man på samma gång sagt, att Utskottet icke skänkt densamma tillbörlig uppmärksamhet, och att dess utredning — om det lemnat någon sådan — är otillfredsställande och måste ogillas.

Herr von Troil: Jag hade ej ämnat begära ordet, om ej en uppgift under diskussionen förekommit, som jag ansett mig böra rätta. Man har nemligen sagt, att de stapelstäder, som tillkommit efter regleringen vid 1855—1856 års riksdag, ej ega rätt till tolag. Men förhållandet är att på derom gjord underdånig framställning de kunna berättigas att uppbära 5 procent af tulluppbörden, hvar vid sin respektive tullkammare, och jag har mig särskildt bekant en stad, Trelleborg, som nyligen på sådant sätt kommit i åtnjutande af denna förmån.

Då jag emellertid kommit till ordet, ber jag att i sjelfva saken få kortligen framlägga mina tankar.

Frågan om tolagens afskaffande förekom sedan äldre tider nästan vid hvarje riksdag; och om äfven, på sätt en föregående talare upplyst, det slutliga beslutet vid ofvannämnda riksdag fattades i Förstärkt Bevillnings-Utskott, kan man likväl ej bestrida, att det väckte allmän belåtenhet att ett så gammalt tvisteämne ändtligen blifvit undanröjdt.

Så länge tolagen uppbars efter gamla, särskildt för hvarje stad gällande föreskrifter, inträffade det ej sällan, att förtullning egde rum, med hufvudsakligt syfte att kunna importera varorna för den lindrigaste tolagsafgiften; och jag kan till de städer, som man till exempel härpå åberopat, lägga Ystad, der en mängd till Stockholm destinerade varor tullbehandlades just i ofvannämnda ändamål. Då emellertid någon bestämd siffra för summan af de städerna tillkommande tolagsersättningar icke kan uppgifvas — när dessa ersättningar bero på uppgifterna till Kommerskollegium rörande importens storlek och de dymedelst influtna tullmedlens belopp, då tolagsmedlen höjas och sänkas i samma förhållande — så tror

jag för min del det vara på en gång enkelt och rättvist att stadna vid den reglering, som åstadkoms vid 1856 års riksdag.

Deremot instämmer jag med den talare, som först hade ordet, deruti, att, då tolagen bestämdes, icke dermed afsågs att ersätta jemväl andra afgifter, såsom hamm-, bro- och kajafgifterna. Detta hade likväl varit att uttaga steget fullt; och skulle utan tvifvel varit vida förmånligare än det nu existerande förhållandet.

Om jag uppträdt till förmån för den bestående regleringen, är det ej därför, att den stad, jag representerar, proportionsvis är gynnad genom densamma. Snarare förhåller det sig tvärtom; men jag tror att denna reglering i allmänhet framkallat stor belåtenhet, och att den förtjenar det, hvarföre man ej bör utan moget betänkande rubba densamma.

Här är nu visserligen ej fråga om att för närvarande åstadkomma en slik rubbning, utan endast att ogilla de motiv, på hvilka Utskottet byggt sitt förkastande af förslag i berörda syfte. Jag anser det vara enklast, att utan ett sådant ogillande stadna vid Utskottets beslut. En kommande Riksdag är ju icke i minsta mån bunden vid de motiv, som förefinnas i ett Utskotts-betänkande; och derest frågan ännu en gång förekommer till pröfning, är det ju antagligt att man skall hemta ledning för sitt bedömande af den diskussion, som här föregått, och de anmärkningar beträffande motiveringen, som derunder blifvit uttalade. Då alltså ingen nödvändighet förefinnes att ogilla motiveringen, som jag dessutom i hufvudsak gillar, yrkar jag bifall till Utlåtandet i denna punkt.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Till förfullständigande af de upplysningar, som Herr von Troil nyss lemnat, anhåller jag få uppläsa hvad förtattningen uti ifrågavarande hänseende innehåller. Uti Kongl. Maj:ts nådiga Skrifvelse den 18 December 1857 till General-tullstyrelsen yttras nemligen: "Hvad angår redan befintliga, men till uppbärande af tolager nu icke berättigade stapelstäder, ävensom ytterligare blifvande stapelstäder, hafva Rikets Ständer åt oss öfverlemnadt, att, om anledning der-till, vid pröfning af hvarje särskildt fall, förekommer, bevilja sådan stad i stället för tolager ett anslag af tullmedlen, motsvarande fem procent af stadens årliga tulluppbörd" etc.

Med anledning af den förste talarens uppgift i fråga om tullhuset i Stockholm ber jag ock få lemna den upplysning, att denna fastighet underhålls af staden och Staten gemensamt, emedan ett af Statens embetsverk, nemligen General-tullstyrelsen, der har sin embetslokal.

Herr Friherre Liljencrantz: Jag är till en del förekommen af Herr Statsrådet von Ehrenheim uti bemötande af den förste talarens påstående, att tullhuset i Stockholm icke skulle af kommunen underhållas. Jag ber särskildt få nämna, att staden år 1865 eller 1866 bekostade en dyrbar reparation derå. För öfrigt vill jag ej inlåta mig på den frågan, huruvida den städerna tillförsäkrade rätt till tolagersättning icke kan rubbas af Statsmagterna, men ostridigt är, att denna rätt tillkommit genom ett på lagligt sätt fattadt beslut. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Nils Larson: Jag får blott erinra, att jag aldrig påstått, det Stockholms kommun icke underhölle tullhuset härstädes. Jag har endast sagt, att, om man får tro de från Regeringen meddelade uppgifter om Statsverkets egendom, nämnda tullhus enligt dessa uppgifter tillhör Statsverket. Nu har jag emellertid af en person, som jag tror eger säker kännedom om förhållandet, sedan jag nyss hade ordet, erhållit den upplysning, att tullhuset eges af Staten och kommunen gemensamt. Huru stor del, som tillhör hvardera, lemnar jag fullkomligt derhän; jag har blott velat ytterligare framhålla, att mitt yttrande om tullhuset härledde sig deraf, att det i nämnda förteckning var upptaget såsom en Statens egendom till ett visst värde.

Öfverläggningen var slutad. Sedan Friherre Koskull och Herr Rundbäck återtagit yrkandet om återremiss, framställde Herr Talmannen proposition först på bifall till Utskottets hemställan och dernäst på bifall till Herr Nils Larsons förslag, samt förklarade sig anse svaret å förstnämnda proposition hafva utfallit med öfvervägande ja. Herr Nils Larson begärde då votering; med anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition så lydande:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i andra punkten af dess Betänkande N:o 4,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammarer, med ogillande af Utskottets motiver, för sin del beslutat, att i anseende till frågans outredda skick Friherre Fleetwoods i ofvannämnda punkt behandlade motion icke för närvarande kan till någon vidare åtgärd föranleda.

Omröstningen utföll med 70 ja emot 80 nej; i följd hvaraf Kammarer beslutat i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Med anledning af detta beslut yttrade

Herr Trägrårdh: Då jag ej deltagit i diskussionen rörande denna punkt och således ej gifvit min mening tillkänna, anhåller jag att emot Kammarerens nu fattade beslut få afgifva min reservation, såsom ett uttryck deraf, att jag icke kan biträda den åsigt, som i samma beslut uttalas.

I Herr Trägrårdhs reservation instämde Herrar *Ahlgren, Blidberg, Staaff, Tranchell, Widell, Gumælius, Leffler, Bergman, Dahm och Magnell.*

Tredje punkten.

Ordet begärdes af

Herr Grafström: Jag kan ej instämma i Utskottets hemställan uti denna punkt med afseende å de deri förekommande orden: "æther och". Ren æther är såsom apotheksvara fri från införselstull, men nu hemställer Utskottet, att, sedan tullen å bränvin och sprit blifvit bestämd, få inkomma med förslag till den tullsats, som bör åsättas æther och æther spirituosus. Med anledning häraf ber jag få yttra några ord.

Utskottet synes mig icke hafva fullkomlig reda på skilnaden emellan dessa båda artiklar. Först säger Utskottet: "Æther spirituosus, eller så kallade Hofmans droppar, skall, enligt nu gällande bestämmelser tullbehandlas efter hvad för artikeln bränvin och sprit är stadgadt. Ren æther, som icke finnes i taxan särskildt upptagen, får af apothekare tullfritt införas. men då den är försatt med något ämne, som förändrar den för ren æther antagna specifika vigten, häntöres den till alkohol och förtullas såsom sådan". I dessa rader anser jag Utskottet hafva ganska väl definerat skilnaden emellan de båda artiklarne, men knappt har Utskottet sagt detta, förrän det i raden under heter: "då, enligt hvad Utskottet varit i tillfälle inhemta, æther endast obetydligt begagnas såsom egentligt läkemedel och i tekniken hufvudsakligen finner användning endast för fotografien, men deremot tillsatt med bränvin i vissa delar af landet ganska mycket begagnas såsom rusgifvande medel, torde skäl icke saknas att för denna vara bestämna en särskild tull i lämplig öfverensstämmelse med den, som för bränvin och sprit kommer att fastställas". Härvid ber jag få fästa uppmärksamheten derpå, att Utskottet talar om æther, tillsatt med bränvin, men då är det icke vidare ren æther, utan just æther spirituosus. Utskottet har således råkat ut för en motsägelse mot sig sjelft. Då man känner skilnaden emellan dessa båda artiklar, tror jag, att man icke skall se någon fara uti att upptaga ren æther uti tulltaxan under rubriken "fri från tull". Nu har Utskottet visserligen icke föreslagit någon bestämd tull derå, men det tyckes som om Utskottet skulle afsett, att ren æther borde, i likhet med æther spirituosus, tullbehandlas såsom alkohol, som drager i tull 70 öre per kanna. Då Utskottets förslag i allmänhet går i en frisinnad riktning och sträfvar till borttagande allt mer och mer af tull på nödvändighetsvaror, förstår jag ej anledningen hvarföre Utskottet här gått i motsatt riktning, så vida Utskottet egt nog fullständig kännedom för frågans bedömande.

Ren æther är en vattenklar vätska, som håller i specifik vikt 0,724. Æther spirituosus åter består af ren æther till en tredjedel och sprit till två tredjedelar, och den specifika vigten utgör 0,804. Det är således en stor skilnad emellan dessa båda artiklar; och jag anser det fullkomligt riktigt, att æther spirituosus förtullas såsom bränvin, ty den innehåller två tredjedelar alkohol. Men ren æther innehåller alldeles icke någon alkohol, och jag förstår derföre icke, hvarföre den skall förtullas såsom bränvin. Utskottet säger visserligen, att æther, tillsatt med bränvin, på många ställen i landet användes såsom rusgifvande medel; men om detta motiv skulle konsekvent tillämpas, borde man äfven lägga samma tull på terpentin, som, blandad med sprit, utgör den vanliga så kallade terpentinspiritus. Sak samma skulle det blifva med kamfer, som med tillsats af sprit blifver kamfersprit, ja till och med malörtsolja skulle då tullbehandlas såsom bränvin, eftersom en blandning deraf och sprit är den så vanliga dryck, hvilken här i landet ganska mycket förtäres af de förnögna klasserna under benämning "absint" och af de mindre bemedlade under namnet "bäsk". Om nu konsekvensen icke fordrar, att äfven dessa upprepade artiklar skola beläggas med samma tull som sprit, förstår jag ej hvarför man just anser æther böra, enligt denna grund, förtullas. Att ej æther enbart kan njutas som en rusgifvande dryck, lär man väl veta.

Det kan ju endast förtäras i ytterst små doser eller droppvis, såsom vi ega oss bekant att det användes inom medicinen. Jag vill alldeles icke bestrida, att Utskottet med sin sakkännedom har rätt uti sitt påstående, att æther, tillsatt med bränvin, på många ställen i landet användes såsom ett rusgifvande medel, och jag har äfven hört omtalas, att man för omkring 10 år sedan i trakter norr om Dalelven söp Hoffmans droppar ganska flitigt, men, enligt de upplysningar jag åtminstone kunnat erhålla, lär det detta bruk numera hafva aftagit, så att det icke vidare i någon afsevärd mån kan anses fortfara.

Utskottet säger vidare, att æther icke eger någon synnerlig användning uti tekniken utom för fotografien. Ja, att fotografien icke kan vara utan æther, det är då en sanning, ty den är för denna konst alldeles nödvändig. Men i följd af ætherns egenskap att vara starkt lösande, tror jag icke, att man gerna kan undvara det i något kemiskt laboratorium, och om æthern kunde erhållas till ett pris, som vore något så när billigt, torde dess användning äfven blifva större inom industrien. Förut kunde æther, såsom varande en apotheksvara, icke af hvem som helst införas, och då man under den sednare tiden fått göra det, har tullen så fördyrat dess pris, att användningen deraf icke blifvit så stor, som eljest säkerligen varit förhållandet. Då jag anser det vara af stor vikt för industrien, att man icke belägger med hög tull en vara, som hittills varit fri, får jag därför vördsamt föreslå, att orden "æther och" måtte uteslutas ur tredje raden uti Utskottets hemställan i denna punkt; anhållande jag om proposition å detta mitt förslag.

Herr Murén: Det förhåller sig med denna artikel, såsom Utskottet upplyst, att den får af apothekare tullfritt införas, men denna vara förekommer i allmänhet icke i handeln såsom ren æther, utan vanligast såsom æther spirituosus eller Hoffmans droppar; och skall då enligt nu gällande taxa tullbehandlas såsom bränvin. Nu har Utskottet i denna punkt icke begärt någonting annat, än, att med bestämmande af tullen å ifrågavarande artikel måtte få anstå, till dess att tullen å bränvin och sprit blifvit af Riksdagen fastställd, hvilket åter icke kan ske, förrän Riksdagen beslutat om skatten för tillverkning af bränvin. Hvad den rena æthern angår, så skulle den naturligtvis fortfarande lika som hittills af apothekare få tullfritt införas; men då man i allmänhet har svårt att förvara denna artikel i sitt rena tillstånd och därför plägar tillsätta den med sprit, skulle missbruk lätteligen inträffa, om äfven den så kallade æther spirituosus finge tullfritt införas. Den kunde nemligen användas såsom surrogat för bränvin. Det är af dessa skäl och då det vid tullbehandlingen skulle vara nästan alldeles omöjligt att kontrollera, huruvida æthern vore ren eller försatt med sprit, som Utskottet ansett sig böra göra denna hemställan, hvartill jag anhåller att Kammaren måtte lemna sitt bifall.

Herr Friherre Fock: Då Utskottet i denna punkt icke föreslagit någonting annat, än att, sedan tullen å bränvin och sprit blifvit af Riksdagen bestämd, Utskottet måtte få inkomma med förslag till tullsatser för ifrågavarande artiklar, och Kammaren således då får tillfälle att besluta,
om

om någon tull bör åsättas ren æther, hemställer jag till den förste talaren, huruvida han icke anser rätta tiden *då* vara iune att anföra de motiver för sitt förslag, hvilka han nyss framställt; och endast under den förutsättningen att frågan derigenom blifver i behörig ordning handlagd, yrkar jag bifall till denna punkt.

Herr Ekerot: Jag vill icke ingå uti något bedömande af den frågan, huruvida någon tullsats bör åsättas den rena æthern eller icke; men då den förste talaren yttrade, att, i händelse man satte tull på æther, man af samma skäl borde på lika sätt förfara med malört och terpentin, ber jag att få fästa uppmärksamheten på det olika förhållande, som eger rum emellan æther, försatt med sprit, och de begge andra artiklarne, försatta med samma vätska. I den förra blandningen bidrager nemligen äfven æthern till den rusgifvande egenskapen, under det att de båda andra ämnena icke äro så beskaffade. Af detta skäl och då, såsom Utskottet anmärkt, æthern icke eger någon synnerlig användning inom industrien, hemställer jag om icke tull å införseln af denna artikel kan vara lämplig; viljande jag dock icke inlåta mig på frågan huru stor tullsatsen skall bestämmas. Hvad jag hufvudsakligen velat påpeka är den omständigheten, som jag nyss nämnde, att uti æther, försatt med sprit, äfven æthern utöfvar en rusgifvande verkan.

Herr Grafström: Med anledning af hvad Herr Friherre Fock yttrat, vill jag endast påpeka, att i händelse man gillar denna punkt, deri torde ligga ett erkännande af att man vill hafva æther belagd med samma tull som bränvin och sprit. Emellertid kan jag inskränka mig till att vid detta tillfälle endast anhålla, det mitt nyss afgifna yttrande måtte till Bevillnings-Utskottet öfverlemnas, för att, när frågan der ånyo förekommer, tagas i betraktande till den kraft och verkan det hafva kan.

Herr Friherre Gripenstedt: Då ytterligare en talare ingått i pröfning af sjelfva saken, vill jag påpeka, att Utskottet i denna punkt endast begärt att framdeles få inkomma med förslag till tullsats för ifrågavarande artiklar, och att det således torde vara lämpligast att uppskjuta den nu väckta frågans afgörande, till dess Utskottet fått tillfälle att framlägga sina skäl för den föreslagna åtgärden. Jag kan icke finna det vara rätt att så här forskottsvis ingå uti en pröfning af sjelfva saken, innan densamma vunnit nödig utredning, utan torde väl dermed böra anstå, till dess Utskottet inkommit med nytt Betänkande i ämnet, hvilket naturligtvis icke kan ske förr än tullen å bränvin och sprit blifvit bestämd. Jag yrkar derföre rätt och slätt bifall till den föredragna punkten.

Häri hördes flere Kammarens ledamöter instämma.

Öfverläggningen förklarades slutad; och Utskottets hemställan i denna punkt bifölls.

Fjerde punkten.

Hvad Utskottet i denna punkt föreslagit blef af Kammaren bifallet.

Femte punkten.

Då denna punkt anmäldes till föredragning, begärdes ordet af

Herr Friherre von Schulzenheim, som yttrade: Jag anhåller att få föreslå, det denna femte punkt måtte få behandlas i sammanhang med den elfte. Frågan om tullfrihet å apotheksvaror står nemligen i så nära sammanhang med den likaledes föreslagna tullfriheten för kemiskt-tekniska preparater, att man icke torde kunna undgå att låta öfverläggningen omfatta dessa båda frågor på en gång.

Å Friherre von Schulzenheims förslag gjorde Herr Talmannen proposition, hvilken med ja besvarades; och skulle alltså ifrågavarande femte punkt förekomma till handläggning i sammanhang med elfte punkten af Betänkandet.

Sjette punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Sjunde punkten.

Herr Svanberg: Jag kan icke neka, att det var med en känsla af ledsnad, blandad med förundran, jag erfor Utskottets afstyrkande Utlåtande i denna punkt, så obetydlig frågan än kan synas vara; men utan att fästa något egentligt afseende vid sjelfva den sak, hvarom min motion handlar, såg jag i Utskottets Betänkande den princip fortfarande uttalad, att man borde lägga hinder i vägen för möjligheten att fortsätta med bedrivande af någon inhemska industri. Det är känt, att chokoladtillverkningen i vårt land icke utgör någon stor och väsentlig industri, men för hvarje tusentals skålpund af denna artikel, som till landet inkommer, skickar man bort penningar, hvilka eljest skulle hafva kvarstadnat i landet, och dessa penningar, genom omsättningen multiplicerade, äro väl icke helt och hållet en obetydlighet.

Då man för några dagar sedan inom denna Kammare diskuterade Kongl. Maj:ts Proposition om anslag till allmänna arbeten, synnerligen till vägförbättringar, uppträdde här flere som ordade om den bleka nöden, hvilken vore en svår gäst inom vårt land, men, mine Herrar, den bleka nöden är en hemska gäst äfven inom vår industri, och då bör man väl icke göra allt hvad man kan för att öka besöken af denna gäst.

Utskottet har hemtat stöd för sin åsigt från den utredning, som blifvit lemnad af sednaste tullkomité, och enligt hvilken tillverkningskostnaden för ett skålpund chokolad skulle uppgå till 15 öre. Jag kan ej bestrida detta, ty jag har icke sysselsatt mig med chokoladtillverkning, men nog har jag erhållit andra uppgifter angående beloppet af denna kostnad. Men äfven om jag antager, att tullkomitéens beräkning är riktig, kan jag ej finna någon våda deruti, att vårt behof af chokolad tillverkas inom landet. Här duger det då icke att säga, att man gör de mindre bemedlade klasserna en tjänst genom att höja tullen på chokolad med 5 öre, ty de mindre bemedlade förtära ju icke denna dryck. Skil-

naden uti importen af chokolad under de båda åren 1866 och 1867 utgör endast i Stockholm öfver 1,000 skålpund, hvarmed det sednare årets import öfversteget det förras, hvaremot importen af kakao under samma tid betydligt aftagit. Detta är ett ojäfaktigt bevis för behofvet att i någon mån befrämja den inhemska tillverkningen, och jag vågar därför yrka afslag å Utskottets Betänkande i denna del samt bifall till min motion.

Herr Grafström: Jag är fullkomligt öfvertygad, att den motion Utskottet här behandlat, framkallats af verklig välvilja för industrien. Icke förty finner jag mig böra uppträda *emot* densamma och jag vågar tro, att jag skall kunna göra det med sakkännedom.

Med en viss tveksamhet må jag dock erkänna, att, innan motionen framlades, jag icke satt mig så tillräckligt in i saken, som till följd af min verksamhet inom industrien jag kanhända bort göra, ty jag hade icke tagit reda på siffrorna för importen af *chokolad*, som jag dittills ansett vara obetydlig, utan endast fästat min uppmärksamhet vid importen af *kakao*. Men nu har jag gjort det och jag har till min förvåning sett, att den siffra, som utvisar storleken af chokoladimporten i riket, jemförd med siffran för införd kakao, är sådan, att den med skäl kan sägas vara oroväckande för den inhemska fabrikanten, men i strid med motionären anser jag faran ligga *just i den höga tullsatsen*. Ty jag tror mig hafva funnit, att denna å ena sidan föranleder till insmuggling och å den andra torde densamma genom det stora skydd för Svensk vara den skall innefatta hafva invaggat producenterna i en viss sorglöshet och icke manat dem till all den omtänksamhet i afseende å arbetssättet, som varit möjlig att iakttaga.

Hvad smugglingen beträffar, må jag nämna följande. Jag har här i min hand en priskurant från en stor chokoladfabrikant i Schweitz. Jag bör härvid måhända till en början hafva anmärkt, att den utländska fabrikanten af denna vara i Tyskland, Frankrike eller England är i sin produktion underkastad ungefärligen samma förhållanden, som hos oss gälla i detta hänseende. Kakaon är en exotisk växt, som måste införskrifvas så väl hit som till andra länder. Nå väl! Denna priskurant innehåller uppgifter, hvilka väckt min förundran. Den går så långt, att den erbjuder sig att lemna fabrikatet härstädes fritt från alla omkostnader af transport, tull, emballage m. m. till ett pris af 90 öre per skålpund. Då man nu vet, att tullen för närvarande utgör 30 öre per skålpund, så skulle, om tullafgiften drages från försäljningspriset 90 öre per skålpund, återstå ett värde för sjelfva varan af 60 öre per skålpund.

Om denna *chokolad* förtullats, uppgår således tullen till 50 procent af varuvärdet. Men i vanliga fall och för billig vara går tullen dock alltid till 30 procent af varans värde. Följaktligen är denna *redan* i och för sig så hög, att den icke behöfver eller bör sättas högre. Detta om tullsatsen.

Hvad åter vidkommer det här ofvan uppgifna värdet, har jag någon erfarenhet i denna branche, och jag har derjemte redan visat, att produktionen bör föga variera i kostnader i Sverige och i Schweiz. Och jag anser det icke vara tänkbart, att chokolad kan tillverkas så billigt, att den med beräkning af vinst, tull, connoissement, risiko, kommissionsarfvo

o. s. v. skulle kunna lemnas till sagda pris. Jag tror det icke och deraf sluter jag, att varan i det speciela fall jag omnämnt icke gerna kan vara importerad, utan måste vara insmugglad.

Till belysning åter af förhållandet i allmänhet vore det lätt för mig att här räkna upp en mängd siffror, men detta torde måhända föga intressera Kammararen i en affär, hvilken så litet väger på handelsvägen som denna. Jag vill derföre inskränka mig till hvad motionären meddelat, eller att under åren 1866—1867 importen stigit med 1,000 skålpund. Den utgjorde nemligen 1865 omkring 7,500 skålpund och 1866 10,484 skålpund, således en förökad import af omkring 3,000 skålpund på detta år och då hade ännu icke inträdt den sedermera bestämda tullförhöjningen å kakao. Detta bevisar, att, oaktadt den höga tullen, chokolad fortfarande kan med fördel importeras.

Orsaken till möjligheten af ett dylikt abnormt förhållande kan således icke vara att söka i vårt behof af skydd, då, efter hvad Betänkandet äfven innehåller, detta, med beräkning af *nu gällande* tullsats, motsvarar hela tillverkningskostnaden. Nej, orsaken ligger annorstädes. Den ligger säkerligen, såsom jag från början antydt, hos våra fabrikanter sjelfve, i en felaktig arbetsmethod. Derföre bör den inhemske producenten ställa sin tillverkning så, att han kan täffa med utlandet. Hvad mig angår har jag hittills icke haft skäl att hysa någon fruktan för utländsk konkurrens, emedan min fabrikation aldrig varit så stor som i fjol.

På grund af hvad jag nu anfört, tillstyrker jag bifall till Utskottets yttrande i denna del, öfvertygad som jag är, att en ytterligare förhöjning af tullen å detta fabrikat till 35 öre per skålpund skulle mera skada den inhemska produktionen än gagna den.

Öfverläggningen var slutad. Herr Talmannens framställning om bifall till Utskottets hemställan besvarades med blandade ja och nej, hvarjemte votering begärdes. Då med anledning häraf voteringsproposition skulle uppsättas, begärdes ordet af

Herr Swanberg, som yttrade: Då jag trott mig finna, att ingen annan än jag yrkat votering, vill jag tillkännagifva, att jag med anledning af Herr Grafströms yttrande derifrån afstår.

Herr Talmannen förnyade nu sin proposition på bifall till Utskottets hemställan; och då härtill svarades med öfvervägande ja, förklarade han berörda hemställan vara af Kammararen bifallen

Åttonde punkten.

Utskottets hemställan bifölls.

Nionde punkten.

Härvid yttrade

Herr Indebetou: Det är en väl känd sak, att Statens ställning för närvarande icke är sådan, att Statsverket kan umbära någon större eller mindre del af sina inkomster. Detta antagande läser icke erfordra

någon vidlyftig motivering, ty Statens finansiella tillstånd talar för sig sjelft.

Då man genomläser Bevillnings-Utskottets föreliggande Betänkande, finner man emellertid, att åtskilliga förslag der blifvit framlagda, hvilka skulle hafva en minskning af tullintraderna till följd. Början sker med den nu föredragna nionde punkten och dermed fortsättes under de följande. Tidpunkten torde dock icke nu vara lämplig att framträda med förslag i sådan syftning. Om vid innevarande riksdag någon nedsättning eller förminskning skulle komma i fråga, vore det väl icke af Statens inkomster utan af dess utgifter. Då emellertid Utskottets hemställen i den nu föredragna punkten föranleder till en minskning i *inkomsterna*, finner jag mig föranlåten att yrka afslag.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Vid behandlingen af Utskottets framställning i den nu föredragna punkten af Betänkandet, anhåller jag att få yttra några ord.

Hvad beträffar Utskottets förslag, att nya skeppsinventarier jemte de under rubriken: *jern, smidt och valsadt*, upptagna artiklarne: *ankare, kettingar, kettingsstoppare, krokar, armbultar, draggar, roderjern* och *skeppsknän* skulle göras tullfria, har jag ingenting deremot att invända, då vid förstnämnda artikel, eller nya inventarier, de tullafgifter, som derifrån utgöras, nästan alltid till hela beloppet restitueras, och således deras borttagande icke kan lända till förlust för Statsverket utan endast medföra minskning i omgång och besvär, samt öfriga af mig uppräknade artiklar torde, ehuru de icke äro af den beskaffenhet, att restitution alltid ifrågakommer, likväl i allmänhet kunna rubriceras under samma förhållande.

Men här förekommer en annan artikel: *tågvirke, nytt*, hvilken är användbar till mycket annat än till skeppsförnödenheter, och der således en så vidsträckt restitution som för öfriga artiklar icke kan erhållas. Det torde derföre kunna ifrågasättas, om i afseende å denna artikel skäl må vara för handen till bifall af Utskottets förslag.

Utskottet anser det vara af vigt att "nödigt stadga i denna del af lagstiftningen" upprätthålles. Äfven jag är härom öfvertygad och tror, att, blott då synnerliga skäl förefinnas, ändring i tulltaxans bestämmelser bör ega rum, sedan en genomgripande förändring så nyligen som 1865 blifvit vidtagen.

Importen af tågvirke utgjorde år 1862 190,874 skålpund, varierade under de följande åren, men steg ständigt och uppgick år 1866 till 333,930 skålpund.

Det inhemska tillverkningsvärdet var år 1862 311,151 R:dr och utgjorde år 1866 338,490 R:dr.

Artikeln är således föremål för en temligen betydlig import och ej ringa tillverkning inom landet, och jag föreställer mig derföre att det i afseende å densamma ej vore skäl nu frångå den grundsats af stabilitet, som Utskottet äfven förklarar sig hylla. Jag tillåter mig fördenskull föreslå, att, med bifall till punkten i öfrigt, artikeln *tågvirke, nytt*, må ur densamma uteslutas samt taxan jemte taxeunderrättelserna erhålla en emot denna förändring svarande lydelse.

Herr Murén: Det var i sanning något oväntadt att få höra en af Regeringens ledamöter motsätta sig den reglering af tulltaxan, som Utskottet här föreslagit. Men man får väl finna sig deri, ehuru jag tror, att Utskottet haft fulla skäl till sin åtgärd. Och hvad beträffar den befarade minskning af inkomsterna, som af en annan talare och ledamot af denna Kammare framhållits såsom grund för afslag å Utskottets här gjorda hemställan, torde dermed icke heller vara så farligt.

Utskottet har i tabellen N:o 2 redovisat för beloppet af den minskning i tullinkomst, som antagligen skulle föranledas af Utskottets i detta Betänkande gjorda framställningar. Hvad särskildt vidkommer de i nu föredragna punkt omnämnda artiklar, befinnes sålunda, att den beräknade minskningen skulle utgöra:

för ankare	R:dr	1,129: 33.	
„ kettingar m. m.	„	5,183: —	
„ armbultar m. m.	„	455: —	
„ skeppsinventarier, nya	„	536: —	sa mt
„ tågvirke	„	7,909: 33.	

eller tillsammans R:dr 15,212: 66,

men att å andra sidan restitutionen gått till fullt lika mycket. Hela intraden har nemligen, efter hvad jag nu visat, utgjort 15,212 R:dr 66 öre. Beloppet af beviljad restitution för samma artiklar har åter uppgått i medeltal till 16,545 R:dr 96 öre eller för 1866 15,580 R:dr 79 öre och år 1867 17,511 R:dr 4 öre. Intraden har således öfverhufvud icke varit större än restitutionen utgjort i medeltal. Följaktligen har Staten ingen-ting fått i behållning af de influtna tullafgifterna, men Staten har fått vidkännas ett vidsträckt besvär samt icke ringa omkostnader för sjelfva uppbörden. Tolagsersättning skall utgifvas till städerna. Alla tullförvaltare erhålla uppbördsprovision. Dessa utgifter restitueras icke. I stället för statsinkomst blir således tullen å irågavarande artiklar en verklig börda för Staten. Något skäl för det gjorda yrkandet om afslag å Betänkandet i denna del kan alltså ur *finansiel* synpunkt icke anses vara för handen.

Hvad åter specielt vidkommer *repslagerierna*, vid hvilka den ärade talaren från statsråds-bänken särskildt fäst sig, äro dessa till antalet få och de vid dem använda arbetare icke många. Enligt Kommers-kollegii sednaste berättelse angående fabriker och manufakturver funnos år 1866 i hela riket endast 20 repslagerier och arbetarnes antal uppgick till 175. Tillverkningsvärdet utgjorde samma år 338,490 R:dr R:mt.

Härtill kommer, att sednaste tullkomité tillkallade, för att inhämta hans tankar, egaren af ett bland våra största repslagerier, anlagdt i Stockholm — ett ännu större maskinspinneri, hvilket drifves med ånga, finnes visserligen i Göteborg, men jag känner icke förhållandet der i detta hänseende — allt nog, denna fabriksidkare förklarade, att han för sin tillverkning icke hade behof af något skydd. Jag har äfven talat med repslagare hemma hos oss, och de hafva också sagt, att de icke hade någon fördel af skyddet; — och detta hafva de ju icke heller, då det, som förtullas ena året, restitueras året derefter.

Kan det då vara skäl att hafva skyddet kvar? Jag tror det icke. Visserligen anför man, att tulltaxan bör bibehållas orubbad, men som handelsförhållandena icke stå stilla och förblifva oförändrade, får väl tulltaxan rätta sig derefter. En dylik åsigt skulle hafva för sig något skäl, om den tullreform, som varit föreslagen, blifvit i sin helhet genomförd; men då detta ifrågasatts, har man sagt, att man borde gå sakta till väga och småningom. Så har det ock gått och måste det väl gå, om man icke vill göra allt på en gång. Jag tror för öfrigt, att följderna af förändringarne i tull-lagstiftningen visat sig så välgörande, att någon återgång icke är möjlig eller önskelig.

Man anser, att skeppsrederiet befinner sig på en alltför låg ståndpunkt i Sverige och att man borde göra hvad man kunde för den fria utvecklingen af denna handtering. Här kan man saklöst göra det. Sannt är, att restitution nu är medgifven för vissa artiklar och förnödenheter, som ingå i denna industri, men den kommer blott i fråga, då fartyg legat vid varf att reparera eller blifvit nybygdt der. De fartyg, som icke gå till skeppsvariven utan lägga upp vid egna hamnplatser, äro deremot *icke* berättigade till dylik restitution. Alla öfriga näringar hafva fått tullfrihet för de redskap och rudimaterier, som de behöfva, och jag vet icke, hvarföre skeppsrederierna skola härutinnan bilda undantag och deras förnödenheter beläggas med tull. Man har också nu velat medgifva, att, hvad beträffar ankare, kettingar, kettingsstoppare, krokas, armbultar, draggar, roderjern och skeppsknän, tullfri införsel må ega rum, men *icke* för den artikel, hvarom nu är fråga, eller *tågvirke*. Detta är ju ingen konsekvens. Visserligen skall för segel och segelduk, enligt Utskottets förslag, fortfarande få tillgodonjutas restitution. Men i detta hänseende ansåg Utskottet sig icke böra göra framställning om någon förändring denna gång, emedan möjligt vore, att denna fabrikation behöfde skydd ännu. Detta är, efter fabrikanternas egna erkännande, icke längre förhållandet med repslagerierna.

På dessa skäl anhåller jag om bifall till Utskottets hemställan i denna punkt utan förändring.

Herr Sääf: Utskottet har i detta sitt Betänkande nu, liksom vid sistlidna riksdag, inledt sin framställning med den åsigten, att "nödigt stadga i tull-lagstiftningen vore för handels och näringarnes ostörda utveckling ett väsendtligt vilkor." Icke desto mindre har Utskottet i tillämpningen nu redan frånträdt denna grundsats, och i stället att i öfverensstämmelse dermed lemna tulltaxan, som så nyligen genom Franska traktaten undergått en genomgripande förändring, oförändrad, har Utskottet här åter föreslagit icke nedsättning i tullafgifter utan ren tullfrihet för flera artiklar, hvilka utgöra föremål för Svensk tillverkning, oaktadt de obetydliga tullsatter, som nu äro dem åsatta.

Den af Franska traktaten vållade brist på tillit och förtroende till vår ekonomiska lagstiftning hos dem, som eljest genom företagsamhet och häg för industriell verksamhet skulle kunna genom kapital, insigter och omtanke befördra och gynna det inhemska arbetet och gifva sysselsättning åt en stor del af de många, som nu drifva sysslösa och tiggande kring landet, — denna brist på förtroende till det af Utskottet sjelf åberopade

väsentliga villkoret för möjligheten af näringarnes ostörda utveckling — skulle antagligen ytterligare komma att ökas genom bifall till hvad Utskottet nu föreslagit.

Jag vet väl, att här är fråga om att ersätta stadgandet om den medgifna restitutionen af vissa tullafgifter med ett annat, som i praktiskt hänseende leder till samma resultat för flera af de i förevarande punkt uppräknade artiklar; men för "tågvirke, nytt" har den föreslagna åtgärden icke samma verkan. Tågvirke ingår nemligen, såsom man vet, i förbrukningar på mångahanda sätt utom i skeppsbyggeriet; segelgarn och bindgarn äro visserligen särskildt belagda med 10 öre per skålpund i tull, men en stor del andra behof finnes derutöfver att tillgodoses af den yrkesgren, som tillverkar ifrågavarande artikel, hvarå tullfrihet nu föreslås.

Om skydd är dock icke nu fråga. Jag begär ingen ändring i det tillstyrkta beslutet ur den synpunkten, utan endast för att återställa det genom den Franska traktaten rubbade förtroendet till framgången af hvarje nytt industrielt företag, på det att nya sådana så småningom må komma i gång och för att sålunda få minskadt det elände, som är och blir en följd af arbetslösheten.

Jag hör andra med mig olika tänkande, såsom bevis för vårt förmenta industriella välbefinnande, åberopa de höga siffror, hvartill Svenska fabrikerernas tillverkningsvärde uppgått på de sednare åren och jemväl efter det handelstraktaten med Frankrike träd i verksamhet. Men dessa siffertal bevisa endast de stora ansträngningar och den flit våra näringsidkare nödgats använda för att bereda sig möjligheten af någon behållning för sitt arbete. Huruvida de lyckats deruti, derom bevisa dessa siffror ingenting, och minst tror jag, att dessa bemödanden skulle lyckas på den väg, som Utskottet nu föreslagit Riksdagen att beträda eller att åter stadga tullfrihet i tulltaxan för artiklar, som tillverkas inom vårt land.

Jag har sökt att äfven taga reda på förhållandet med *repslagerierna*. Beloppet och värdet af deras tillverkning har redan förut omnämnts. De återfinnas i Kommers-kollegii sednaste berättelse angående fabriker och manufaktur. Från året 1862 finnes tillverkningsvärdet uppgifvet och deraf finner man, att denna handtering nästan står stilla, oaktadt behovet och möjligheten af varans förbrukning stigit och medfört en allt större och större import. Den nuvarande tullsatsen utgör 3 öre per skålpund, hvilken, efter hvad jag tror mig veta, bestämdes efter mogen pröfning vid det tillfälle, då tulltaxan 1865 så noga skärskådades. Och då den inhemska produktionen af denna vara sedermera icke visat något tecken till starkare framåtskridande, skulle man således efter min öfvertygelse ytterligare hämma utvecklingen af denna näringsgren genom borttagande af den låga tullsats å tågvirke, som för närvarande är bestämd i tulltaxan. Tullfriheten, som skulle vara gynnande för den ena näringen, skulle icke kunna undgå att skada den andra.

Då för öfrigt man velat befördra skeppsrederiet genom denna lindring, tror jag, att man förbiser de viktigare villkoren för denna industri i viss mån. Dessa bestå nemligen icke så mycket i de små friheter, som här äro föreskrifna i tulltaxan och hvilka nu skulle ytterligare medgifvas, utan bero dessa af mera omfattande förhållanden i världshandeln, såsom frakter

och tillgång dertill på aflägsna hamnar, hvilket bland annat är af sådant inflytande, att hvad här är i fråga inverkar jemförelsevis ganska ringa.

Om man bibehåller den method, som nu en gång efter mogen pröfning införts att medgifva restitution af erlagd tull å här i Betänkandet uppräknade artiklar, kommer ju endast ett ringa besvär vid uppbörden att fortvara, men man slipper, genom ett rent afslag af denna punkt — hvilket jag för min del önskar — att göra en förändring i tulltaxan; och detta utgör för mig största anledningen att påyrka ogillande af Utskottets framställning i denna del.

Det orubbade tillstånd, hvori man sålunda skulle lemna tulltaxan för denna riksdag, tror jag skulle göra ett godt intryck på dem, som sysselsätta sig med industriela företag och återväcka till lif spekulationen i denna riktning, till fromma för den arbetslösa befolkningen.

På de skäl jag nu anfört och med stöd af de åsigt jag uttalat, yrkar jag, att nionde punkten afslås.

Herr Gudmundsson: Det kan enligt min åsigt ej förnekas, att ju icke i afseende å tulltaxan och dess bestämmelser mycket ännu kan vara att önska, men denna taxa har dock under den sednare tiden blifvit så nagelfaren och så ofta ändrad, att det icke synes vara skäl att nu vidtaga ytterligare förändringar.

Man har sagt här uppe i dag, att man bör gå "småningom" framåt i tillämpningen af de nya grundsatserna, och detta är också i min tanke fullkomligt riktigt. Dertfore tror jag äfven, att vi icke böra vid denna riksdag på något sätt rubba de förhållanden, som ega rum i den gamla tulltaxan, utan låta den -- att jag så må uttrycka mig -- bibehålla sitt status quo.

Emellertid har Utskottet här föreslagit åtskilliga förändringar. Vid sistlidne riksdag vidtogos äfven flera sådana, men till förhöjning af tullen för några artiklar, i ändamål att skaffa Staten inkomster. Nu vill Utskottet taga bort vissa tullsatser och Utskottet anser, att frågan gäller en sådan obetydlighet, att den icke är mycket att hålla på. Man ser dock i slutet af Betänkandet, att genom Utskottets förslag skulle uppstå en minskning i tullinkomsterna af öfver 38,000 R:dr om året. Detta är kanske en obetydlighet för Staten, som behöfver millioner. Men äfven detta lilla belopp kunde måhända fylla något behof; och om det icke behöfdes till annat, kunde det vara nyttigt att hafva till några tunnor spanmål åt de orter, som deraf äro i behof.

Jag inskränker mig att instämma i den förste talarens yrkande om afslag å Utskottets framställning i denna del, och jag vill tillägga, att jag dermed särskildt afser, att den nuvarande tulltaxan må komma att ega bestånd äfven för denna riksdag.

Med Herr Gudmundsson förenade sig Herr *Ake Andersson*.

Herr Lindström: Jag önskar endast att få supplera en framställning af en talare på andra sidan med den uppgift, att, då äfven jag för några dagar sedan sammanträffade med en af de största fabrikanter af tågvirke, han, då talet föll på frågan om tullens borttagande å denna

artikel, förklarade, att han för sin del icke ansåg det skydd, som låge i den nu gällande tullsatsen, vara för näringen nödvändig, utan mycket väl kunna undvaras.

Jag hör visserligen här sägas, att det icke är för det kära skyddets skull man motsätter sig tullfrihet å denna artikel, men hvarföre är det då? Ej kan det vara för att icke minska statsinkomsten, som af denna artikel, enligt hvad upplyst blifvit, varit obetydlig, och vore detta det rätta skälet, så vore ju mycket bättre och enklare att åsätta råvaran, hampa, en lägre tullsats än den förädlade varan, som i det hela nu lemnar en högst obetydlig inkomst.

När således fabrikanten sjelf hvarken har behof af eller begär något skydd för sin handtering, och icke heller Staten af den ifrågavarande tullsatsen hemtar någon afsevärd inkomst, och den ömhet för bådadera, som man vill ådagalägga, synes mig temligen opåkallad, finner jag för min del skäl att godkänna Betänkandet.

Herr Widell: Man har klagat öfver, att en af vårt lands naturligaste näringar och i sammanhang dermed sjöfarten skulle ligga nere. Hvilken kan då anledningen vara, hvarföre vi icke kunna bestå i täflan med Norge, oakadt äfven vi ega hamnrika kuster med en befolkning, som är van vid sjölifvet? Orsaken är efter mitt förmenande dels den, att vi, som bättre är, ega andra modernäringar, hvartill betydligt kapital och arbete dragas, men till någon del äfven att under den period, då man ansåg, att vissa grenar af industrien borde på allt sätt upphjelpas, dit drogos arbetskrafter och penningar, under det att de naturliga betungades med afgifter och hinder. Ett af dessa hinder har redan påpekats. Jag menar de umgälder, hvilka lagts på de materialier, som till ett skepps utredning äro behöfliga. Sannt är visserligen, att genom restitution en stor del af dessa utgifter återställas till skeppsredaren. Men t. ex. vid vestkustens skärgård, der skeppsredarne icke hafva några stora ordentliga varf att tillgå, kommer dem sällan sådan restitution till godo. Och likväl har sjöfarten der att uthärda en svår konkurrens med Norge.

Må vi derföre från våra gamla, naturliga näringar aflyfta de band, som ännu tynga dem, och låta dem, fria från sådana hinder, ostörda utveckla sig till egen och fosterlandets sanna förkofran.

Herr Friherre Gripenstedt: Jag har blott velat med ett par ord fästa uppmärksamheten å vissa besynnerligheter i de framställningar, som här blifvit gjorda om afslag å Utskottets Betänkande i denna punkt. Det besynnerliga ligger, efter mitt förmenande deri, att, då frågan väl icke gerna kan ses ur flera än tvänne synpunkter — nemligen antingen så att frågan anses gälla en inkomst för Staten eller ock skydd för en näring — men det blifvit visadt, att restitutionen uppgår till ungefärligen samma belopp som tullen, hvadan dess borttagande icke kan medföra någon förlust för Statsverket, utan en fördel genom lättnad i uppbörden och minskad uppbördsprovision, hvarjemte skulle undvikas omgångar och besvär för rörelsen; samt å andra sidan, hvad skyddet vidkommer, de, som skulle vara intresserade deri, genom härvarande representanter förklarar, att de deraf icke vore i behof, och följaktligen detta motiv äfven bör bortfalla; — det

är, säger jag, *då*, som jag tycker det vara besynnerligt att vilja ändra Utskottets förslag; hvareför jag för min del också instämmer med dem, som yrka dess godkännande.

Herr Friherre von Schulzenheim: Vid tvänne af Utskottet här fattade beslut har jag varit frånvarande, derför att ett annat Utskott, hvaraf jag äfven har äran att vara ledamot, då hade sammankomster; och dessa båda frågor rörde beskattningen af cigarrer och en del af den fråga, som nu föreligger. Emellertid har jag ej kommit att reservera mig eller ens att vid tryckningen anmäla, att jag i besluten ej deltagit, emedan jag tänkt, att de ärenden, som vid denna riksdag komma att inflyta i Betänkandet, vore af den ringa betydighet, att det gjorde föga, i hvad riktning detta skedde, samt att i allt fall vid frågornas behandling inom Riksförsamlingen en fullständig prötning skulle ega rum.

Det, hvarmed jag först och främst var missnöjd, låg i en fras, som Utskottet inflickat i inledningen till Betänkandet, och hvilken äfven blifvit af en annan talare här påpekad. Jag menar den grundsatsen, "att Utskottet dels funnit de grunder, på hvilka nu gällande tulltaxa hvilat, vara af erfarenheten bekräftade såsom rigtiga, dels äfven ansett nödig stadga i denna del af lagstiftningen vara för handels och näringarnes ostörda utveckling ett väsendtligt vilkor." Jag har ännu icke kunnat komma till samma lyckliga erfarenhet, och jag har deremot trott mig finna, att den riktning, hvori tull-lagstiftningen i Sverige förut fått utveckla sig, varit för landets förkofran fördelaktig. Jag har nemligen bibehållit den ståndpunkt, som jag många år förut intagit i detta ämne, och jag hyllar således fortfarande den mening, som uttalas i Riksdagens skrifvelse till Kongl. Maj:t den 4 November 1863, att, med iakttagande af erforderlig enkelhet och konsekvens i afseende på uppställningen, införselstullarne för de fabrikater, som utgöra föremål för inhemsk industri, må föreslås till sådana belopp, att de å ena sidan icke kunna lemna den Svenska producenten tillfälle att skörda oskäligen vinst på öfriga medborgares bekostnad, men å den andra göra det för honom möjligt, att med användande af omtanke och flit fördelaktigt bestå i konkurrensen med främmande, i afseende å klimat, läge och kapitaltillgång mera lyckligt lottade länders industriidkare.

Hvarje gång fråga förekommer om beskattning å utländsk eller Svensk fabrikation, bekänner jag mig således å la règle till den åsigten, att det är bättre att lägga beskattning på den utländska fabriksvaran än den Svenska. Just derför att jag är en så varm vän af allt hvad Svensk industri heter, var jag också inom Utskottet icke med om det beslut, som fattades i afseende å repslagerierna och återfinnes i denna punkt. — Den enda fördel jag hittills funnit härflyta af den Franska traktaten har varit, att den infört ett stillestånd i den strid mellan de olika åsichter, som då kämpade med hvarandra. Striden är afstadsad för 12 år genom Franska traktaten, och jag anser detta för en lycka, emedan, då denna tid är slut, hvarken från den ena sidan oförståndiga protektionistiska åsichter — om de befinnas oförståndiga — skola kunna försvaras och göra sig gällande, eller å den andra en alltför idealisk uppfattning af eller sträfvan för handelsfrihet längre kunde för erfarenhetens skarpa lexa behålla fältet.

Under sådana omständigheter bör i tulltaxan endast inrymmas hvad som kan utgöra en nödig förenkling eller förklaring deraf. En sådan är i min tanke behöflig i denna punkt.

I Sverige finnes för närvarande endast ett bruk — Söderfors — som tillverkar ankaren, samt blott ett enda, hvilket tillverkar kettingar, och distansen från dessa bruk till de Svenska skeppsvarfven och svårigheten af kommunikationerna hafva gjort, att man, för att uppmuntra skeppsrederiet, velat lemna denna industri rätt till restitution af tullafgifter, erlagda för dess rudimaterier och öfriga förnödenheter. Då det nu är bevisligt, att denna restitution snarare föranleder dertill, att Staten förlorar genom att uppbära tull, på samma gång sjelfva handteringen är blottställd för omgångar och besvär, är det, enligt min uppfattning, fullkomligt riktigt, att man heldre stryker ut hela tullsatsen än att först uppbära och sedan återbära den.

Men hvad artikeln *tågvirke* beträffar, är jag af motsatt mening, emedan jag icke är i stånd att hos densamma igenfinna sådana karakterer, som skulle göra den användbar endast för denna industris behof och icke derjemte nyttigt till många andra saker än skeppsbyggeri. Om man utsträcker detta i oändlighet, kommer man slutligen derhän, att det går an att importera tömmar, koller, remtyg m. m. fritt från tull under rubriken *tågvirke*.

Följaktligen anser jag, att denna punkt har rätt i *en* del, men är oriktig i en annan, och fördenskull kan jag icke annat än gerna instämma i det förslag Herr Statsrådet von Ehrenheim framställt, eller att artikeln "*tågvirke, nytt*" skall utgå; hvaremot jag finner Utskottet rätteligen hafva förordat borttagande af tull för de under föregående rubriker upptagna artiklar i denna punkt.

Herr Widell: Det varma deltagande den siste talaren yttrat för Svenska industrien har manat mig änyo till ordet endast för att anhålla, att denne talare och öfrige ledamöter, hvilka hysa samma välvilja för den inhemska fabrikationen, måtte utsträcka den äfven till skeppsbyggeriet, som *är* en inhemska fabrikation. Må man befria den, likasom andra viktiga näringar, från alla afgifter på dess rudimaterier. Dertill finnes i min tanke så mycket större skäl, som skeppsredarne klaga öfver de nu gällande bestämmelserna, under det att från repslagarnes sida ingen invändning göres mot den föreslagna förändringen. — Skulle för öfrigt genom antagande deraf ett och annat rep eller grimskaft kunna erhållas för billigare pris, så blefve ju detta en fördel äfven för den egentliga moder-näringsen, jordbruket.

Herr Murén: Då frågan nu blifvit inskränkt till tillverkningsvärdet, får jag erinra, att hampa och lin äro tullfria till införsel samt att, såsom jag nyss nämnde, 175 arbetare varit sysselsatte med denna handtering; och att dess arbeten kunna tillhandahållas förbrukningen till lika billigt pris som i utlandet, är en känd sak. Det kan således så mycket mindre komma i fråga, att de inhemska fabrikanterne skulle lida något genom att förlora skyddet, som de sjelfve erkänt sig icke vara deraf i behof. Och om jem-

väl andra än skeppsredare skulle få införa tågvirke fritt, frågar jag, hvad orätt väl skulle ligga deruti.

Enligt mitt förmenande förefinnes ingen risk att godkänna Utskottets förslag i sin helhet, hvarom jag anhåller.

Herr Indebetou: Under diskussionen hafva af åtskillige talare anförts vissa stående skäl emot mitt yrkande om afslag. Dervid har det dock icke kunnat undgå att förefalla mig anmärkningsvärdt, att talarne skiljt sig i sina uppgifter.

Sålunda har en bland dem yttrat, att den här föreslagna tullfriheten icke skulle föranleda någon minskning i inkomst för Staten, emedan i allt fall restitution redan är medgifven af de tullafgifter ifrågavarande artiklar enligt tulltaxan böra utgöra; och *derföre* borde punkten godkännas.

En annan talare förklarade deremot, att restitutionen *icke* kan tillfalla *alla*, och att det *derföre* vore bättre att antaga hvad Utskottet ansett sig böra hemställa.

För egen del är det mig icke möjligt att med säkerhet bedöma, hvilkendera uppgiften är riktig, men att *någon* måste vara oriktig, synes mig uppenbart, då de så strida mot hvarandra.

Emellertid och då, huru härmed än må sig förhålla, genom bifall till hvad Utskottet här föreslagit en minskning i statsinkomsterna i hvarje händelse skulle komma att ega rum, yrkar jag fortfarande afslag å punkten, så mycket heldre som till stöd för denna min mening ett ytterligare skäl tillkommit, att nemligen den nödiga stabiliteten i tulltaxan icke bör äfventyras genom ständiga förändringar vid hvarje riksdag och således icke heller vid denna. Detta är ock ett skäl, hvilket icke bör förbises.

Öfverläggningen förklarades vara slutad. Herr Talmannen upptog de särskilda yrkanden som blifvit gjorda och framställde i enlighet dermed propositioner, nemligen dels på bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick, dels äfven på bifall till samma förslag med den af Friherre von Schulzenheim yrkade förändring, dels ock slutligen på afslag. Af dessa propositioner fann Herr Talmannen den på bifall till förstnämnda yrkande hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja. Votering äskades; och då, i fråga om kontrapositionen, Herr Talmannen förklarade sig anse den mening hafva öfvervigt som önskade afslag. begärdes jemväl härom votering af Friherre von Schulzenheim, som dock sedermera från berörda begäran afstod, hvarefter följande voteringsproposition upplästes:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i nionde punkten af dess Betänkande N:o 4,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej; har Kammaren afslagit Utskottets ifrågavarande hemställan.

Sedan denna voteringsproposition härefter blifvit anslagen, verkställdes omröstningen och utföll med 75 *ja* emot 78 *nej*; och var alltså Utskottets hemställan i nionde punkten af Kammaren afslagen.

Tionde punkten.

Herr Indebetou: På samma skäl, som jag förut anför, får jag anhålla, att denna punkt af Utskottets Betänkande måtte af Kammaren blifva afslagen.

Med Herr *Indebetou* hördes flera af Kammarens ledamöter instämma.

Herr Åke Andersson: Äfven jag yrkar afslag å denna punkt, helst som jag icke anser det vara ekonomiskt klokt att utifrån söka förskaffa oss dessa saker, då vi inom landet hafva god tillgång på de råämnen som härtill fordras.

Herr Hedlund: Om man också icke vill behjerta skeppsbyggeriernas rättmätiga kraf att få tullfritt införa *sina* råämnen: tågvirke och dylikt, synes det mig dock besynnerligt, om man, då verktyg för industrien eljest göras tullfria, icke skulle medgifva en sådan tullfrihet äfven för artiklarne hammare och smedjestäd, hvilka väl äro att anse såsom verktyg för en industri. Denna industri är jernets beredning i smedjan, och detta är just samma industri, som man vill genom den ifrågavarande tullsatsen skydda. Dessa verktyg måste ofta tagas från utlandet. Om det är meningen att genom tullsatsens bibehållande göra Kammarens protektionistiska sinnesstämning gällande, tror jag dock att tillfälle gifves att tillräckligt visa en sådan opinion vid åtskilliga andra punkter af Betänkandet. Jag yrkar bifall till Utskottets Utlåtande i denna punkt.

Herr Sääf: Jag tror, att man, äfven med bibehållande af en nödig omsorg om den inhemska industriens och handtverkeriernas fördelar, mycket väl kan bibehålla en så obetydlig tullsats som den här ifrågavarande.

För en handtverkare, som eljest genom en klok ekonomisk lagstiftning blifvit i tillfälle att kunna arbeta och hafva god sysselsättning, är det en obetydlighet att för städet och hammaren, om dessa behöfva hemtas från utlandet, betala en så ringa tullsats som 75 öre efter centnern räknadt.

Med bibehållande af den grundsatsen att tulltaxan ej vid hvarje riksdag bör ändras, och för att så småningom återföra förtroendet till det inhemska arbetets framgång, förenar jag mig med dem som yrkat afslag äfven i denna punkt.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Jag anser mig böra tillkännagifva, att skälet, hvarför jag icke i denna punkt framställt något yrkande, är det sammanhang denna punkt eger med den under N:o 22 i Utskottets Betänkande upptagna; de i den nu förevarande punkten omnämnda artiklarne hammare och smedjestäd äro verktyg för industrien och böra sålunda i afseende å frågan om tullfrihet röna samma öde som öfriga verktyg. Det skäl, som anföres för tullfrihet för verktyg i allmänhet, är deras egenskap att vara direkta medel för arbetets underlättnad och förkofran, och då redskap, som begagnas i den större industrien, på nyss

anförda grund äro från tull befriade, synes icke heller med billigheten öfverensstämmande att behålla tullsats på dessa redskap för den mindre industrien. Jag har anført dessa skäl vid handläggningen af denna punkt för det sammanhang, hvori densamma står med den andra af mig omnämnda, och för att förklara, hvarföre jag icke här yrkar afslag.

Öfverläggningen förklarades slutad; och blef Utskottets hemställan i denna punkt af Kammararen afslagen.

Härefter förekom, i enlighet med Kammarens förut fattade beslut, till behandling i ett sammanhang *femte och elfte punkterna*.

Herr Beronius yttrade: Ehuru jag hyllar liberala åsichter i tull-lagstiftningen och anser så få hinder som möjligt böra läggas i vägen för den fria näringsverksamheten, sedt vare sig från producentens eller konsumentens sida, anser jag dock mycken betänksamhet, att ej säga tveksamhet, böra iakttagas med afseende på bifall till nu föredragna Bevillnings-Utskottets Utlåtande. Utskottet har nemligen beröfvat vår apotheksrörelse ett skydd, som den, enligt mitt förmenande, fortfarande måste, om än i någon mindre grad än förr, få behålla, så vida man ej genom ett motsatt förhållande skall äfventyra alltför stora vådor för landets allmänna helsovård. Genom den frihet Utskottet medgifver hvilken som helst att införtulla medicinalier, lider det intet tvifvel, att ju i handeln och rörelsen innan kort blifva tillgängliga och spridas en mängd sådana varor, för hvilkas äkthet och renhet man ej eger någon den ringaste garanti, och att ett sådant förhållande ej kan inverka helsosamt, ligger för öppen dag. Att motionären haft ganska goda skäl för sin framställning med afseende på de kemiskt tekniska preparaten äfvensom sådana drogner, hvilka för industriidkaren äro nödvändiga, att nemligen dessa böra vara lika lätt åtkomliga för honom som för apothekaren, och således ställas fria till införsel af äfven andra än apothekaren, det medgifves gerna; men detta mål hade ju kunnat vinnas, om Utskottet valt samma utväg, som motionären sjelf angifvit, eller att tillstyrka bifall till hans andra alternativ, i hvilket specificeras alla de hithörande artiklar, hvilka för industrien äro behöfliga, men för öfrigt apothekarens rätt lemnas okränkvt vid införtullning af de egentliga medicinalierna. Bland dessa sednare är det i synnerhet de s. k. gifterna man måste hysa stor farhåga för att lemna fria till införsel. Vi veta nemligen, hvilka stora och farliga missbruk, som med dessa kunna begås, och under hvilken sträng kontroll de derfor blifvit ställda, äfven vid försäljningen från våra apothek. Bland många andra exempel på faran af en för lätt tillgång till gifter kan anföras, hvad vi nyligen läst hafva passerat i London, att nemligen inom de mindre bemedlade familjerna derstädes mödrarna försätta sina späda barn i ett dagligt opirius endast för att derunder sjelfva kunna så mycket tryggare aflägsna sig från sina hem; men hvad ett sådant opiätande skall hafva för inverkan på dessa olyckliga barns helsotillstånd, det är ej svårt att förutse. Här i landet äro vi ännu lyckliga att ega ett ordnadvt apotheksväsende, stäldt under en ganska sträng och därför fullt betryggande kontroll, och Staten har äfven gjort mycket för att befordra den pharmaceutiska bildningen; men så det ena som det andra skall förfela sitt ända-

mål, om handteringen beröfvas det skydd den allmänna välfärden kräfver. Man må nemligen lägga noga märke till, att det ej är apothekarens enskilda vinst, som afses med detta skydd, utan den lidande mensklighetens.

Såsom skäl för sitt tillstyrkande af obegränsad frihet till införsel af nu ifrågavarande varor anför Utskottet bland annat, "att de stadganden och föreskrifter angående distributionen af och handeln med åtskilliga af de till rubriken hänförliga varor, hvilka kunna vara af nödig omtanke för allmänt väl påkallade, icke lämpligen böra falla inom tull-lagstiftningens område, hvilken endast har att bestämma, om en afgift, och i så fall till hvad belopp, skall någon särskild vara åsättas." Rigtigheten af detta resonnement vill jag ej bestrida, men det händer understundom, att, äfven med erkännande af en principens rättighet, det kan vara både nödigt och nyttigt, att den ej utföres till sina yttersta konsekvenser, och ett sådant fall anser jag här föreligga. Ty vill jag förhindra de olyckliga följderna af, att kring land och rike spridas en mängd farliga gifter och orena eller förfalskade läkemedel, kan detta, enligt mitt förmenande, icke ske på ett fullt tillfredsställande sätt, med mindre vissa restriktioner bibehållas med afseende på rättigheten att införa dem, och de stadganden och föreskrifter angående distributionen och handeln, hvilka Utskottet antydt såsom nödiga, förblifva alltid i mer eller mindre mån vanmäktiga att stäfja det onda.

På dessa skäl, som jag nu i korthet anför, anhåller jag vördsamt, att Kammararen behagade antaga motionärens andra alternativ, endast med den förändring att från de af motionären i mom. c. uppräknade kemiskt-tekniska preparaten uteslutes artikeln cyankalium såsom varande ett af de starkaste gifter, och anhåller jag hos Talmannen om proposition härå.

Herr Ekerot: Enligt nu gällande tull-lagstiftning är det lika litet industri-idkarne som apothekarne förmenadt att införskrifva de enkla eller sammansatta s. k. apotheksvaror, af hvilka de kunna vara i behof. Enda skillnaden härvid är, att industri-idkaren, hvilken hvarken är beroende af särskilda författningar angående varornas bekaffenhet eller står under särskild kontroll i afseende å deras förvarande och utlemnande, måste hos vederbörande auktoritet göra anmälan *om* och styrka *behofret af* dessa varors behöflighet för sitt yrke. Något monopol framför andra medborgare kan således icke sägas tillkomma apothekarne i detta hänseende. Motionären anför, att dessa föreskrifter äro förenade med obehag, tidspillan och möda, om det skall *lyckas* få Kommers-kollegii förord, men jag förmodar, att så icke är förhållandet; visst är, att den industri-idkare, som behöfver medicinalier eller kemiskt-tekniska preparater kan få dessa varor under samma fördelar som apothekaren.

Utskottet säger, att stadganden och föreskrifter angående distribution af och handel med de under rubriken: "apotheksvaror" hänförliga artiklar, hvilka kunna vara af nödig omtanke för allmänt väl påkallade, icke lämpligen böra falla inom tull-lagstiftningens område, hvilken endast har att bestämma *om*, och i så fall, *till hvad belopp*, skall någon särskild vara åsättas. Jag vill ej bestrida denna Utskottets åsigt; men med antagande
häråf

här af, synes mig Utskottet förfarit inkonseqvent, som icke ur tulltaxan utstrukt artikeln arsenik, hvars giftiga egenskaper för allmänheten äro långt mindre obekanta än de, som finnas hos många af de s. k. kemiskt-tekniska preparaten, bland hvilka åtskilliga genom ett ovarsamt och in-sigtslöst handhavande kunna förorsaka stora olyckor.

Att, med industri-idkarnes stigande bildning och vetenskapliga insig-ter, deras behof af kemikalier för sin rörelses rigtiga bedrivande skall ökas, det är lika ostridigt som det kan vara nyttigt och nödvändigt att desse yrkesidkare, utan alltför mycken svårighet, äfven från utlandet, må kunna förskaffa sig sina för yrket behöfliga varor; och vill jag för min del icke motsätta mig, utan tvärtom tillstyrka detsamma; men att ut-sträcka denna förmån, icke allenast till en mängd för dem obehöfliga varor, flera i högsta grad farliga gifter, som Utskottet gjort genom bifall till motionärens första alternativ, tror jag ingalunda vara riktigt, så mycket mindre, som, efter hvad en föregående talare visat, detta förfarande är för den allmänna säkerheten ganska vådligt. Genom bifall till Utskottets förslag skulle vi således sätta hvar och en, äfven med dessa varors handhavande okunniga personer, i tillfälle att, utan någon kontroll, utifrån införskrifva alla dessa lifsfarliga saker och begagna dem, på sätt honom lyster. Huru-vida något sådant skulle vara välbetänkt, får jag till Kammarens eget beprövande öfverlemnna. För min del anser jag, att det hade varit för industriidkarne fullt tillfredsställande, om, som en annan talare föreslagit, motionärens andra alternativ af Utskottet blifvit tillstyrkt, med uteslutande af det giftiga "cyan-kalium"; och får jag i detta hans förslag mig förena, samt ber att Kammaren måtte väl betänka sig, innan den antager lag-bestämmelser, af hvilka stora olyckor kunna förorsakas.

Beträffande elfte punkten har Utskottet föreslagit, att kemiskt-tekniska preparater, ej specificerade, skola vara tullfria, samt meddelat, att tullin-komsterna för dessa varor de sednare åren icke uppgått till mera än 6,808 R-dr. Ehuru jag icke är någon vän af höga och obehöfliga tullar, hem-ställer jag, huruvida det kan anses lämpligt att, under det tullinkomsterna i så väsendtlig mån förminskas och statsbehofven med svårighet kunna fyllas, utan tvingande behof, äfven med nyssnämnda belopp, förminska tull-intraden. Men icke allenast med hänseende härtill, utan ock af ett ännu giltigare skäl torde en pröfning om lämpligheten att borttaga denna tull-sats böra komma i betraktande. Den erkända yrkesskicklighet samt de grundliga theoretiska insigter, som meddelas vid de teknologiska skolorna, berättiga det antagande, att för de uppoffringar, Staten gör för dylika läroverk, framtida fördelar i åtskilliga riktningar böra kunna påräknas. Skulle det derföre icke i följd här af kunna uppstå kemiskt-tekniska fa-briker för kemikalier inom vårt land, hvarest rik tillgång finnes på rå-ämnen härtill; och i så fall vore ej skäl att gifva något skydd åt en dy-lik industri?

Här har talats om æther. Detta är ett kemiskt-tekniskt preparat, hvartill materialierna (sprit och svatvelsyra) icke behöfva införskrifvas och hvaraf behofvet skulle kunna fyllas genom inhemsk fabrikation. Ett lika förhållande eger rum med andra kemiskt-tekniska preparater, hvori kop-par, zink, jern, kalium med flera metaller finna användning. Männe icke,

vid tull-lagstiftningen härutinnan, dessa omständigheter böra påäktas? Ifall återremiss nu skulle beslutas, anhåller jag vördsamt, att Utskottet ville taga det nu omnämnda under ompröfning.

Herr Ahlgren: Äfven om, såsom den förste talaren anför, det skydd, apothekarne i landet i afseende å apotheksrörelsen hittills åtnjutit, skulle genom det ifrågavarande lagförslaget minskas, tror jag ingalunda någon skada dermed skedde. Rikets apothekare ega, i olikhet med alla andra samhällsklasser, sina privilegier, genom hvilka de hafva ett mer än tillräckligt skydd, i afseende på näringens utöfvande.

Den yttrade farhågan, att rättigheten för fabriks- och näringsidkare att i landet införskrifva de kemiskt-tekniska preparater, som för deras rörelse äro behöfliga, skulle åstadkomma en större spridning af gifter, anser jag vara öfverdrifven. Enligt Kongl. Brevet den 3 Augusti 1756 är det för apothekare förbjudet att på annat sätt, än mot erhållande af egenhändiga och med sigill försedda attester, till ståndspersoner med flere utlemna giftiga saker, och ännu större omgång fordras för allmogen. För min del anser jag att man icke bör befara några olyckor deraf, om industriidkaren medgäfvdes införa sådana varor, som för närvarande endast på apothek, med iakttagande af åtskilliga omgångar, kunna erhållas i och för industriidkarens yrke; hvarjemte jag beder att få fästa uppmärksamheten på det svåra ansvar, vår Strafflag stadgar för öfverträdelse af gällande föreskrifter i afseende å rättigheten att försälja eller utlemna gift, i fall någon skada genom en sådan öfverträdelse uppstår.

Detta ansvar är så högt, att man icke bör hafva skäl befara att, såsom förutsatt blifvit, någon, som af tekniskt behof införskrifvit gift, skulle våga utbjuda detsamma till salu, eller för annat obehörigt ändamål använda det. Nu är emellertid icke fråga om att förekomma missbruk af gifter, utan att bereda tullfrihet för apotheksvaror och kemiskt-tekniska preparater, hvilket jag desto heldre förordar, som man derigenom kunde hoppas att medicinaltaxan skulle blifva nedsatt och priset å medikamenter blifva billigare, än hvad för närvarande är händelsen.

Något skäl att icke bifalla Utskottets nu föredragna Utlåtande finnes icke för mig.

Herr Grafström: Då nu Herr Ahlgren redan till en del besvarat de påståenden, man här framställt, eller att genom antagande af Utskottets förslag apothekarne skulle behöfva det skydd de nu ega och att handhafvandet af och handeln med gifter och medicinalier skulle blifva ett öppet fält för hvar och en, så torde jag kunna inskränka mig till att påminna derom, att, utom de lagbestämmelser i detta afseende, som Herr Ahlgren uppläst, ytterligare bestämmelser finnas i Kongl. Förordningen af den 18 Juni 1864 om näringsfriheten. Samma Förordnings 8 § lyder nemligen sålunda: "Hvad genom § 1 är stadgad om rättighet att idka handel eller annat näringsfång eger icke tillämpning å e) handel med gifter eller andra vådliga ämnen; f) apotheks- eller handel med apotheksvaror". Det är naturligtvis klart, att nu föreliggande punkter, om de antagas, icke kunna åstadkomma någon ändring i dessa eller de af Herr Ahlgren citerade lagbestämmelser.

Jag ber att Herrarne behagade påminna sig att tullen icke gerna kan vara en polisinstitution, som bevakar efterlefnaden af landets lagar, att tullarne finnas på rikets gränser och att således tullstadgan omöjlig kan vara rätta stället för dylika bestämmelser, som de nu öfverklagade angående apotheksvaror. Jag tror icke man kan ur rättslig synpunkt påstå att något annat är apotheksvaror än det, som finnes såsom medicinalier upptaget i den af Kongl. Maj:t fastställda Svenska farmakopéen.

Tulltaxan, under rubriken "apotheksvaror", gör dock en ganska stor inskränkning häri, emedan alla de ämnen, hvilka i densamma äro specificerade annorlunda än som apotheksvaror, måste annorlunda anses. Rubriken "apotheksvaror" i tulltaxan kan således ej betyda annat än alla de medicinalier, hvilka finnas i farmakopéen upptagna, men ej äro i tulltaxan specificerade på annat sätt.

Är nu denna uppfattning riktig, hvilket jag tror, så är det snart visadt att antagandet af Utskottets förslag i förevarande punkter ej kan leda till några sådana förhållanden, som i sig innebära större eller mindre fara i den fruktade riktningen än hittills. Ty bland dessa specificerade icke-apotheksvaror, hvilka med eller utan tull äro tillåtna till införsel för hvem som helst, finnes en stor mängd dels verkliga gifter, dels farliga och giftiga ämnen, t. ex. gul- och röd-arsenik, arsenikrubin, arseniksyrad blyoxid. Scheeles-, Mittis-, Schweinfurter-, Kejsar-grönt m. fl. af dessa af arseniksyrlig och ättiksyrad kopparoxid bestående giftiga färger, kromsyradt kali, fosfor, strykstickor, blysocker, teunsalt, saltsyra, svalfvelsyra, skedvatten, nitroglycerin, kopparvitriol, bittermandelolja, nitro benzoe o. s. v. Alla dessa farliga ämnen utgöra nu ett öppet fält för brottet och okungheten.

Vidare ber jag få påminna om andra slags ämnen, som hvarken finnas i tulltaxan eller farmakopéen och hvilka, till följd af sina egenskaper, måste anses tillhöra kemiskt-tekniska preparater. Dessa ämnen äro de narkotiska gifterna eller alkaloider af högst farlig beskaffenhet. Jag vill endast nämna några af dem, som icke äro upptagna i farmakopéen, t. ex. brucin, thebain, narkotin, atropin, nicotin o. s. v. Dessa gifter finnas, såsom bekant, i mängd och kunna af hvar och en i riket införas. Nu är likväl temligen känt att af alla dessa gifter och farliga ämnen man icke sett några sådana skadliga eller olyckliga följder, som kunna tillskrivas de i tulltaxan rubricerade. Deremot torde det genom tidningarnes berättelser vara allmänt bekant, att just ett af de få af dessa gifter, som finnas i farmakopéen, nemligen strychnin, hvilket (utom de stränga förbud, som finnas för apothekare att utan recept utlemna gifter) borde enligt de här af flera talare framställda åsigtter vara allmänheten undanhållet genom tulltaxan, — dock är åtkomligt i så stora kvantiteter, att man dermed förgiftar lockbeten till rofdjurs utrotande i våra skogar. Här af torde klarligen synas att tulltaxan visat sig vanmäktig att förhindra gifters spridning inom landet. Men dertill kommer den nästan oöfvervinnerliga svårigheten för tullverket sjelft att alltid kunna kontrollera alla varors äkthet, t. ex. om en reqvirent införskrifver hvilket giftigt och förbjudet ämne som helst och förtullar det under ett annat mera passande namn, så kunna tulltjenstemännen omöjlig hindra sådant med mindre ett kemiskt laboratorium inrättas, der hvarje ämne kemiskt undersökes; — men hvarthän

skulle väl allt detta leda? Om punkten N:o 5 antages, så har alldeles ingen annan förändring i nuvarande förhållanden skett, än att — trakasserier och obehag af många slag ändtligen blifvit för industriidkaren undanröjda. Jag ber nemligen få fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att alla dessa omtalade farliga medicinalier och gifter, hvilka inom industrien finna användande, t. ex. det här af Herr Beronius nämnda ämnet cyan-kalium erhålles redan nu i huru stor mängd som helst, t. ex. till fotografiering o. s. v. Det är endast sättet för deras erhållande, hvarom fråga nu är.

Ytterligare ber jag få erinra derom, att, utom det att apothekarne gerna sälja sina varor åt industriidkare, det äfven finnes en annan omständighet, som man synes alldeles hafva förbisett, nemligen den inhemska fabrikationen. Huru skall nu en rubrik i tulltaxan kunna hindra tillverkning af farliga ämnen och gifter här i landet? Eller kan väl någon tro att t. ex. den strychnin, som här hemma kan åstadkommas, skulle verka mindre dödande än den, som kommit hit utifrån?

I sanning, mine Herrar! huru man än betraktar denna fråga, så återkommer man till det resultat, att, om det än är huru behöfligt som helst att omgärda handeln med gifter och medicinalier med sådana skrankor, som i någon mån skola motsvara ändamålet, icke är det i tulltaxan de skola finnas.

Bortåt tjugo år eller mer har jag varit vittne till det obehag, de omgångar, de trakasserier, hvartill nu gällande tullrubrik i ämnet gifvit anledning vid importerandet af de för industrien nödiga artiklar, som under samma rubrik förstås, och min öfvertygelse har under denna tid hunnit genom alla stadier till fullkomlig mognad.

I den fulla öfvertygelse att *samma varor*, som *nu* af industriidkaren under bråk, krängel och obehag införtullas, icke skola förorsaka mera skada, *derföre* att allt detta bråk, obehag och dessa omgångar blifva borttagna, får jag vördsamt yrka bifall till de föreliggande punkterna af Utskottets Betänkande.

Herr Indebetou: Af de tvänne förste talarne hafva redan så många betänkligheter blifvit anförda mot de båda punkter af Utskottets Betänkande, hvilka föreligga till behandling, att det varit för mig öfverflödigt att nu uppträda, såvidt nemligen dessa talare af sina premisser kommit till den konklusion, som bort följa af desamma, eller ett rent afslag å hvad Utskottet tillstyrkt. Den ståndpunkt, från hvilken jag betraktar saken, binder mig att främst af allt se till, det icke en minskning af Statens inkomster uppstår och icke ändringar alltför ofta göras i gällande tulltaxa; tvänne omständigheter, hvilka här tillräckligt tala för ett afslag å förevarande Betänkande, oafsedt det ytterligare stöd de vinna genom de betänkligheter mot ett bifall, hvilka den förste och andre talarerna påpekat. Jag anhåller om proposition på afslag å punkterna 5 och 11 i Utskottets Betänkande.

Med Herr Indebetou förenade sig flere af Kammarens ledamöter.

Herr Beronius: Sedan jag sist hade ordet, hafva tvänne talare sökt vederlägga mina åsigter. De hafva dock ställt sig på en annan stånd-

punkt i frågan än jag, i det att de betraktat densamma som en ren handelsaffär, en åsigt, som jag för min del icke kan dela, då jag tror, att här gäller för Staten att framför allt se till, att dess medborgares helse och lif icke äfventyras. Utgående från en sådan synpunkt ber jag att få med några ord bemöta de anmärkningar, som blifvit mot mitt förra yttrande framställda.

Hvad då först angår en talares påstående, att apothekarne ega ett tillräckligt skydd i sina privilegier, vill jag blott dervid anmärka, att jag ingalunda önskar något sådant skydd för apothekarnes skull, utan för mensklighetens skull. Samme talare har vidlyftigt utbredt sig öfver den stora omgång m. m., som skulle lägga hinder i vägen för industriidkaren att förskaffa sig de materialier, af hvilka han i och för sin näring vore i behof. Detta är ett missförhållande, som jag haft så mycket större anledning att erkänna, som det förmått mig att hos Kammaren förorda bifall till andra alternativet i den nu omhandlade motionen. Men då denne talare påpekat det ansvar lagen stadgar för den person, som utlemnar gift, ifall skada uppstår, ber jag, som icke heller är i okunnighet om detta ansvar, att få fästa uppmärksamheten på, hvilka svårigheter skola uppstå för domaren att bestämma, huruvida någon skada inträffat eller icke. Är det så, att någon derigenom förlorat lifvet, blir väl denna svårighet ej så stor; men hvem svarar väl för den skada, som kan uppkomma genom giftets utdelande i mindre portioner, för en persons sålunda successivt undergräfd helse o. s. v.? Huru skall då en rättegång inledas?

Beträffande vidare påståendet att medicinaltaxan skulle tariffva en nedsättning, emedan den vore alltför hög, tror jag att detta är en sak, som ingalunda hör hit; är det så, att denna taxa är för dyr, kan man ju alltid, på sätt det vederbör, yrka en nedsättning i densamma.

En talare har sagt, att vi ega en författning, som förbjuder alla andra än apothekare att sälja apotheksvaror. Huru dermed är förhållandet, känner jag ej till; om det så är, veta vi litet hvar, huru ofta öfverträdelser derutinnan begås, och skulle vi nu släppa löst och lemna hvar och en frihet att införa medicinalier, är väl ej något tvivel om, att ju detta missbruk skulle blifva än större.

Vidare har det blifvit anmärkt, att redan en mängd gifter finnas, som ej äro upptagna bland medicinalier, och det har dervid särskildt namngifvits en massa nya narkotiska gifter. Vidkommande dessa tror jag, att de ännu, så att säga, ligga endast hos vetenskapsmannen, och att folket ej på många år kommer att få någon kunskap om dem; hvadan ock min öfvertygelse är, att vi ej behöfva hysa någon synnerlig fruktan för desamma.

Den talare, som sist uppträdde, har mot mig framställt den anmärkning, att jag med de premisser, jag egt, bort komma till ett annat resultat än jag gjort, nemligen till afslag å Utskottets hemställan. Härvid får jag blott till min ursäkt invända, att, som jag är en vän af den fria tull-lagstiftningen, och inser svårigheten för industriidkaren att dyrare än tillborligt betala sina råämnen, då han nödgas att alltid begagna en privilegierad apothekare som mellanhand, jag på grund deraf velat tillstyrka bifall till motionärens andra alternativ. Sedermera har jag kommit att tänka på, att det vore svårt att nu på lämpligt sätt formulera detta

alternativ, emedan de kemiskt-tekniska preparaten ingå i motionen i tvänne särskilda §§. Jag vill därför hos Herr Talmannen värdsamt anhålla om proposition på återremiss af Betänkandet till Utskottet, på det att Utskottet må kunna, på sätt sig bör, uppställa det förslag motionären med sitt andra alternativ åsyftat.

Herr Friherre Fock: Då jag i denna fråga ämnar yrka bifall till Utskottets förslag, kan jag, efter det anförande motionären sjelf afgifvit, yttra mig helt kort. — Motionärens förslag afser ytterst, att den ena samhällsmedlemmen må vara lika berättigad som den andra. Det torde väl icke kunna förnekas, att det ligger principiellt en obestriddlig sanning och rättighet i detta motionärens yrkande, likasom ock att, om genom dess konsekvenser något allmänt ondt skulle framkallas, Staten bör gripa in med sin lagstiftande magt och förhindra detsamma. Man har i detta hänseende synnerligen fäst sig vid frågan om gifter. Härvid kan naturligtvis anmärkas, hvad här förut blifvit nämndt, eller att ingen industriidkare nu är förhindrad att utrikes ifrån intaga hit så mycket gift som helst, endast han dervid iakttager vissa föreskrifna forner. Man har på tal härom kommit att nämna cyan-kalium och beträffande detta vill jag blott fästa uppmärksamheten på, att en fotograf, hvilken i och för sitt yrke är i behof af cyan-kalium och hvilken ingen kan förhindra att ega så stort förråd deraf han behagar, icke behöfver mera af detta gift, för att taga lifvet af en person, än för att taga ett porträtt af honom. Äfven inom galvanoplastiken användes detta ämne i ej ringa mängd. Huru då kunna kontrollera och hindra, att icke gifter på denna väg lika allmänt spridas, som om friheten i afseende å importen af desamma i någon mån komme att utsträckas?

Härtill kommer en annan omständighet. Detta cyan-kalium, såväl som flera andra gifter, är ganska lätt att tillverka; dess tillverkning är ej någon hemlighet, hvar och en eger tillfälle lära känna den i hvarje kemisk lärobok. Vill man nu vara konsekvent, kan jag icke inse annat, än att man är förbunden att äfven förbjuda eller åtminstone kontrollera försäljningen af sådana läroböcker. Föröfrigt är det väl icke alltid mördaren tillgriper dessa medel för att förgöra sitt offer. Huru ofta begagnar han ej knif eller yxa dervid? Men icke lär det väl derföre falla någon in att förbjuda oss begagnandet af dessa verktyg. Jag tror derföre icke, att man på denna väg eller genom tull-lagstiftningen kan hindra missbruken, utan detta måste ske genom kontroll öfver handeln med och distributionen af gift.

Men, säger man, vi böra likväl tänka på den kemiskt-tekniska industrien. Ingen kan vara varmare vän af denna än jag; men den har ju egt detta skydd under lång tid och ändock icke uppstått. Skall den väl uppstå, om detta skydd fortfarande bibehålles? Jag tviflar derpå.

I det andra alternativet af motionen har motionären uppräknat en mängd kemikalier och kemiskt-tekniska preparat, som skulle införas i tull-taxan med sina benämningar. Om så skulle ske, är klart, hvilka svårigheter det skulle medföra för tulltjenstemännen att kontrollera de till införande anmälda varorna; huruvida de uppgifna benämningarne voro rigtiga eller ej. Detta skulle i många fall icke kunna ske annorlunda än genom

kemisk undersökning, hvilken helst i fråga om ett stort antal organiska ämnen är ytterligt svår.

På grund af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till Utskottets Betänkande.

Herr von Troil: Jag har begärt ordet endast för att bestrida den af en talare gjorda framställningen, att Kammarerna skulle, utan Utskottets föregående granskning, godkänna en viss del af den afgifna motionen. I denna så kinkiga fråga vore, efter mitt förmenande, ett sådant förfarande ganska vanskligt.

Herr Murén: Jag får bekänna, mine Herrar! att mig förekom det visst icke oväntadt, utan tvärtom helt naturligt, att man skulle mötas af ett mycket starkt motstånd, då man vågade röra vid ett så stort och förmanligt privilegium, som detta utan tvifvel varit för Herrar apothekare. För industriidkarne åter har detta monopol blifvit alltmåra hinderligt, och man har derföre länge varit betänkt på att afskaffa detsamma. Detta tillstyrktes ock af den år 1863 tillsatta tullkomitéen, hvilken — emedan den förutsåg att invändningar i denna väg skulle göras — äfven yttrade sig rörande de försigtighetsmått, som i afseende å handeln med dessa varor och dylikt borde föreskrivas. Jag ber att nu få uppläsa ifrågavarande tullkomiténs betänkande i hvad som angår denna del af frågan; det lyder sålunda:

„De särskilda föreskrifter angående distributionen af och handeln med dessa artiklar jemte dervid nödiga försigtighetsmått, hvilka kunna prövas vara för med dem afsedda syfte erforderliga, falla inom ett annat område af lagtillämpning och lära der, men icke inom tullbeskatningen med derför utfärdade påbud, hafva sin rätta plats och böra göras till föremål för iakttagande och efterlefnad.“

Det lär väl ock vara för en hvar tydligt, att Bevillnings-Utskottet, lika litet som tullkomitéen, kunnat försöka sig på att reglera förhållanden, sådana som de nu omnämnda. Utskottet har blott haft att göra med den kommersiela sidan af saken. Och då här talats om, att *apothekarne* äro bundna vid vissa föreskrifter i afseende å förvarandet af gifter och dylikt, vill jag blott anmärka, att samma föreskrifter ju kunna göras gällande äfven för alla andra. Detta blir föröfrigt i sinom tid föremål för stadganden från Regeringens sida, ifall vi bifalla Utskottets nu föreliggande Betänkande, hvilket jag för min del yrkar.

Öfverläggningen var slutad.

Sedan Herr Talmannen härefter upptagit de under öfverläggningen framställda olika yrkanden om dels bifall, dels afslag och dels återförvisning afgaf han *först* proposition på bifall till hvad Utskottet i *femte* punkten hemställt. Denna framställning besvarades med blandade ja och nej och då votering derjemte begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition, så lydande:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i femte punkten af dess Betänkande N:o 4,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, är Utskottets ifrågavarande hemställan afslagen.

Vid sedlarnes öppnande visade omröstningen 67 *ja* emot 74 *nej*; och hade Kammaren alltså afslagit den af Utskottet i *femte* punkten gjorda hemställan.

Vid *härefter* af Herr Talmannen gjord framställning om bifall till hvad Utskottet i *elfte punkten* hemställt, blef denna proposition besvarad med öfvervägande nej, samt den dernäst gjorda propositionen på afslag besvarad med öfvervägande ja; -- och förklarades, i öfverensstämmelse härmed, Utskottets hemställan vara af Kammaren afslagen.

Tolfte punkten.

Vid föredragning af denna punkt begärdes ordet af

Herr Indebetou: I öfverensstämmelse med hvad om femte och elfte punkterna blifvit beslutadt, hemställer jag, att Kammaren äfven måtte afslå den nu förevarande tolfte punkten.

Flere af Kammarens ledamöter instämde i detta Herr Indebetous yttrande.

Vidare förekom icke; och blef Utskottets hemställan i denna punkt afslagen.

Hvad Utskottet uti *trettonde, fjortonde, femtonde, sextonde* och *sjuttonde punkterna* föreslagit blef af Kammaren bifallet.

Adertonde punkten.

Herr Indebetou: I likhet med hvad jag vid den tolfte föregående punkten yrkade, hemställer jag att Kammaren ville afslå den nu föredragna punkten.

Herr Hierta: Jag har endast velat taga mig friheten fästa den föregående värde talarens uppmärksamhet derpå, att med ätbara rötter är ett annat förhållande än med kemiskt-tekniska preparater, och att således, antingen vi nu afslå eller bifalla den förevarande adertonde punkten, beslutet derom ingalunda behöfver vara en konsekvens af det, som fattades i den tolfte punkten.

Öfverläggningen var slutad; och *adertonde* punkten bifölls.

Nittonde punkten.

Herr Indebetou yttrade: Äfven i denna punkt anhåller jag om afslag.

Vidare förekom icke. Herr Talmannens proposition på bifall till Utskottets hemställan, besvarades med ja och nej. Votering begärdes och

blef med anledning deraf nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition, så lydande:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i 19 punkten af dess Betänkande N:o 4,

Den det ej vill,

röstas ja;

röstas nej;

Vinner nej, är ifrågavarande hemställen afslagen.

Omröstningen, utföll med 69 *ja* emot 61 *nej*; och hade Kammaren således bifallit Utskottets uti *nittonde* punkten gjorda hemställen.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem
H. Husberg.

Onsdagen den 4 Mars.

Kl. 6 e. m.

§ 1.

I anseende till sjukdomstörfall för Kammarens sekreterare fördes, enligt Herr Talmannens anmodan, protokollet af undertecknad.

§ 2.

Fortsattes den från förmiddagens sammanträde uppskjutna behandlingen af Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 4, angående tullbevillningen.

Punkten 20.

Härvid yttrade:

Herr von Troil: Då, om jag icke misstager mig, Kammaren på förmiddagen afslog den nionde punkten, med hvilken denna nu föredragna står i närmaste sammanhang, torde ätven denna sednare nu böra afslås.

Vidare anfördes ej och Utskottets hemställen *afslogs*.

Punkten 21.

Herr O. B. Olsson: Som denna punkt innehåller hemställen i fråga om tull på cigarrer, så anhåller jag att behandlingen af densamma måtte uppskjutas, till dess Bevillnings-Utskottets Betänkande

N:o 5, angående särskild beskattning af cigarrer varder inom Kammaren föredragen.

Herr Murén: Jag hörde icke hvad den föregående talarens yrkande gick ut på, men då Bevillnings-Utskottet i ett följande Betänkande behandlat frågan om särskild beskattning å cigarrer, anhåller jag att behandlingen af nu föredragna punkt måtte uppskjutas till dess detta Betänkande, N:o 5, varder härstädes till afgörande föredraget.

Öfverläggningen var slutad; och beslöt Kammaren, uppå Herr Talmannens derom framställda proposition, att behandlingen af denna punkt skulle företagas i sammanhang med Bevillnings-Utskottets på bordet hvilande Betänkande N:o 5.

Punkten 22.

Herr Sääf: Af samma skäl, som på förmiddagen af mig anfördes för afslag å nionde och tionde punkterna, yrkar jag ätven afslag å den nu föredragna.

En liflig vaxelverkan mellan fabriker och handtverkerier, som bereder ömsesidig sysselsättning, är för den mindre handtverkaren af större vikt än den föreslagna tullfriheten å verktyg; den sednare fördelen är ganska ringa, ja ingen, om misstroendet, som uppstår genom ändringar i tulltaxan vid hvarje riksdag, förminskar tillgången på arbete; jag yrkar därför på afslag.

Herr Murén: Jag inskränker mig till den anhållan, att motiverna för Utskottets hemställan måtte uppläsas, och yrkar jag, på grund af desamma, bifall till hvad uti punkten blifvit föreslaget.

Utskottets motiver vid denna punkt upplästes och fortsattes öfverläggningen af:

Herr Grafström: På grund af Utskottets nu upplästa motivering för sitt tillstyrkande, hvilken jag för min del finner fullt tillfredsställande, och då jag anser den mindre industrien böra få åtnjuta samma förmåner som den stora och således berättigad till den fördel, den nu föreslagna tullfriheten kan medföra, förenar jag mig med dem, som yrka bifall till Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr Indebetou: Det synes visserligen, som den föreslagna tullfriheten egentligen skulle vara till fördel och skydd för den s. k. mindre industrien, men min åsigt är att denna bättre understödjes, om den lemnas åt sig sjelf, om den sjelf får draga försorg om anskaffandet af sina verktyg och förtjena på tillverkningen af desamma m. m. Staten har, så vidt jag kan se, icke någon skyldighet att härvidlag träda den till mötes. En annan omständighet är, att bifall till denna punkt skulle medföra en minskning af beräknad tullinkomst till icke mindre belopp än omkring

14,832 R:dr, således mer än en tredjedel af hela den beräknade minskningen, som skulle utgöra ett belopp af ungefär något öfver 38,000 R:dr, och detta utgör för mig ett andra skäl att yrka afslag å punkten.

Med Herr Indebetou förenade sig Herr *Peter Andersson*.

Herr Svanberg: Med anledning af en talares åsigt, att den föreslagna tullfriheten skulle synnerligast afse den s. k. mindre industriens fördel och intresse, får jag gifva tillkänna, det jag är af en alldeles motsatt åsigt, ty det är just den mindre industrien, som tillverkar dessa verktyg, hvilka man nu vill tullfritt införa, och i stället för att bidraga till någon fördel för denna industri, tager man i dess ställe härigenom brödet från munnen på densamma. De verktyg, som egentligen hit införas, äro de, som hufvudsakligast användas vid de större fabrikerne, och derföre är jag bestämdt förvissad derom, att denna nu föreslagna tullfrihet skulle blifva fördelaktig för de större fabrikanterne, men i mycket ringa grad för handtverkerierna. Utskottet säger äfven, att ett särskildt skäl af formel beskaffenhet för tillstyrkande af en sådan afgiftsfrihet, som nu blifvit föreslagen, äfven förefinnes i den ofta ganska stora svårigheten att skilja artikeln verktyg från artikeln redskap, hvaraf måst blifva en följd, att samma slags vara eua gången kunnat afgiftsfritt införas, andra gånge icke. Detta må nog kunna till en viss grad vara sannt, men derföre behöfver väl ej tullfrihet bestämmas för allt hvad verktyg heter, och männe ej stora svårigheter komma att uppstå vid bedömandet af hvilket som bör hänföras till verktyg eller ej? Penslar t. ex. finnas af otaligt många slag; skola de hänföras till verktyg eller ej? Blifver ej följden af allt detta, att en stor mängd af verktyg, som här kunna tillverkas af antaglig godhet, undanträngas af utländska, om sådana skulle få tullfritt införas. Jag instämmer med Herr Sääf och yrkar afslag å Utskottets hemställan i förevarande punkt af Betänkandet.

Herr Murén: Jag trodde verkligen icke, att jag skulle behöfva återigen uppträda för en sak, för hvilken så klara och öfvertygande skäl redan äro anförda, som dem, hvilka igenfinnas i Utskottets motivering af denna punkt, men man må anföras huru goda motiver som helst, så är det klart, att de aldrig kunna stå sig, så snart man börjar med de stora ordalagen, att taga brödet ifrån munnen på de arbetande och att man gynnar och rigtar förnämligast de stora kapitalintressena. Här borde väl ändock dessa i tid och otid använda bälstora ordalag icke kunna verka något, då här är fråga om tullfrihet endast för verktyg för fabriker, handverk och jordbruk, och då man, just för att skaffa bröd åt den mindre industrien, velat sätta den i detta fall i parietet med den stora fabriksindustrien, som redan förut har tullfrihet för sina redskap och maskinerier. Här är det just dem, som behöfva ett billigt bröd, hvilka man velat gynna, och ingalunda de stora kapitalisterna, och då måtte det väl vara ren filantropi, som legat till grund för Utskottets ifrågasvarande hemställan.

Om man nu säger, att den mindre industriidkaren kan göra sina verktyg sjelf, så är detta nog sannt, men dessa kan äfven den större fabriksidkaren åstadkomma och med ännu större lätthet än den förra, då friheten i detta fall alltid medför största fördelen. Men om man nu vill

sätta sig mot all frihet, så kan man ock mot densamma använda hvilka skäl man behagar. Man säger sålunda, att skomakaren sjelf kan tillverka sina läster och sin skoplugg, och det är visserligen möjligt att han det kan, men gör han det också i sjelfva verket? Nej, ingalunda! Så väl de ena som de andra af dessa hans förnödenheter tillverkas vid stora fabriker, som hafva sina stora och väl konstruerade maskinerier, hvarigenom varorna erhållas till ofantligt mycket lägre priser, än om de skulle af en hvar näringsidkare för hans eget behof tillverkas. Till och med under den tid de gamla skrämbetena funnos till arbetade t. ex. särskilda s. k. lästskärare, som endast sysselsatte sig med att tillverka läster, och aldrig något annat, hvaremot skomakarne aldrig befattade sig härmed; de hade fullständigt separerat sina yrken. När lagstiftningen lagt sig uti industriens sträfvanden, har den aldrig lyckats åstadkomma annat, än att behofven blifvit på sämre sätt fyllda än förut.

Då med det nu framlagda förslaget åsyftas att ställa de större och de smärre industriidkarne på lika ståndpunkt vid anskaffande af medlen för arbetets underlättad och förkofran, anhåller jag fortfarande om bifall till Utskottets nu föredragna hemställan.

Herr Wedberg: Äfven jag ber att få instämma med Herr Sääf, och jag gör det hufvudsakligen på de skäl Herr Svanberg anført, och tillika att man mången gång skall hafva ganska svårt att skilja mellan verktyg för fabriker, handverk och jordbruk, från sådana, som äfven i öfrigt begagnas, och således komme att bevilja tullfrihet i långt större utsträckning än Utskottets förslag egentligen afser. Jag vill i detta hänseende endast påpeka t. ex. artikeln "tänger", som kunna vara af ofantligt många sorter, såsom begagnade för de mest skiljaktiga behof. Jag yrkar afslag å punkten.

Herr Witt: Hvilken åsigt man än må hysa i tull-lagstiftningsfrågor, antingen man är protektionist eller frihandlare, så bör man väl ändock, så vidt möjligt är, söka vara konsekvent. På förmiddagen bibehöllo vi tullen på hammare och smedjestäd, som också äro verktyg, lika med de artiklar, som nu äro föremål för öfverläggning, och om nu tullfrihet medgifves dessa sednare, skulle konsekvensen blifva alldeles bruten. En tulltaxa, der man på ena stället bestämde tullsats för samma artikel som på ett annat ställe förklarades tullfri, skulle se alltför besynnerlig ut, och därför yrkar jag afslag å hvad Utskottet i förevarande punkt hemställt.

Herr Svanberg: Jag har ånyo begärt ordet endast för att besvara den talare, som hufvudsakligen framhållit att denna tullfrihet skulle vara till nytta i främsta runnet för den mindre industrien, och jag vill i detta hänseende påminna honom att äfven den större industrien begagnar verktyg tillika med redskap och maskinerier, och för min del tror jag att den föreslagna tullfriheten kommer att mera gagna den sednare än den förre. Jag upprepar ännu en gång att den mindre industrien nöjer sig med och begagnar de verktyg den sjelf kan förfärdiga, och mig förefaller det alldeles onödigt att skicka ut penningar ur landet för varor,

som här hemma kunna tillverkas; på hvilka skäl jag fasthåller mitt yrkande om afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan.

Herr O. B. Olsson: Jag anhåller att få åberopa hvad här förut blifvit påpekadt angående olämpligheten att nu göra förändringar i tulltaxan, genom nedsättning i afgifterna, då Staten alltför väl behöfver alla de inkomster den kan erhålla. Dessutom instämmer jag med Herr Indebetou deruti att den Svenska handtverkaren behöfver förtjena lika väl, som hans yrkesbröder i utlandet, och jag är fullkomligt öfvertygad derom, att tillverkningen af den jordbruksredskap och de verktyg vi för jordbruket behöfva, ganska väl kan tillfredsställas inom landet. Då dessutom konsekvensen med vårt under förmiddagens sammanträde fattade beslut fordrar afslag å denna punkt, förenar jag mig med dem, som förut framställt enahanda yrkande.

Herr Sven Nilsson: Man har anfört, såsom skäl mot bifall till denna punkt, svårigheten att skilja deri förekommande verktyg från andra varor. Så har en talare såsom exempel uppgifvit penslar och en annan tänger såsom varande af beskaffenhet att ovisshet skulle kunna uppstå hvartill de borde hänföras. Jag kan ej finna att någon svårighet bör uppstå, vid skiljande af verktyg eller redskap från andra varor, och aldra minst i fråga om de nyssnämnda, ty både penslar och tänger äro verktyg. Således verka sådana skäl icke på mig för ett afslag. Deremot fäster jag stort atseende på fördelen att få köpa sin vara för bästa priset. Äfven en bonde kan behöfva köpa en tång, och bör då icke därför erlagga högre betalning för det den är tillverkad inom landet, utan borde han kunna få en lika god vara, äfven om den kommer från utlandet, för billigare pris. Herr Witt har såsom skäl för afslag åberopat konsekvensen med vårt beslut vid tionde punkten under förmiddagens plenum, och jag medger att detta skäl ej är utan vikt, men det synes mig likväl icke tillräckligt att motivera afslag å denna punkt. Då jag alltid hyllat den satsen att man bör få köpa sina förnödenheter så billigt som möjligt, så yrkar jag bifall till Utskottets hemställan uti förevarande punkt.

Herr Östman: Den skilnad, som man, enligt mitt förmenande, kan göra emellan maskiner och verktyg är den, att maskiner äro sådana redskap, som användas vid den större tillverkningen eller i fabrikerne, verktyg åter de redskap, som användas egentligen af handtverkare eller vid den mindre tillverkningen. Jag tror emellertid att samma vilkor böra gälla för dem båda, ty om t. ex. en maskin behöfver repareras, så erfordras ju dertill ett verktyg, och jag anser därför, att det är i sin ordning att, såsom Utskottet nu velat göra, låta samma bestämmelse i afseende å tullen gälla för maskiner som för verktyg. Det kan väl invändas att handtverkaren bör kunna göra sina verktyg sjelf, men det är icke alltid sagdt. Här skulle visserligen kunna vara mycket att tillägga, men jag vill ej orda vidare, utan inskränker mig till att, under erkännande af den kousequens, hvarmed Utskottet härvidlag gått till väga, tillstyrka bifall till hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Murén: Det förundrar mig icke att protektionismen tagit fart här på eftermiddagen, och går man ut från dess synpunkt, så medgifver jag att de talare hafva rätt, hvilka yrkat afslag å Utskottets förslag. Vill man, i stället för att underlätta industrien, skydda den inhemska tillverkningen, så bör man ej göra verktyg tullfria. Mine Herrar! jag tror visserligen att protektionismen nu hyllas mycket i denna Kammare, men den har ej varit förherrskande inom Utskottet, hvarken vid denna riksdag eller förut på många år. Den har ej heller på sednare tider hyllats af Regeringen. På förmiddagen har jag emellertid hört en af Regeringens ledamöter här yttra sig i protektionistisk anda. Inom Representationen har protektionismen visserligen äfven förut alltid haft några anhängare, men den har dock under en lång tidsföljd derstädes icke varit öfvervägande, men om båda statsmagterna nu förenat sig i en motsatt åsigt lär det föga tjena till att strida deremot och jag böjer mig därför under ett, enligt min öfvertygelse, för landet skadligt förhållande och afstår från mitt yrkande på bifall till Utskottsförslaget.

Herr Hedlund: Det är besynnerligt att vid en tidpunkt, då Svenska Staten införskrifver från utlandet maskiner för att här hemma upphjelpa en industri, som hållit på att hos oss gå alldeles under; då de enskilde industriidkarne sträfva att förbättra sina verktyg och att dervid tillägna sig i utlandet gjorda uppfinningar, hvaraf de känna sig beroende, då desse samma industriidkare finna med sin fördel förenligt att från utrikes orter förskaffa sig de redskap, som för deras tillverkningars åstadkommande erfordras — vi behöfva i detta hänseende endast erinra oss våra snickerifabriker, hvilka erhållit sina utmärkta maskiner från Amerika, England eller Frankrike — det är besynnerligt, säger jag, att man vid en sådan tidpunkt vill söka motverka införandet till oss af de nya verktyg, hvilka man kan tillskrifva förtjensten af den utveckling industrien i andra länder tagit och hvilka snart skulle förhjelpa oss till samma ståndpunkt i industriellt afseende, som dessa främmande länder intaga, en uppfattning af saken, som äfven delas af utländningen.

De utländske fabrikanterne säga nemligen sjelfve, att det vore den sämsta affär de kunde göra, om de skickade hit sina nyuppfunna redskap, ty bara vi erhållit kännedom om dessas konstruktion och beskaffenhet, så göra vi genast efter dem för halfva priset. Detta svar har jag åtminstone erhållit af en Engelsk fabrikant, då jag uppmanade honom att skicka hit landbruksredskap af nyaste konstruktion.

Det är så mycket mer besynnerligt, att man vid denna tidpunkt vill sätta sig emot att medgifva tullfrihet för verktyg, som någon nämnvärd förlust ej skulle derigenom för Statsverket uppkomma. I öfrigt har jag i dag med största nöje i denna fråga hört personer, som befinna sig på protektionistisk ståndpunkt, åberopa sig på Statsverkets intresse, ty, mine Herrar, det är just detta intresses rätt, som vi frihandlare i alla tider förfäktat.

Då jag måste upptaga såsom mitt eget det af Herr Murén förut framställda, men af honom sedermera frånträdde yrkande om bifall till Utskottets förslag, hyser jag dervid den förhoppning, att detta yrkande, oakadt Kammarens på förmiddagen fattade beslut, skall af Kammaren

bifallas. Man har visserligen sagt, att konsekvensen skulle fordra att äfven denna punkt afslås. Men, mine Herrar, i politiken kunna konsekvenserna ej tillerkännas någon afgörande betydelse. En stór författare har en gång yttrat, att ett räknefel ej kan rättas genom något annat än ett nytt räknefel, och jag tror för min del att de, som här i dag egt majoriteten, ej böra hålla så hårdt på konsekvensen i sina beslut. Det är blott vi, "theoriernas män", som måste hålla derpå, då deremot praktikens män ofta göra sig en ära af motsatsen. Jag tror därför, att de af Kammarens ledamöter, som på förmiddagen röstade för afslag å tionde punkten i Utskottets Betänkande, nu helt lungt kunna bifalla hvad Utskottet i denna punkt föreslagit.

Herr Friherre von Schulzenheim:

Öfverläggningen var slutad. Propositioner framställdes först på bifall och derefter på afslag å den föredragna punkten. Dessa propositioner besvarades med blandade ja och nej; hvarefter och då omröstning begärdes, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i tjuogoandra punkten af dess Betänkande N:o 4,

röstar ja;

Den det ej vill,

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren afslagit Utskottets ifrågavarande hemställen.

Omröstningen utföll med 59 ja mot 87 nej, och hade Kammaren således beslutat i öfverensstämmelse med nej-propositionen.

Punkterna 23—25.

Biföllos, hvar efter annan.

Punkten 26.

Herr Hæggström: Då jag väckte motionen, så kunde jag i densamma naturligtvis icke tala om andra förhållanden än dem, jag kände till; och jag har derföre talat om den efter kustlandet inom Vester- och Norrbotten allt mer tilltagande afverkningen af ungslogen, och önskat att en snar ändring i detta, för landet högst menliga, förhållande måtte ävägbringas. Det var i detta ändamål som jag väckte denna motion, hvilken nu tyvärr icke af Bevillnings-Utskottet lyckats vinna bifall. Denna utgång är mindre underlig, då man ser efter huru Utskottet är sammansatt; der finnes nemligen ingen enda ledamot ifrån de trakter, som i motionen omnämnas. Emellertid vill jag söka att närmare granska Utskottets resonnement och skärskåda de argumenter, på hvilka Utskottet stödjer sitt afslag.

Utskottet börjar med att erkänna, att skogarne inom landet verkligen "kunna i ett eller annat afseende behöfva erhålla en bättre och med

skogens framtida bestånd mera förenlig vård“. Detta är alldeles det-samma som jag i min motion påstått, om ock ordalagen äro andra; jag har sagt, att man, vid ordnandet af skogsafverkningen på ett mera till-fredsställande sätt, bör i främsta rummet söka stäfja den nu allt mer tilltagande sköfvingen af *ungskogen*, hvilken, ensamt genom den för jern-tillverkningen oundärliga kolningen, ändå rätt strängt anlitas. All kol-ning sker nemligen af ungsbogen, emedan denna dertill är lämpligast. Dertill kommer äfven att glasbruket taga sin ved ifrån ungsbogen, emedan veden från denna är mindre dyr än från den full- eller öfvermogna skogen. Nu lyder Utskottets första argument för afslaget sålunda:

„I allmänhet torde det nemligen få anses af erfarenheten bekräftadt, att hvarje dylikt ingripande i den enskildes fria hushållningsverksamhet visat sig snarare motverka än befrämja det dermed åsyftade ändamålet“. Ja, det är beklagligt att man skall nödgas vidtaga några åtgärder för att ingripa i och motverka den enskildes fria hushållningsverksamhet; men jag tror, att sådana åtgärder hafva vidtagits förr och befunnits kloka och ändamålsenliga. Jag erinrar mig nu endast ett fall, der man tagit ett så-dant steg, nemligen i vår bränvinslagstiftning, och man har tagit detta steg, emedan man ansett det vara nödvändigt. Att en liknande åtgärd äfven vidtages till skogens skydd, anser jag vara alldeles nödvändigt. Jag talar nu endast om ungsbogen; den mogna tror jag kunna afverkas efter som den växer till, ty den ersättes genom den tillväxande ungsbogen, om denna skyddas genom inskränkningar i rättigheten att afverka densamma. Nu säger Utskottet att en sådan åtgärd i allmänhet „visat sig snarare motverka än befrämja det dermed åsyftade ändamålet“. Men jag säger, att om så möjligen har skett, så har det varit derföre att den utväg, man valt, icke varit lämplig. Om man hittills misslyckats, emedan man ej vid-tagit lämpliga åtgärder, kan detta vara ett skäl för att icke söka vidtaga någon annan bättre utväg? Jag tror, att om man är ense derom, att någon åtgärd bör vidtagas för att skydda ungsbogen, så bör man inslå på en bättre väg än som nu beträdes. Jag har föreslagit hvad jag i detta afseende trott kunna gagna, utan att jag derföre velat påstå, att icke någon annan skulle kunna utfinna något ännu lämpligare; men något måste göras, ty det förhållande, som nu eger rum, bör icke få fortfara.

Utskottet framdrager ett annat argument och säger:

„Den egentliga följden af dessa inskränkningar torde hafva varit, att en af våra största naturliga rikedomar endast alltför ringa tillgodogjordes, att skogarne, såsom nästan värdelösa, på allehanda sätt värdslösades och förstördes“.

Hvad nu detta beträffar, att de stora naturliga rikedomar, som finnas i några skogar, icke tillgodogöras utan värdslösas, så kommer detta ledsamma förhållande alltid att kvarstå, äfven om man aldrig så mycket skyddar ungsbogen. Det kommer att kvarstå på alla de trakter, som ligga alltför aflägsset från de stora kommunikationslederna, så att kostnaderna för skogens tillgodogörande blifva så dryga, att någon egentlig afverkning der icke kan bära sig.

Till

Till försvar för den fria dispositionen af skogen säger Utskottet vidare:

“Om också derigenom till en början blifvit en följd, att en eller annan med kauske alltför stor äflan sökt tillgodogöra sig den nya friheten, bör det likväl anses otvifvelaktigt, att det stegrade värde landets skogsprodukter derigenom erhållit, snart skall framkalla en allmänare insigt om nödvändigheten af skogens vård och om fördelarne af en förståndigt ordnad skogshushållning, hvilken åter skall sjelfmant gifva skogsskötsel all den omtanke och omsorg, som i allmänhet egnas hvarje rik och jemnt flödande näringskälla”.

Nåväl, jag tror äfven att en del häraf är ganska sannt; men om man tapper till sjelva ådrorna, huru går det då med den rika och flödande källan? Jo, den uttorkar! På samma sätt, om man tager bort ungskogen, innan den får växa till, huru går det då med den fullmogna skogen? Jo, någon sådan kommer aldrig att finnas till! Åtminstone kan jag icke finna annat. Nu vill jag nämna, att en tid hade vi verkligen utförselstull på sparrar eller på ungskogen; då gick saken sin naturliga gång. Man högg då bjelkar af den full- eller öfvermogna skogen; den mogna skogen använde man till förädling vid våra sågverk, hvaremot ungskogen mycket sparsamt anlätades. Den öfvermogna skogen kunde då, liksom allt framgent, icke med fördel användas till annat än bjelkar, emedan han såväl af ålder som af höststormarnes inverkan var och blifver i mer eller mindre mån behäftad med rötqvistar eller märgsprickor, hvilket gör honom otjenlig till förädling vid våra sågverk, men deremot gör honom särdeles lämplig till ett godt och användbart material vid en mängd byggnadsföretag. På den tiden köpte utländningen våra bjelkar, och dessa bjelkar sågade han sedan sönder i två eller flera mindre dimensioner, allt efter sig företeende behof; han fick dervid visserligen ej så få delar, som voro fullgoda, men han fick äfven åtskilligt affall, och då annat icke fanns i marknaden hade vi ständig åtgång på vår full- eller öfvermogna skog. Kom så tullfriheten för utförsel af sparrar, och hvad har blifvit följden? Jo, när utländningen behöfver 3—4 tums virke, så requirerar han det, och behöfver han 5—6 tums, så requirerar och får han det äfven, allt på bekostnad af vår ungskog; förut fick han icke virke af dessa dimensioner, utan endast af de gröfre, som han då måste besvära sig med att såga sönder, för att fylla samma behof. Men huru går det nu med afsättningen af våra bjelkar? Vi kunna titta efter på lasttageplatserna i Sundsvall, Hudiksvall, Söderhamn och längre norröfver; der ligga tusen sinom tusentals bjelkar i förlag, hvilka hafva legat der i flera år utan att kunna säljas. Man har först haft ganska mycket arbete med att hugga dem, men det återstår ett ännu kinkigare arbete med att få dem ut i världsmarknaden, och innan detta lyckas torde de kanske redan hafva ruttnat bort, allt till följd af den frigifna sparrexporten. Vi hafva sålunda kommit till det resultatet, att vi sälja vår ungskog för en spottstyfver, men vår fullmogna skog kunna vi deremot icke använda, utan han får ruttna ner.

Slutligen kommer Utskottet till vår ryktbara handelstraktat med Frankrike, men der yttrar sig Utskottet mindre positivt och säger endast,

att den "torde lägga hinder i vägen för bifall till de ifrågavarande förslagen", hvarföre Utskottet hemställer att motionerna "icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda". Men detta Utskottets uttryck att traktaten "torde lägga hinder i vägen", ger mig anledning tro att det ej är så farligt med detta hinder, ty i sådant fall hade Utskottet nog sagt att den nämnda traktaten "lägger" hinder i vägen, eller också skulle Utskottet helt och hållet uraktlåtigt att omnämna den famösa handelstraktaten.

Då det nu inom Utskottet synes hafva rådt en riktig entente cordiale, — ty man finner icke en enda reservant mot Betänkandet — så torde det ej löna att försöka återremittera Betänkandet i denna punkt för att derigenom få det sednare alternativet i min motion tillstyrkt; men om jag lever och kommer med till nästa riksdag, så skall jag komma in med ny motion i samma ämne, och söka motivera den så, att den må kunna röna en fördelaktigare behandling.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Jag har begärt ordet endast för att fästa uppmärksamheten på det skäl, som Utskottet sist i sitt Betänkande anfört, nemligen hvad som finnes stadgad i 4 artikeln af handels-traktaten med Frankrike. Denna paragraf innehåller "att i afseende å utförseln af handelsvaror från Frankrike till de förenade rikena samt från dessa sednare till Frankrike skall icke kunna föreskrifvas en mindre gynnsam behandling än den nu stadgade".

Då tullfrihet för nu ifrågavarande skogsprodukter egde rum redan när Franska handelstraktaten ingicks, så är det alldeles tydligt att 4 § lägger hinder i vägen för att åsätta tull på dessa varor. Visserligen innehåller 17 artikeln att förändringar i traktaten kunna införas efter träffad öfverenskommelse mellan båda rikena, men det måste då ske på underhandlingens väg.

Jag har endast velat lemna Kammaren denna upplysning.

Herr Lundström: Då jag tog del af och underskref Herr Hæggströms motion angående exporttull å sparrar eller förbud för deras utförande ur riket, så hyste jag icke särdeles stora förhoppningar att en sådan motion skulle kunna genomdrivas, med den kändedom jag eger om de i landet och vid Riksdagen rådande åsigterna om tull och öfriga handelsförhållanden. Men då jag vid flera landsting, vid flera hushållnings-sällskapers sammanträden i Norrland samt dessutom både offentligt och enskildt hört en allmän klagan och ett allmänt missnöje uttalas öfver den förfärligt stora exporten af sparrar, hvilken eger rum i vissa delar af Norrland, så har jag icke kunnat annat än här gifva tillkänna denna opinion och lemna Riksdagen ett uttryck af densamma. Det är mer än ledsamt och sorgligt för den, som gifvit akt på dessa förhållanden, att se den förödelse, som denna export åstadkommit på skogen; och den har tilltagit i en så stor skala sedan exporttullen borttogs, att man verkligen kan häpna deröfver, och man måste förvånas öfver att ännu någon skog kan finnas qvar på dessa trakter. Man talar mycket om skogssköfvingen i Norrland, men man skiljer icke emellan sågverksegarne och dem som drifva handel med sparrar. Sågverksegaren kan ej använda annat än mogen skog; sparrexportören deremot använder sådan skog, som sågverks-

egaren icke kan använda, d. v. s. ungsbogen. Då man har sett en sådan skogssköfving, som der under en lång tid fortfarit, så måste och vill man på allt sätt söka att förekomma den. Staten har genom sin lagstiftning föga eller intet gjort för att hindra den; dock hade jag trott att den icke skulle vilja lägga hinder i vägen för en bättre skogshushållning, och derföre hade jag åtminstone hoppats att Bevillnings-Utskottet velat taga hand om saken; men det synes tyvärr hafva fäst sig föga afseende vid den. Utskottet har i den föregående punkten sagt, att den inkomst, som af exportatgifter vunnas, vore alltför obetydlig för att kunna anses uppväga de med dem förenade olägenheter; men jag tror att detta är ett stort misslag. Under de år då exporttull fanns å sparrar, så förtullades en sammt inom Piteå tullkammaredistrikt 100 å 200 tusen sådana årligen, och detta beredde Staten en inkomst af 40, 50 å 80 tusen Riksdaler om året. Nu under sista året exporterades derifrån icke mindre än 404,279 unga omogna träd, alla under 8 tum tjocka, flertalet endast 4 å 5 tum; är icke detta ett förfärligt sätt att gå tillväga med skogen? Det måste väcka hvars och ens uppmärksamhet att sådant kan få ega rum. Hade exporttullen fortfarit, så hade åtminstone Staten haft någon vinst deraf, men nu har den ingen; och icke heller har bonden och nybyggaren någon synnerlig vinst, då han under dåliga konjunkturer får så godt som intet för sjelfva trädet, och således icke får mera än för sitt arbete och det ringa nog. Så illa handteras skogen, och ändock vill Staten icke träda emellan för att stäffa det onda. De författningar, som nu finnas, lägga icke hinder i vägen för ett sådant sätt att sköta skogen, men man vill ändock dröja och se hvad verkan de nya författningarne komma att hafva.

Det är beklagligt att här nödgas lemna en sådan skildring beträffande skogarne i Norrland, men det är ännu beklagligare att intet göres för att förekomma missförhållandet.

Jag kan ej och behöfver ej vidare yttra mig, utan det sagda är tillräckligt skäl för mig att högeligen ogilla den slutsats, hvartill Utskottet har kommit, och jag yrkar återremiss af Betänkandet i denna punkt för vinnande af en noggrannare och bättre behandling af ämnet.

Herr Johannes Andersson: Såsom äfven motionären i förevarande fråga, kan icke heller jag finna mig belåten eller tillfredsställd med det Betänkande Bevillnings-Utskottet nu afgifvit. Då man reser på jernväg mellan Stockholm och Göteborg ser man med förvåning den sköfving och ödeläggelse af ungskog, som egt rum, och som tydligen visar sig i de stora upplagen, som finnas och som äro afsedda till både ved och sparrar. Förhållandet lär väl aldrig kunna hjälpas, så vidt icke den lagstiftande magten omsorgsfullt träder emellan för hämmande af detta öfverklagade missförhållande.

Emellertid yrkar jag återremiss af Betänkandet.

Herr Ocklind: I likhet med motionärerne ser jag ett sorgligt förhållande i exporten af sparrar och pitprops; men jag kan likväl icke gilla de åtgärder, som blifvit föreslagna till förekommande af detta missförhållande. Ty om också intet hinder skulle ligga i vägen för bifall till motionärernes förslag, — hvilket dock, enligt hvad Herr Statsrådet Ehren-

heim upplyst, är fallet, — så är likväl alldeles klart att ingenting skulle vinnas genom ett sådant bifall. Hindrar man den fattige skogsegaren att sälja sin skog i form af sparrar eller pitprops, så blir följden, att han af behovet tvingas att sälja den såsom ved eller dylikt, fastän då till vida ofördelaktigare pris. Derjemte förefaller mig tidpunkten för den föreslagna förändringen mindre väl vald; ty i den trakt af Norrland, hvarifrån export af sparrar hufvudsakligen eger rum, råder såsom bekant för närvarande stor nöd, och sparrar äro snart sagdt den enda vara, för hvilken landtbrukaren kan bereda sig medel till inköp af de oundgängligaste lifsförnödenheter.

Jag anser således omöjligt att, huru man än resonnerar, komma till bättre resultat, än det Betänkandet innehåller.

Herr Hörnfeldt: Jag har tyckt mig finna en viss villrådighet vara rådande i afseende å lämpligaste sättet att förekomma skogsförödel- sen. Det kan icke förnekas att en sådan verkligen eger rum, och att betydliga kvantiteter afverkas till pitprops, sparrar m. m. Derföre anser jag äfven att, derest icke den omständigheten, som af Herr Statsrådet von Ehrenheim blifvit omnämnd, att den Franska handelstraktaten lägger hinder i vägen, förefunnits, motionärernes yrkande om en lämplig tull å vissa skogsprodukter hade bort mera beaktas än som skett. Ty det kan icke nekas att, huru som helst man än lagstiftar i den vägen, så är det alldeles omöjligt att icke författningarne kunna kringgås. Hade man deremot lagt tull på dessa skogsprodukter, så är jag äfvertygad att verkningarne deraf ledt närmare det mål man åsyftat. Men att sålla skogarne under Skogsstyrelsens vård, detta anser jag skulle vara att bota ett ondt med ett annat.

Jag fruktar emellertid att det nu icke tjänar någonting till att yrka återremiss, utan inskränker mig att nedlägga min protest till protokollet öfver det sätt, hvarpå man söker lagstifta i en fråga som denna.

Herr Hæggström: Då jag förra gången hade ordet, yttrade jag med anledning just af ordalydelsen i Utskottsbetänkandet, att jag trodde det icke vara så farligt med det hinder, som den Franska handelstraktaten lägger i vägen för bifall till min motion; och en annan talare har sedan dess äfven yttrat samma åsigt. Under tiden har jag fått denna beryktade traktat i min hand, och är således i tillfälle att kunna ordagrant citera densamma. Jag finner då, antingen jag läser den på Franska eller Svenska — och den Svenska texten torde vara lämpligast att här anföra, såvida den eljest är väl öfversatt, och jag vet för min del ingenting mot öfversättningen vara att anmärka, — jag finner att den tionde artikeln är af följande lydelse:

“De höga kontraherande magterna tillförsäkra hvarandra ömsesidigt samma behandling som tillkommer den mest gynnade nation, i allt hvad införsel, utförsel och transitoförsändning angår. Hvardera magten förbinder sig att låta den andra komma i åtnjutande af hvarje förmån, privilegium eller nedsättning i tulltarifferna vid införseln eller utförseln af i denna traktat omförmälda eller icke omförmälda artiklar, som den andra komma att medgifva en tredje magt. De höga kontraherande magterna förbinda sig dessutom att icke, den ena i afseende å den andra, bestämma

någon afgift eller något införsels- eller utförselsförbud, som icke på samma gång kommer att tillämpas på öfriga nationer“.

Nåväl, lägger detta något hinder i vägen för oss att bestämma utförselsförbud å sparrar? Visst icke, utan tvärtom lemnar det oss fria händer. Vore det fråga om exportförbud mot Frankrike ensamt, då medgifver jag och då är det klart, att traktaten skulle lägga hinder i vägen derför; men då det gäller alla nationer lika, så kan jag ej finna annat än att vi hafva alldeles fria händer att utfärda ett sådant förbud, ty den nu citerade artikeln förbinder oss ju endast till att icke i afseende på Frankrike bestämma något utförselsförbud, "som icke på samma gång kommer att tillämpas på öfriga nationer", likasom den å andra sidan förbinder Fransmännen, att icke bestämma något utförselsförbud mot oss, hvilket icke skulle på samma sätt gälla alla öfriga nationer.

Såleder finner jag mig föranlåten att i så måtto frågå hvad jag förra gången yttrade, att jag nu yrkar på återremiss, i den syftning att exportförbud eller det sednare alternativet i min motion måtte tillämpas å sparrar. Det är verkligen på tiden att vi börja tänka på något dylikt till ungskogens skydd, ty om man går till Kommers-kollegii underådniga berättelse för år 1866, så finner man att utförseln af master, spiror och telegrafstolpar på sednare åren stigit till en höjd, som måste väcka bekymmer för skogens framtida bestånd; man finner af denna berättelse, att antalet af exporterade master, spiror och telegrafstolpar uppgick

år 1857 till	17,201 stycken,	
„ 1858 „	15,409	„
„ 1859 „	15,693	„
„ 1860 „	21,463	„
„ 1861 „	21,867	„
„ 1862 „	16,254	„ och
„ 1863 „	17,047 stycken,	

eller i medeltal till mellan 17 å 18 tusen stycken under hvart och ett af dessa år; men år 1864 har antalet stigit till det betydliga beloppet af 1,979,000 stycken. Vid denna betydliga siffra har Kommers-kollegium äfven ansett nödigt att fästa uppmärksamheten vid den omständighet, hvarpå denna betydliga tillökning beror, och säger, att den "eger sin grund deri, att för samma år under rubriken "spiror" i tullspecialen jemväl upptagits telegrafstolpar och s. k. grufstolpar (pitprops), hvilka sistnämnda, under föregående år, uppgifvits i värde och sammanförts med trävaror under annan rubrik". De båda följande åren finna vi ännu större belopp, nemligen

år 1865 ett belopp af	2,935,945
och år 1866 " "	4,997,363

stycken. Dessa siffror tala dock något, och jag tror icke att ungskogen tål vid en sådan afverkning, om man vid skogsafverkningen vill fästa något afseende vid skogens framtida bestånd.

Jag vill nu icke vidare trötta Kammaren, utan yrkar återremiss, på det att sparrar må åsättas exportförbud. En talare har visserligen sagt, att det ej vore lämpligt att lägga exportförbud eller tull på sparrar, emedan ungskogen är den enda vara, som den fattige har att realisera. Detta kan till en del vara sannt, men det är äfven sannt att den fattige har

lika ofta ingen skog alls, utan håller till godo med den skog, som jordbrukarne i trakten ega, och att ungskogen lätt nog kan tagas af hvem som helst, emedan mindre sparrar kunna med handkraft från skogen framskaffas; och bonden tänker därför som så, att "heldre än man skall stjäla ifrån mig min ungskog, så är det bättre att jag söker afverka den sjelf" och han leger då folk för att så fort som möjligt tillgodogöra sig den ungskog, som annars kunde blifva honom fräntagen af obehörige. Den nyssnämnde talaren sade äfven, att om den fattige skogsegaren icke skulle få afverka sin ungskog till sparrar, så skulle han i stället nödgas sälja den såsom ved; detta torde dock vara ganska kinkigt i Norrland, der snart sagdt hvar och en har ved nog på sin egen skog, och att utföra ved till andra orter torde icke ens betala fraktkostnaden.

Emellertid yrkar jag, såsom jag redan förut nämnt, återremiss, så att Utskottet måtte vid förnyad behandling af motionerna i denna fråga föreslå sådana åtgärder, hvarigenom sparreexporten komme att helt och hållet förbjudas.

Herr Statsrådet von Ehrenheim: Då jag förra gången hade ordet, fästade jag mig endast vid det yrkande af den siste talaren att tullsatser skulle åsättas en del förut tullfria skogsprodukter, och jag erinrade endast då om innehållet af fjerde artikeln i Franska handelstraktaten. Då han emellertid alternativt föreslagit tullsatser eller utförselsförbud, och nu upptagit sistnämnda alternativ, bör jag tillägga att deremot från traktatens synpunkt ingenting är att anmärka, då något hinder för utförselsförbud verkligen icke der finnes. Men jag hemställer till Kamraren huruvida sådana åtgärder, som redan så länge varit utdömda i den ekonomiska lagstiftningen, nu rimligtvis skulle kunna återinföras, och om icke dylika åtgärder skulle i ekonomiskt afseende medföra mycket stora olägenheter för skogsegarne, hvilka skulle komma att derigenom helt och hållet berövas en vigtig utväg att tillgodogöra sig en värdeegande del af sin egendom.

Herr Friherre Gripenstedt: Det är icke min afsigt att något djupare ingå i den mycket omtvistade frågan, huruvida exporttull eller exportförbud å skog af omogen beskaffenhet kunna vara för skogshushållningen nyttiga eller skadliga; goda och tänkvärda skäl låta anföras sig för båda meningarne. Det är onekligen sannt, att vinstbegäret för ögonblicket kan föranleda en på skogens bestånd ofördelaktigt inverkan hushållning, då afverkningen är fullkomligt fri; men å andra sidan har med skäl blifvit anmärkt, att det för framkallandet af en bättre skogsvård erfordras att vidtaga sådana åtgärder, hvarigenom skogen får ett högre värde. Hvad detta sednare beträffar, eller att det vore nyttigt vidtaga åtgärder till höjande af skogens värde, så vill jag så mycket heldre gå in derpå, som den rationela skogshushållningen nödvändigt fordrar en utgallring af virke till ganska betydliga belopp; och för att det utgallrade virket skulle kunna begagnas och ega värde, vore det ju inkonseqvent att vilja förhindra sätet för dess tillgodogörande. Jag vill emellertid, som sagdt, icke mycket inlåta mig på denna fråga, utan har jag egentligen begärt ordet därför, att jag ville lemna en upplysning uti en omständighet, som här varit föremål för olika meningar, nemligen huruvida den Franska handelstraktaten

lagt hinder i vägen eller icke för bifall till dessa nu ifrågavarande motioner. Denna upplysning har emellertid sedermera blifvit lemnad af en annan talare; men jag vill dock ytterligare fästa uppmärksamheten derpå, att den ena delen af motionen, eller åsättandet af exporttull, enligt 4 § af handelstraktaten är förhindrad derigenom, att man förbundet sig att icke föreskrifva "en mindre gynnsam behandling än den nu stadgade", nemligen tullfrihet; och ett sådant yrkande från Frankrikes sida var ganska naturligt och skedde på det att traktaten skulle lemna garanti, att icke tullsatserna när som helst kunde komma att ökas efter behag. Jag vill likväl påminna, att denna tullfrihet å ungsbogen icke blef medgiven på Regeringens förslag utan tvärtom mot Regeringens förslag; ty vid 1862 års riksdag afgaf Kongl. Maj:t en skrifvelse, hvaruti säges, att Kongl. Maj:t ansåg det icke vara skäl att då göra några nedsättningar i tulltaxan, på det man skulle ega mera fria händer vid ingåendet af handelstraktaten, hvarom redan då underhandlades. Men Rikets Ständer voro då af olika mening och beslöto att någon exporttull icke skulle ega rum. Detta beslut var i en sådan fråga fullkomligt afgörande, och Regeringen var skyldig att ställa sig detsamma till efterrättelse; och således var det klart att icke någon annan bestämmelse kunde intagas i 4 § af handelstraktaten. Men Regeringen har icke bundit sina händer i afseende på rättigheten att stadga exportförbud, och det är tydligt att den icke heller kunde låta binda sig i sådan måtto; ty det kan tänkas sådana fall, — t. ex. om tillgången på lifstörnödenheter samtidigt blefve så knapp både hos oss och i utlandet, att hungersnöd måste befaras — då man nödgades vidtaga den eljest högst olämpliga åtgärden att utfärda exportförbud för dessa artiklar, för att förekomma total brist derpå. Man kan äfven tänka sig krigstillstånd eller andra politiska förhållanden, då det vore nödvändigt att för vissa fall vidtaga en sådan åtgärd; och derföre måste Sverige så väl som Frankrike förbehålla sig rätt att i händelse af behof kunna stadga exportförbud, hvilken rätt också är tydligen uttryckt i tionde artikeln af handelstraktaten, der den sista perioden har följande lydelse:

"De höga kontraherande magterna förbinda sig dessutom att icke, den ena i afseende å den andra, bestämma någon afgift eller något införsels- eller utförselsförbud, som icke på samma gång kommer att tillämpas på öfriga nationer."

Det är derföre alldeles såsom Herr Hæggström redan upplyst, att man har fria händer att bestämma exportförbud, blott att det icke skall vara speciellt mot Frankrike utan mot utlandet i allmänhet. Ehuru vi således äro alldeles oförhindrade att vidtaga den åtgärd, som af motionären blifvit alternativt föreslagen — exportförbud —, så tror jag dock det vore ganska kinkigt att vidtaga denna åtgärd. Och jag tror icke heller att det faller inom Bevillnings-Utskottets kompetens att derom besluta, ty detta är ett ekonomiskt mål och tillhör således den ekonomiska lagstiftningen, hvarom Regeringsmagten ensam eger bestämma. Bevillnings-Utskottet har deremot att tillse hvad som har afseende på bestämmandet af tullsatserna, men i fråga om export- eller importförbud har Riksdagen ej rätt att framställa annat än önskaner.

Det var egentligen blott för att lemna denna upplysning, hvilken dock redan nu förut blifvit afgifven, som jag begärde ordet, på det att Kammaren

mätte komma i tillfälle att riktigt känna frågans standpunkt och icke vara missledd af den föreställningen, att det vore onöjligt att fästa något afseende å den af motionären alternativt föreslagna åtgärden.

Herr Olof Nilsson från Westerbottens län: För min del kan jag icke heller godkänna det beslut, hvartill Utskottet kommit. Om skogs-sköfvingen får fortgå, såsom hittills, utan urskiljning och utan det minsta band, så skall inom några få år förödelsen af vår ungskog blifva fullkomlig; — och då man hört huru inom åtskilliga södra delar af landet det redan gått så långt, att föga mera deraf återstår än stora ljunghedar med endast enbuskar, så torde tiden vara inne att vidtaga nödiga åtgärder för stäfjande af denna onaturliga afverkning af ungskog. — Jag yrkar afslag å Utskottets Betänkande och bifall till motionärens förslag.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: Vid första påseendet af detta Betänkande ledes man lätt på den tanken, att Utskottet bort bifalla motionärernes framställning om tull å ungskog, för att om möjligt förekomma en onaturlig afverkning. För min del anser jag dock, att detta skulle lägga hinder i vägen för dem, som vilja hushålla med sin skog. Ty det är ju tydligt och klart, att då skogen växer tätt upp, det blir nödvändigt att en hel del ungskog måste huggas ut, för att icke hindra den öfrigas växtlighet. Skulle man nu lägga en sådan tull på utförseln af denna ungskog, som den motionärerne föreslagit, måste således denna gallring af skogsegaren begagnas till bränsle eller kolning; i följd deraf fick man ej tillfälle att godtgöra sig den största vinst, som kunde erhållas för den gallrade skogen. Det är derföre min öfvertygelse, att man icke i detta fall bör åsätta någon tull; och jag yrkar dertför bifall till Utskottets Betänkande.

Herr Hedlund: Vid afhörande af Herr Hæggströms intressanta anförande har jag verkligen haft den tillfredsställelsen att finna bekräftad den opinion, hvilken jag genast fattade, då hans motion såg ljust, eller att motionen afsåge ett litet välvilligt skydd för våra sågverksegare i Norrland. Jag hade eljest föreställt mig denna rörelse så fördelaktig, att den ej tarfvade något skydd. Den värde talaren framhöll såsom en följd af ungskogens afverkning, att man på den utländska marknaden försmädde öfriga skogsprodukter. Häri låg väl möjligen, tycktes mig åtminstone, en antydan, att genom export af den unga skogens alster en betänkelig konkurrens uppstod med sågverksegarne i fråga om afsättningen af de försågade trävarorna. Jag säger, att talarens yttrande kunde uppfattas såsom en *antydning* derom, men bestämdt uttalade han det ej, ty han nämnde ej de försågade trävarorna, utan endast bjelkarne, hvilka numera icke skulle vara så lätta att afsätta till utlandet. Mig förefaller det alldeles klart, att, sedan skogen kommit till den öfvermognad, att träden i sitt inre äro murkna, men detta döljes genom deras upphuggning till bjelkar, utlandet skulle, när dessa bjelkar sedermera försågas och den inre murkenheten således kommer i dagen, få afsmak för dessa gamla bjelkar och vida föredraga den yngre, men friska skogen. Häraf uppkommer nu den obehagliga följden, att den, som har 50-årig skog, får lika mycket betaldt för

sitt timmer, som den, hvars skog är 150 år gammal, till stor förlust naturligtvis för den sednare med sin åldriga skog. Jag vill emellertid icke nu inlåta mig på frågan derom, huruvida en hastigare omsättning af vårt skogskapital icke kan vara landet till stor nytta. Men då här talas om, att exporten af sparrar och pitprops uppgår till millioner, hvilka millioner framkallat en synnerlig fruktan och fasa, ber jag att något få analysera halten af dessa siffror. Man har framhållit, huru, enligt Kommers-kollegii berättelser, exporten af pitprops utgjort under något af de sednare åren 4,900,000 stycken, jag vill till och med antaga en rund summa af 5,000,000. Om nu i medeltal hvar och en af dessa grufstolpar håller 1 kubikfot, utgör hela den exporterade kvantiteten naturligtvis 5,000,000 kubikfot, hvilka, reducerade till famnar, göra 50,000 dylika. Enligt en af Hofjägmästaren Ström uppgjord beräkning, hvilken man finner i Skogs-komitéens betänkande, erfordras i allmänhet till bränsle i våra spisar och kakelugnar m. m. en famn ved årligen för hvarje person, något mera dock i de nordligare trakterna af landet. Reducerar man således dessa 50,000 famnar till det årliga konsumtionsbehovet för våra spisar och kakelugnar, skall man finna, att den fasaväckande exporten icke utgör mera, än hvad man på ett år konsumerar i en sådan stad som Göteborg. Går jag här-efter till sparrar och bjelkar, så exporteras deraf årligen ungefär 12,000,000 kubikfot eller 120,000 famnar, hvilka således motsvara den årliga vedkonsumtionen för ungefär 120,000 af landets innevånare. Exporten af plank och bräder utgjorde 562,000 famnar, uppgående *hela* vår trävaruexport för 1866 till 750,000 famnar, hvadan den motsvarar ungefär den årliga privatkonsumtionen för en sjettedel af rikets befolkning. Dessa äro nu de fruktansvärda siffror, för hvilka man bäfvar, då man ser dem i en exporttabell; men alla de millioner träd, hvilka åtgå i våra kakelugnar eller till gårdesgårdar eller till våra julgranar, beaktar man föga, ty man ser dem icke samlade på en gång. Det förhåller sig med millionerna i våra skogar, som med millionerna i våra finanser; man förskräckes för dem, då man ser dem sammanfattade i de stora summorna, men de erhålla en helt annan karakter, när de behörigen fördelas på det lands befolkning, hvarom fråga är.

Det nämndes, att kolningen i Norrland ej vore betydlig. Enligt Hofjägmästaren Ströms af mig nyss citerade berättelse öfverstiger, hvad *hela riket* angår, kolningen exporten fyra à fem gånger; men om *denna* skogsförstörelse talar man föga. Jag förstår i öfrigt ej, hvarföre icke, om man får lika mycket betaldt för ett 50-årigt träd, som för ett 150-årigt, man förkolar de 150-åriga träden framför de 50-åriga, hvilka företrädesvis äro eftersökta för export.

Säkert är emellertid, att dessa förhållanden bäst reglera sig sjelfva, om man låter den enskilde ostördt begagna den rätt, som honom tillkommer, att få afyttra sin skog på det sätt, han sjelf finner fördelaktigast, äfven om något intrång derigenom skulle göras på de tillbakasatta sågverksegarne intresse. Man har påstått, att Staten kunde ingripa i den enskildes rätt lika väl, när det gäller skogshushållningen, som då fråga är om bränvinstillverkningen. Man bör väl dock taga i betraktande den stora skillnaden emellan dessa båda saker, som ligger deruti, att i lagstiftningen för bränvinstillverkningen ingår äfven ett *moraliskt* element.

Det gällde, när man vidtog de inskränkande åtgärderna mot denna tillverkning, att tillse det icke Svenska folket skulle blifva ett folk af drinkare. Skogshushållningen låter sig deremot bättre jemföra med jordbruket. Jag undrar då, om icke pluraliteten af våra jordbrukare skulle bäfva tillbaka, om man tillsatte inspektörer öfver dem, som ej skötte sin jord efter vissa föreskrifna grunder. Jag tror icke, att detta vore välkommet, och likheten i detta hänseende med den enskildes skogshushållning är ganska stor.

Att nu hos oss återinföra exportförbud endast af förskräckelse för några millioner grufstolpar och sparrar, som gått till utlandet, skulle vara ett ganska olyckligt steg och utgöra en betänklig reaktion mot den friare handelslagstiftning, som utmärkt de sednare åren, äfven om man ej behöfver frukta denna reaktion i andra fall. Kunna vi icke gå framåt, icke böra vi väl gå tillbaka. Exportförbud och exporttull är något, som i allmänhet anses för ett land så ofördelaktigt, att till och med det protektionistiska Amerika har i sin grundlag inrymt ett förbud mot en dylik åtgärds vidtagande. Den heder och det gagn, vårt land haft af exporttullarnes upphäfvande, är verkligen dyrbarare, än att vi nu skulle åter slå in på den så välförtjent öfvergifna stråten och dervid äfven i det afseendet, som man ej heller får glömma, göra en förlust, att man finge underhålla en kostsam administration för handhafvande af den kontroll, hvarförutan den åsyftade åtgärden skulle sakna sin betydelse.

Herr Hedenberg: Vid behandlingen af denna fråga kan jag icke underlåta att uttrycka min lifliga önskan, det några åtgärder måtte vidtagas för införande af en bättre skogshushållning inom vårt land. Jag beklagar derföre, att dessa motioner af Utskottet lemnats utan afseende. De utgöra dock varnande röster, som höjas från Norrlands skogar till förmån för deras skyddande. Jag tror äfven, att det är skäl att från landets öfriga trakter instämma med dessa röster, åtminstone är det erfarenheten inom den ort, jag har äran representera. En stor misshushållning med skogen eger rum; större delen deraf nedhugges nu såsom ungdomskog, och då den större eller mognare skogen redan förut är tagen, så måste ett sådant hushållningssätt ovilkorligen leda till en total ödeläggelse. Jag är icke rätt säker, hvilket yrkande kan vara lämpligast att framställa. Förhåller det sig så, som ett par talare påpekat, eller att den Franska traktaten lägger hinder i vägen för exporttullars bestämmande, torde det väl vara klokast att sluta sig till hvad Herr Hæggström nyss påyrkat, eller att ett fullkomligt förbud mot utförsel af sparrar måtte bestämmas. Det torde dock vara ovisst, huruvida Utskottet kan taga befattning med frågan i dylikt skick, och jag hemställer derföre till Kamraren, om man icke lättast skulle komma till det afsedda resultatet genom att nu besluta en underdånig skrifvelse, med anhållan om exportförbud för dessa så kallade pitprops. I den händelse åter, att Bevillnings-Utskottet är oförhindradt att pröfva lämpligheten af en dylik åtgärd, yrkar jag återremiss i den syftning, jag antyd.

Herr Åstrand: Då fråga inom denna Kamraren för några dagar sedan förevar om inköp af till skogskultur tjenlig mark, för anläggande af

kronoparker, yttrade jag mig för bifall till den i ämnet väckta motionen, och jag uttalade på samma gång de principer, på hvilka jag anser skogshushållningen böra för framtiden byggas. Den första principen var, att man borde bibringa allmänheten, d. v. s. allmogen, upplysning om rätta sättet att vårda skogen och om det värde en väl ordnad skogshushållning bereder skogens egare. Den andra principen åter var, att Staten, genom att här och der i landet ega kronoparker, skulle lemna exempel på, huru skogshushållningen bör på ett klokt sätt bedrivas. Genom de nu förvarande motionerna vill man deremot hindra export af den unga skogen, såsom sparrar, pitprops eller grufstolpar, emedan man är öfvertygad om, att afverkningen deraf sker i större skala än vår skogstillgång medgifver. Man har såsom skäl i detta afseende åberopat, att exporten af dylikt timmer under de sednare åren stigit från 17,000 till 4,900,000 stycken, eller, såsom jag tror en talare nämnde, 5,000,000, och derföre tror man fara vara för handen, att skogen anlitas i större mått än dess årliga tillväxt medgifver. Jag ber dock få fästa uppmärksamheten derpå, att dessa 5,000,000 sparrar äro en bagatell i jemförelse med den afverkning, som kan ega rum vid en ordnad skogshushållning, då nemligen skogens hjälp-gallring jemväl bör ske vid den tid, då skogen är af beskaffenhet att lemna sparrar eller pitprops. Om man antager, att på hvarje med tallfrö besädt tunnland medelmåttig skogsjord 30,000 plantor uppkomma, skall man slutligen på denna areal kunna påräkna ett antal af 100 å 150 mogna bjelkar; men då skogen är så vuxen, att den lemnar sparrar, är det nödvändigt att hjälpgallra den, för att befördra de kvarstående trädens hastigare utveckling, och då är jag öfvertygad, att man kan afverka 500 till sparrar tjenliga träd på hvarje tunnland, derest skogen är väl skött. Det behöfves således blott en hjälpgallring på en skogsareal af 10,000 tunnland för hvarje år, för att åstadkomma den export af 5,000,000 sparrar, hvarom man här har talat. En dylik export vore en obetydlighet för ett enda län, om skogshushållningen vore väl ordnad. Det vore visst sorgligt, om man skulle nedhugga all vår skog, men icke kan Staten derifrån hindra den enskilde, så vida man icke satte hvarje skogsegare under inspektion, och dessa inspektörer egde rätt att säga till den ene: "du hugger för mycket skog, du får icke hugga mer än så mycket", och till den andra: "du hugger för litet skog, du drager icke af din skog den nytta, den kan bereda dig; så mycket skall du hugga." Att handhafva en dylik kontroll och att hålla en skogs- och jägeristat, tillräcklig att utöfva den, torde blifva ganska dyrbart, men, oafsedt detta, kan det icke vara med Statens princip förenligt att ingripa i dylika specialiteter af den enskildes rätt.

Vi böra ytterligare komma ihåg, att afverkning af pitprops icke kan ske på andra orter än som ligga nära någon hamn eller utmed någon flottled, så att virket lätt kan nedföras till hamn, ty eljest bär detta timmer icke transportkostnaden. Med den kalkyl jag nyss uppställt, har jag emellertid sökt visa, att den areal, som tillsläpper den kvantitet pitprops, som exporteras, är så obetydlig, att det icke kan vara skäl spilla många ord derpå. Exporttullar och exportförbud torde i allt fall icke vara rätta sättet att befördra skogshushållningen. Den enda vägen dertill är, såsom jag nyss nämnde, att meddela allmänheten upplysning om det rätta sättet

att hushålla med skogen och bibringa den öfvertygelse derom, att så bör skogen skötas, för att bereda sin egare den största fördel, på samma gång som Staten sjelf genom exempel visar, huru skogshushållningen bör ordnas, för att lemna egaren den största inkomst. Det har varit mig lika kärt som oförmodadt att en gång kunna tänka lika med Herr Hedlund; jag kan dock icke instämma i alla hans slutsatser, och tror t. ex. icke att man kan tala om julgranar i jemförelse med pitprops. Jag vet visserligen icke, huru stora julgranar man använder i Göteborg, men de, som brukas i det öfriga landet, torde mera likna buskar än sparrar.

Jag yrkar bifall till Utskottets Betänkande i denna punkt.

Herr Peter Andersson: Jag hade icke tänkt begära ordet, men då flere af Kammarens ledamöter gifvit sina åsikter i ämnet tillkänna, har äfven jag velat yttra min mening. Den som eger någon kännedom om i hvilken stor skala vår ungskog afverkas till sparrar, och den ännu mindre till läckter, kan ej annat än beklaga att sådant ohejdadt får fortgå. I Carskrona, den stad jag bor närmast, har jag sjelf varit åsyna vittne till, att man utskeppat last efter last af läckter, hvilka vid 12 alnars längd hållit 4 tum i storändan och cirka 3 tum i lilländan. Jag känner äfven personer, hvilka inköpt hemman med vacker och växtlig skog, men inom kort tid nedhuggit hvart enda träd, och derigenom förvandlat landet till en slättmark, bärande blott några buskar. Detta kan icke annat än i längden verka skadligt och ruinerande på våra skogar, och det är således både nyttigt och nödvändigt, att en gräns därför sättes. Jag hemställer således till Kammaren, om det icke kan vara skäl att besluta ett exportförbud för dylika skogsprodukter, eftersom Franska traktaten lär utgöra hinder för bestämmande af exporttull. I den af mig antydda syftningen förenar jag mig i yrkandet om återremiss.

Herr Hæggström: Jag skulle ej ytterligare begärt ordet, om ej en föregående talare emot min motion rigtat den tillvitelsen, att densamma afsåge ett "välwilligt skydd åt sågverksegarne". Jag kan försäkra den ärade talaren, att, då jag sjelf är sågverksegare, jag icke — derest mitt syfte varit det af honom antydda — skulle varit klumpig nog att sjelf frambära motionen.

Men min afsigt har varit en helt annan, och den fullkomliga haltlösheten af berörda utfall emot sågverksegarne visar sig tydligast deraf, att sågverksegarne i Vester- och Norrbotten ej hemta ett enda sågtimmer från de skogar, der sparrhygget bedrifves. De hafva således ej med denna handtering det ringaste att göra; och om den ej kostade landet och det allmänna så mycket, skulle den ej intrussera dem mera än — om uttrycket tillåtes mig — två ruttna lingon.

Men ur det allmännas synpunkt, och endast ur denua, tror jag att min motion har goda skäl för sig; och anhåller jag derföre fortfarande om bifall till densammas sednare alternativ.

Herr Lithner: Jag kunde inskränka mig att instämma i det yttrande Herr Åstrand nyss afgifvit och på samma gång betyga honom min tacksamhet för det klara och rediga sätt, hvarpå han utvecklat sina

tankar om de rätta grunderna för skogshushållningen; men då jag är en af representanterne för de län, derifrån äfven en sådan export, som den nu så mycket öfverklagade, eger rum, ber jag att för egen del till detta sakrika anförande få lägga några ord.

Det är härvid först att såsom ett alldeles gifvet faktum bemärka att afverkning af sparrar och så kallad pitprops icke kan löna sig i andra trakter än de, som ligga i närheten af hafvet och en hamnplats, så att de lätteligen kunna exporteras, emedan det pris de betinga på verdensmarknaden icke är så högt att det betäcker kostnaderna för en långväga flottning och annat dylikt. Men det är klart, att endast härigenom denna afverkning begränsas inom ett jmförelsevis ringa område; och förty omöjligen kan vara af den riksrörderfliga beskaffenhet, som man velat förespegla.

Vidare har man sagt, att sparrarnes uppträdande såsom en handelsvara på marknaden har nedtryckt priset på bjelkar; men enligt mitt förmenande härrör detta prisfall af andra orsaker, såsom jernets användande till de ändamål, hvartill tillförene uteslutande användas bjelkar med mera sådant, hvarjemte inträffar att virket till de sistnämnda ofta är odugligt och öfvermoget och sålunda icke kan uthärda jmförelsen med ungräd. Häraf kan likväl uppenbarligen icke hemtas något skäl till förbud för afverkning af sparrar eller deras exporterande. der afverkningen kan låta sig med en ordnad och klok skogshushållning förenas; och att så kan ske, det har Herr Åstrand tydligen ådagalagt.

Då man särdeles fäst sig vid de höga siffror, hvarmed exporten af ifrågavarande småvirke i Kommers-kollegiets berättelser skyldrar, så får man ihågkomma, att den ojemförligt största kontingenten härtill lemnas af pitprops eller grufstolpar, hvilket bäst bevisas deraf, att, innan marknad för detta sistnämnda slags virke öppnades, exporten af sparrar icke besteg sig till högre tal än 17,000 à 21,000 stycken, men att, så snart pitprops började exporteras, den sammanlagda exportsiffran sprang till inemot 5,000,000 stycken. Men denna export kommer ej från den egentliga skogsbärande bygden i vårt land eller det iure Norrland, ty såsom jag nämnt kan det ej löna sig att derifrån utskeppa sådant virke.

I allt fall tror jag det vara föga klokt att så tvärt bryta stafven öfver pitpropsexporten. Det finnes onekligen många trakter af landet, hvarest man ovilkorligen är tvungen att för skogens tillväxt och vårdande utgallra en massa ungskog af just de dimensioner, hvaraf pitprops tillhugges; och det frågas skäligen, om det vore bättre att allt detta virke finge ruttna ned på roten?

Efter den kännedom jag eger om skogarne i Norrland, samt om hushållningen med dem, kan jag ej finna skäl till ett exportförbud å nu ifrågavarande artiklar; och då det är visadt, att Franska handelstraktaten lägger hinder i vägen för en exporttull å dem, måste jag tillstyrka bifall till Utskottets Betänkande.

Öfverläggningen var slutad och Herr Talmannen framställde de under öfverläggningen begärda propositioner, till hvilka blef svaradt med blandade ja och nej. Derjemte äskades votering, för hvilket ändamål följande proposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Bevillnings-Utskottet hemställt i tjugotjette punkten af dess Betänkande N:o 4,

röstar ja;

Den det ej vill

röstar nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat att till Utskottets förnyade handläggning återförvisa denna punkt.

Omröstningen utföll med 94 ja mot 56 nej, hvadan Utskottets hemställen bifallits.

Mot detta Kammarens beslut anmälde Herrar *Lundström, Hedenberg, Hægström* och *Johannes Andersson* reservation.

Utskottets "förslag till ändringar i gällande tulltaxa", sidd. 20 och 21 i Betänkandet.

Godkändes, för så vidt samma förslag ej stod i strid med de af Kam-maren under Betänkandets behandling fattade beslut.

Taxeunderrättelserna (sid. 22).

Med hänvisning till det af Kammaren vid behandlingen af nionde punkten i Betänkandet fattade beslut, blefvo desamma lagda till handlingarne.

Tabellen N:o 1, å sid. 23.

Lades till handlingarne.

Tabellen N:o 2, å sid. 24.

Herr Indebetou: Som den nu föredragna tabellen blifvit uppgjord i öfverensstämmelse med Utskottets förslag, torde den numera, sedan berörda förslag genom Kammarens beslut undergått väsentliga förändringar, icke kunna lända till efterrättelse, utan böra i nödiga delar omarbetas; och hemställer jag, att Kammaren måtte för sådant ändamål besluta tabellens återremitterande till Utskottet.

Herr Rosenberg: Jag vet ej, hvartill en återremiss af tabellen egentligen skulle tjena. Den har blifvit uppgjord till ledning för bedömandet af de resultater, hvartill Utskottet genom sina förslag kommer, och kan ej föranleda till något beslut, vare sig godkännande eller förkastande. Jag tror derföre det vara enklast och rättast att utan vidare omgång lägga tabellen till handlingarne.

Många ledamöter förenade sig uti detta yttrande.

Vidare anfördes icke, och blef tabellen lagd till handlingarne.

§ 3.

Föredrogs Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts, N:o 3, Betänkande N:o 4 (i samlingen N:o 4), med anledning af väckt förslag om ändring i sättet för besluts fattande om förening af klockare- och orgelnistsysslor.

Herr Per Nilsson från Christianstads län: I afseende på den behandling, som förevarande motion undergått, vill jag blott anmärka, att dess hänvisande till Tillfälligt Utskott i stället för till Lag-Utskottet, dit den enligt min tanke verkligen hörer, icke varit utan inflytande på dess öde, enär det Tillfälliga Utskottet icke kunnat inlåta sig på de deri afhandlade ämnen, som särskildt åsyfta förändringar i Kyrkolagen. Visserligen skulle vid detta förhållande jag ega skäl till yrkande af återremiss; men i betraktande deraf, att jag från berörda Utskott icke skulle kunna motse något annat resultat, än det hvartill Utskottet i sitt Betänkande kommit, vill jag för närvarande låta mig dermed nöja, och hemställer, att detsamma lägges till handlingarne.

Herr Kallstenius: I motsats mot den föregående talaren, tror jag att Utskottet åt motionen egnat all den uppmärksamhet och utredning, som densamma förtjenat och af motionären skäligen kan begäras. Ty af denna utredning framgår, att någon synnerlig fördel genom förslaget icke vore att förvänta; hvarjemte ådagaläggas, att den närvarande tidpunkten vore så mycket olämpligare för fattandet af något beslut om ändring i detta hänseende, som man snarligen kan förvänta svar på den från sista Ständriksdagen till Kongl. Maj:t aflättna skrifvelse, angående förändringar i afseende å klockare- och orgelnistvalen.

Då det således icke kan vara skäl att nu i samma angelägenhet besvara Regeringen med en ytterligare skrifvelse, så hemställer jag att, på sätt Utskottet föreslagit, motionen måtte lemnas utan afseende.

Vidare anfördes icke och Betänkandet bifölls.

§ 4.

Till behandling förekom Andra Kammarens Tillfälliga Utskotts, N:o 3, Betänkande N:o 5 (i samlingen N:o 5) i anledning af motioner angående ändringar i Kongl. Förordningen den 1 April 1843 rörande prestval.

Utskottets (första) hemställan, sid. 11.
Bifölls.

Utskottets (andra) yttrande, sid. 12.
Godkändes.

Utskottets slutliga hemställan, nederst å sid. 12 och å sid. 13.

Herr Hedengren: På samma gång jag får aflägga min tacksägelse för det fullständiga och tillmötesgående sätt, hvarpå Utskottet upp-

tagit och behandlat min motion, ber jag att få fästa uppmärksamheten vid ett förbiseende, som röjer sig i punkten *d*) af Utskottets förslag. Uti motionen afses nemligen både regala och konsistoriela pastorat; men i denna punkt äro de regala ej omnämnda, förmodligen i den tanke, att de regala pastoraten hafva framför de konsistoriela företrädet att få kalla fjerde profpredikant, ej blott med afseende å kyrkoherde- utan äfven komministersbeställningar. Men vid val till sistnämnda embeten är så icke händelsen; och utgående från den åsigt att den ena lärareplatsen är lika vigtig, som den andra, har jag genom min motion åsyttat, att bereda församlingarne rätt att äfven till komministersbeställningar inom regala pastorat kalla fjerde profpredikant.

Jag har med anledning af detta förbiseende tagit mig friheten sammanfatta förslag till ny redaktion af punkten *d*), hvilken jag alltså föreslår måtte erhålla följande förändrade lydelse:

“*d*) att vid val till prestsysslor, församlingen, om den det önskar, må ega att begära fjerde profpredikant med iakttagande af de vilkor, som i detta afseende för kyrkoherdebeställningar inom regala pastorat stadgade äro.”

Med denna förändring är saken hjälpt och någon återremiss obehöflig, hvarföre jag hemställer, att Utskottets Betänkande med detta amendement måtte af Kammaren antagas.

Herr Otterström: Jag bekänner, att jag ej rätt förstår, hvad den siste talaren menar, då han föreslår, att vid val till komministersbeställningar fjerde profpredikant må kallas med iakttagande af samma vilkor, som i sådant afseende för kyrkoherdebeställningar inom regala pastorat äro stadgade. Ty bland dessa vilkor ingår, bland annat, afläggandet af pastorexamen, hvilket, såsom bekant, ej erfordras såsom kompetensvilkor för komministersbeställning. Och i fråga om församlingarnes nya kallelserätt till kyrkoherdebeställning i konsistorielt pastorat, har motionären sjelf tillagt det vilkor, att om någon anmäles, som ej aflagt pastorexamen, bör valförrättaren derå meddela afslag. Såsom jag tror har Utskottet derföre genom sin uppställning af punkten *d*) antydtt, att Utskottet ej velat utsträcka kallelserätten äfven vid komministersbeställningar, utan hållit sig till kyrkoherdevalen.

Hvad sjelfva saken angår ber jag att kortligen få uttala min åsigt. Alltifrån den tid, då jag började sjelfständigt tänka öfver vår Statskyrka, har jag i det förhållande, att Staten direkt genom Konungamagten och indirekt genom Konsistorierna förser församlingarne med deras lärare, — i hvilket sistnämnda fall församlingarne likväl ega rätt att välja emellan de af Konsistorierna föreslagne — funnit sjelfva hufvudknuten i det band, som förenar kyrka och Stat. Vill man nu gå den vägen att lossa på detta band, för att möjligen komma derhän, att kyrkan helt och hållet skiljes från Statens inblandning — och för min del må jag öppet förklara att jag gerna vill följa med på densamma — då må man väl gå in på hvad Utskottet föreslagit i punkten *d*) af Betänkandet. Det är nemligen klart, att i samma stund församlingen får rättighet att till fjerde profpredikant välja hvilken den behagar — och som naturligtvis i öfrigt är kompetent,

kompetent, så att han eger indigenatsrätt inom stiftet samt aflagt pastoral-examen, hvilken man ju kan absolvera samma dag man tagit prestexamen eller åtminstone dagen derefter, i fall eljest den föreskrifna åldern är uppnådd — så är det klart att i och med detsamma Statens inflytande på församlingarnes förseende med lärare är undanröjdt, åtminstone så vida församlingen kan och vill inom sitt stifts presterskap finna en lärare.

Men jag anser, att för det närvarande de regala pastoraten äro ännu mera vanlottade än de konsistoriela, ty de förra få åtminstone se den, som söker platsen, innan de emottaga honom till lärare, och få ej, såsom ofta är fallet med de regala pastoraten, på sig kastade personer, som de ej känna, och hvilka ofta äro i den ställning, att de ej kunna för församlingen vara hvad de borde, så att konsistorierna ofta fått sända honom biträde från första dagen af hans embetsutöfning.

Det är emellertid naturligt, att, om man gifver de konsistoriela församlingarne rätt att välja fjerde profpredikant, så har man derigenom ock gjort konsistoriets förslag till en blott formalitet, ty det är mera än antagligt, det är nästan otvifvelaktigt, att profpredikanten också slutligen blir vald.

Men häraf synes mig nödvändigt såsom ett nästa steg följa, att det Kongl. regalet upphör, och att de regala pastoraten få frihet att sjelfva välja sin lärare. Ty samma skäl, som kan anföras till förmån för denna frihet inom de konsistoriela församlingarne, gälla lika kraftigt i fråga om de regala. Ty otvifvelaktigt kunna missbruk vid tillsättningen lika väl i ena som andra fallet ega rum. I sista tiden har det visserligen blåst en vind, som varit gynnsam för församlingarnes bestämmelserätt uti ifrågavarande afseende, men man kan dock säga, att den vinden är ostadig nog, och att den stundom blåst från öster, stundom från vester. Ej längesedan blef en af församlingen till fjerde profpredikant kallad prestman af Konungen utsedd till kyrkoherde, men deremot fick en annan församling icke sin vilja fram, ehuru profpredikanten var församlingens komminister. Utgången är således inom de regala gällan beroende på den grundsats, som för tillfället gör sig hos vederbörande föredragande gällande.

Med afseende å hvad jag sålunda anført vill jag ej motsätta mig antagandet af Utskottets förslag, särskildt hvad beträffar punkten *d*); men jag har ock ansett mig böra fästa uppmärksamheten på hvart dess antagande följdriktigt och nödvändigt leder, och att detta steg ej bör vara en enstaka handling, så att det länder till förmån blott för vissa församlingar, utan uttagas helt och hållet och derigenom verka gagnande för alla.

Herr Wigardt: För min del är jag motionären tacksam, för det han framlagt detta förslag och Utskottet därför att det tillstyrkt dess antagande. Visserligen hyser jag någon betänklighet vid första momentet, som bestämmer, att alla medlemmar af församlingen, som hafva rösträtt å kyrkostämman, må deltaga i prestval. Jag låter dock denna min betänklighet fara, emedan efter den nya löneregleringen dessa personer komma i mer eller mindre mån att deltaga i aflöningen till presterskapet. Jag godkänner således för min del detta moment likasom äfven de tvänne föl-

jande, men jag nödgas yrka afslag å det fjerde, emedan detta stadgande, efter mitt förmenande, innebär och kan medföra en stor orättvisa mot det nuvarande presterskapet. Ty blefve det tillåtet för församlingen jemväl inom konsistoriela pastorat att kalla fjerde profpredikant, skulle det kunna inträffa, att en ung prestman, den der tienstgjort i orten endast ett eller annat år, men derunder sökt möjligen genom hyckleri eller på annat sätt äfven lyckats skaffa sig anhang bland folket, blefve vald till själasörjare framför äldre, lika sannt kristlige och redbare män.

Jag vill härvid omtala en händelse, som några dagar förr än jag afreste till riksdagen tilldrog sig ett par mil från mitt komitentskap. Kyrkoherde skulle der tillsättas. Vid frågodagen uppstod inom detta lilla pastorat, hvilket blott utgjordes af tvänne små socknar, tre särskilda partier. Alla dessa, mer eller mindre starka, begärde hvar sin profpredikant, och då intetdera ville vika för det andra, har deraf föranledts icke blott tvist och rättegångar utan äfven afund och bitterhet inom församlingen. Jag förnyar därför min anhållan, att fjerde punkten må afslås.

Herr Jonas Andersson: I motsats till den föregående talaren är jag för min del sinnad att bifalla alla de af Utskottet här föreslagna punkterna. Jag anser, att bland alla de förslag vi fått emottaga från något Utskott i detta Betänkande finnas uttalade de mest rena och kristliga åsikter samt de rättvisaste principer.

Och ser man på det rätta i saken, är det väl gifvet att församlingen, som skall aflöna presten och draga nytta af hans lärareverksamhet, bör hafva större rätt vid valet af själasörjare än hitintills blifvit den medgifven. För närvarande är detta beroende af vissa auktoriteter, hvilka uppsätta förslag, och församlingen har till följd deraf i regala pastorat ofta fått emottaga själasörjare, som de icke sett en gång. Vid de konsistoriela uppsättas väl på förslagsrummen trenne prester, men af hvilka det kan hända, att församlingen icke är nöjd med någon. Oftast är det gamla pastorer, hvilka begärt transport till ett bättre pastorat, då de redan hunnit till en sådan ålder, att de icke mäga rätt sköta det mindre. Jag hemställer, om det kan ligga någon rättvisa uti att på sådant sätt påtvinga församlingen prestmän, hvilka efter naturens ordning icke längre äro i stånd att verka i sitt kall.

Jag anser fördenskull, att man med tacksamhet bör antaga Utskottets förslag, möjligen med det tillägg eller den förändring motionären sjelf nu föreslagit. Deraf inses tydligen, att motionären afsett icke blott kyrkoherde- utan äfven komministers-befattningar. Han nämner blott "prest-sysslor" och deri inbegripas äfven komministraturerna. Jag anhåller således, att Kammaren måtte så enhälligt som möjligt godkänna Utskottets förslag med det af Herr Hedengren i afseende å fjerde momentet nu framställda amendement.

Herr Kolmodin: Såsom ledamot af det Utskott, hvars Betänkande nu föreligger, har jag begärt ordet med anledning af de anmärkningar, som blifvit gjorda emot den frihet detta Betänkande velat åt församlingen inrymma i förevarande viktiga fall.

En talare har sålunda framhållit de svårigheter, hvarmed i detta hänseende de regala pastoraten kämpa, under det man försöker att frigöra de konsistoriela. Han yttrade nemligen, att "man icke borde försumma att frigöra den ena församlingen, men icke heller likgiltigt låta den andra kvarstå i en ännu svårare ställning." Det har icke legat i Utskottets magt att tillmötesgå hela denna fordran. Afsigten att "frigöra" torde dock icke böra misskännas hos Utskottet. Då emellertid denne ärade talare, på hvars omdöme i dessa frågor jag för öfrigt lägger stor vikt, icke framställt något bestämdt yrkande, lär jag icke behöfva ingå i något villyftigare besvarande af hans anförande.

Hvad åter angår Herr Wigardts yrkande om afslag å fjerde momentet, hvilket egentligen synes föranlett af farhåga att, såsom orden föllo sig, "en half års gammal läsåreprest" till följd af detsamma kunde få pastorat, så ligger det i sakens natur, att denna farhåga är obefogad, emedan ett dylikt förhållande icke gerna kan tänkas, och suppositionen sålunda innebär sin egen vederläggning.

I öfrigt tillåter jag mig erinra, att det här framlagda förslaget, hvilket afser att så mycket som möjligt i församlingens hand lägga valrätten vid tillsättande af dess själasörjare, icke kan sägas vara något nytt inom den kristna församlingen i allmänhet och ännu mindre i den Svenska.

Af Apostla-gerningarne finner man, hurusom i den äldsta kristna kyrkan apostlarne inhemtade församlingsmedlemmarnes mening i alla viktigare frågor. Enahanda var även, såsom kyrkohistorien gifver vid handen, förhållandet i de första församlingarne, som uppstodo närmast efter den apostoliska tiden. Inom vårt land är församlingens valrätt stadgad i de gamla landskapslagarne. I Laurentii Petri kyrkoordning af år 1571 förnyas dessa stadganden, så att efter denna lagstiftning församlingen kallade pastor, hvarefter han insattes i embetet af biskopen, så vida icke giltiga skäl funnos till hans underkännande.

I 1686 års kyrkolag vidhållas samma bestämmelser, endast att åt konsistorierna här inrymts en något vidgad myndighet. Patronatsrätten jemte de s. k. konservationerna i sterbhus började emellertid att störande ingripa i tillsättningen. Man ville nu ordna förhållandena och gjorde det så att ordningen upphöjdes till laglig ordning. Sålunda kom genom 1731 och 1739 års förordningar förslags upprättande till stånd — och i följdriktig fortgång har lagstiftningen hunnit den punkt, der vi nu befinna oss. — då församlingen allt som oftast får sig förelagdt, att välja mellan trenne prestmän, af hvilka den icke ville hafva någon. För att förekomma sådana missförhållanden för framtiden har motionären väckt sin motion och Utskottet afgifvit sitt Betänkande.

Då jag således anser, att en rättighet, som varit erkänd inom den äldsta kristna församlingen, som utgjort en den Svenska församlingens uråldriga ordning och endast genom afvikelser och missförhållanden blifvit satt å sido, omsider bör åt församlingen återgifvas; så anhåller jag om bifall till Utskottets förslag. Men då här blifvit föreslagen en förändring af fjerde momentet och jag icke på stället afgörande vågar yttra mig, om den formulering, som Utskottet uppgjort, eller den, motionären under diskussionen nu lemnat, bäst motsvarar det ändamål man vill vinna, får jag nämna, att jag icke ämnar motsätta mig återremiss af fjerde momentet,

under det jag fortfarande tillstyrker antagande af de trenne första utan förändring.

Herr *Johan Olsson* med flere ledamöter förenade sig uti detta anförande.

Herr *Rosenberg*: I likhet med min aktade embetsbroder från Jönköpings län vill jag godkänna momenten a, b och c, men längre kan jag icke instämma med honom. Han yrkade afslag å fjerde momentet, så vidt jag rätt uppfattade hans ord, af intet annat skäl än att sålunda förekomma, att någon läsa-represt blefve kallad till fjerde man. Jag tror dock icke, att man i en förordning kan göra något dylikt undantag för läsa-represter. Då jag för min del deremot fattar saken från en helt annan synpunkt, vill jag icke bekymra mig om *hvem* man kallar, utan blott tillse, att församlingen kan få *den* själasörjare, för hvilken den har förtroende och som den *vill* hafva.

Så stora och höga tankar äro framställda i detta Betänkande och ligga till grund för förslaget, att vi sannnerligen skulle göra mycket illa, om vi afsloge det ena eller det andra momentet deraf. Jag fruktar, att förslaget nog ändå har mången skärseld att genomgå, innan det kan komma att tillämpas, så att det icke kan vara behöfligt eller lämpligt att i *första* stadiet afslå det. Att godkänna mom. d vågar jag icke heller, emedan det synes mig vara mindre exakt affattadt och innehålla motsägelser. Sålunda föreslås i början af momentet, att "vid val till prestsysslor inom konsistoriela pastorat församlingen, om den det önskar, må ega att begära fjerde profpredikant" o. s. v. Men äfven inom *regala* pastorat finnas ju "prestsysslor", hvarå författningen i denna del skulle kunna tillämpas, eller *komministraturerna*. I fråga åter om *pastorerne* behöfva de regala pastoraten visst icke nämnas, emedan de förut hafva rätt att dertill kalla fjerde man; hvilket deremot icke är fallet med afseende å komministrarne i dessa församlingar. Detta synes hafva blifvit förbisedt eller är åtminstone icke tillräckligt klart uttaladt.

Vidare heter det i slutet, att församlingen må ega att begära fjerde profpredikant "med iakttagande af de vilkor, som i detta afseende för regala pastorat stadgade äro." Men bland dessa vilkor, som redan äro stadgade, är äfven det, att prest, för att kunna kallas till kyrkoherde, skall hafva undergått pastoralexamen, som icke behöfves, om han söker en komministratur. Jemväl i detta fall bör stadgandet förtydligas och förbättras. Jag skulle visserligen vara beredvillig att antaga motionärens nu upplästa förslag i sådan syftning, men dels hörde jag det icke rätt väl, dels tror jag icke det vara möjligt att så här på rak arm, som man säger, fatta ett definitivt beslut med full visshet om dess ändamålsenlighet, hvarföre bäst torde vara, att Kammaren, med godkännande af grundsatsen, bifaller mom. a, b och c samt återförvisar mom. d, på det att Utskottet må söka att göra det till innehållet mera egentligt och klarare. Jag vill blott tillägga ännu en gång, att jag högeligen skulle beklaga, om Andra Kam-maren skulle afslå ett sådant Betänkande som detta.

Med Herr *Rosenberg* hördes åtskillige ledamöter instämma.

Herr Lithner: Utan tvifvel hvilat såväl motionärens ifrågavarande förslag som Utskottets deröfver afgifna Betänkande på den i sig sjelf rigtiga afsigten att söka i någon mån åt församlingarne återvinna den dem från kyrkans äldsta tider tillkommande rätt att vid val af lärare ingripa med större inflytande än nu; men detta oakadt tror jag, att det nu förevarande förslaget lider af så väsendtliga brister, att det icke är förtjent af att bifallas, hvadan det icke heller skulle vara välbetänt att nu antaga detsamma. Motionären utgår från den optimistiska tanken, att i allmänhet församlingarne skulle vara mera kompetente att tillgodose sina andliga angelägenheter och mera måna om att deras andliga behof på bästa sätt tillfredsställes än stiftsstyrelserna. Denna åsigt är ganska naturlig för en person, hvilken är lifvad af så sannt religiöst intresse som motionären, men jag vågar dock hemställa, huruvida icke, om förslaget antoges, ganska ofta skulle inträffa att vid prestval helt andra bevekelsegrunder än kristligt nit skulle göra sig gällande. Det är nemligen samma förhållande vid prestval som vid andra kommunala val, att partier uppstå, hvilka genom agitationer söka vinna sina syften, och är det icke så sällsynt att till grund för dessa syften ligga helt och hållet främmande, icke alltid så rena bevekelsegrunder, samt att de, som tillfälligtvis kommit i besittning af magten, begagna densamma utan all hänsyn till hvad som vid dylika val borde vara det enda rättesnöret för deras handlingar. Det är derföre icke heller sällsynt att finna, hurusom de församlingar, hvilka mera än andra äro i behof af en prest med andliga gåfvor och religiöst nit, begagna sig af sin valrätt att från valet utesluta just en sådan prestman; och lika väl som det kan hända, att i en församling, der mera andligt lif gör sig gällande, väljes till kyrkoherde en duglig och oförvitlig prestman, lika gerna kan det ock inträffa, att i en annan församling en person blir vald, hvilken just skulle vara enkom skapad för att kvarhålla församlingen i andlig försoffning.

Jag vill nu ingå i en närmare undersökning af de särskilda punkterna i Utskottets förslag.

Hvad först angår punkten a, deruti föreslås att samtliga medlemmar i konsistorielt eller regalt pastorat, hvilka ega rösträtt å kyrkostämman, må deltaga i prestval, så får jag tillkännagifva att jag icke har något emot densammes antagande; ja! jag skulle till och med snarare vilja utsträcka rösträtten än längre än Utskottet föreslagit, ty om någonsin den rena personlighetsprincipen skall göra sig gällande, så är det väl vid val till presterliga beställningar; men då man sagt att svårigheter för densammes tillämpning skulle möta, så inskränker jag mig till hvad Utskottet föreslagit; dock vågar jag hemställa, om dervid de medlemmars inom församlingen intresse, hvilka befinna sig under strecket, blifvit vederbörligen tillgodosedt?

Punkten b innehåller att vid prestval allenast *en* röst bör tillkomma hvarje röstegande.

Det vill nästan synas som hade man vid afgifvandet af detta förslag tagit till mönster hvad som nu gäller i afseende å riksdagsmannaval. Redan vid sistförflutne riksdag sökte jag emellertid visa, att icke så stor absurditet, som man ville låta påskina, ligger deruti att innehafvare af större jordpossessioner ega större rösträtt än den mindre jorddegaren, ty den förre

röstar ej för sin possession utan för alla de personer, hvilka äro anställda i hans arbete. Derest man nu tillmäter honom allenast en enda röst, så utesluter man från valet alla hans arbetare, hvilka dock hafva lika dyrbart intresse i frågan som församlingens andra medlemmar. I öfrigt vågar jag hemställa, om det icke är skäl att åt den fasta befolkningen inom församlingarne reservera så mycket inflytande vid val af prest, som enligt 1865 års ordning för prestval här i Stockholm tillkommer församlingsmedlemmarne. Rösträtten beräknas nemligen efter fyrktalet, dock att ingen eger mera än 20 röster.

Punkten c innehåller, att alla val till prestsysslor böra med slutna sedlar förrättas. Jag hemställer likväl om ett sådant stadgande kan anses vara klokt och välbetänt; åtminstone borde det väl vara alternativt, så att den som ville finge rösta öppet och tvärtom. Säkert är att, om stadgandet rörande val med slutna sedlar blir lag, olägenheter, synnerligast på landet, icke lära uteblifva, och torde kanske icke så sällan inträffa att rent af bedrägeri begås derigenom, att i den okunniges hand instickes valsedel å helt annan person än han annars med sitt val åsyftat.

Beträffande slutligen punkten d, -- af innehåll att "vid val till prestsysslor inom konsistoriela pastorat församlingen, om den det önskar, må ega att begära fjerde profpredikant med iakttagande af de vilkor, som i detta afseende för regala pastorat stadgade äro" — så har redan af föregående talare blifvit ådagalagdt, att de konsistoriela pastoraten genom antagande af detta stadgande skulle komma icke i parité med utan i annan vida bättre ställning än de regala. Men deremot hemställer jag, om det icke skulle vara att harcellera de prestmän, hvilka anmält sig såsom sökande, om, oaktadt församlingen förklarat sig ännu kalla fjerde profpredikant, och denne således hade utsigt till befattningen, de sökande likväl skulle vara nödsakade underkasta sig prof. Åtminstone borde väl den ändring medgifvas, att de prestmän, som, efter att hafva anmält sig till erhållande af förslagsrum, sedermera underrättas att församlingen begärt fjerde profpredikant, må, om de så önska, derifrån afgå utan att nödgas underkasta sig den onerösa och odiösa skyldigheten att aflägga prof. Ehuru jag således med motionären öfverensstämmer derutiunan, att åt församlingarne i de konsistoriela pastoraten bör tillerkännas den rättighet, hvarom nu är fråga, och jag äfven vid föregående riksdag ordat för vinnandet af en sådan rättighet, anser jag likväl att beslutet härom icke bör affattas i den form Utskottet föreslagit, utan skulle jag finna det vida bättre, om den åsigt uttalades att, innan förslag upprättades, församlingarne skulle gifva till känna om de önskade fjerde profpredikant, samt att de prestmän, hvilka anmält sig såsom sökande, derpå finge, om de så önskade, återkalla sin ansökning.

Beträffande punkten d vågar jag derföre föreslå följande:

Sedan ansökningstiden till en ledig prestlägenhet gått till ända, företager konsistorium i vanlig ordning de inkomna ansökningshandlingarne till pröfning och uppföre på en förteckning efter ålder i tjensten samtliga de sökande, hvilka konsistorium pröfvat kompetente och i öfrigt oförhindrade att till ifrågavarande syssla föreslås, med utsättande tillika af deras respektive förtjenster, sådane de af handlingarne utrönas. Denna

förteckning öfversändes till kontraktsposten för att genom hans försorg, så fort sig göra låter, i moderkyrkan och tillhörande annexer och kapeller, såvida i dessa gudstjenst samma dag hålles, varda uppläst jemte af kontraktsposten utfärdad kungörelse derom, att fjorton dagar efter pålysningen kyrkostämma kommer att hållas med samtliga, enligt kyrkostämmoförordningen, § 4, röstberättigade församlingsmedlemmar för begärande af profpredikant.

Vid deana kyrkostämma, till hvars hållande kontraktsposten eger att i sitt ställe förordna någon närboende ojäfvig kyrkoherde, eger hvarje närvarande röstberättigad nämna den bland de på förteckningen upptagne, hvilken han för sin del helst önskar höra såsom profpredikant, och anses den af församlingen begärd, som erhållit mer än halfva antalet af de afgifna rösterna. Omröstningen sker med slutna sedlar, å hvilka den begärdes namn tecknas, och gälle ej dervid några muntliga eller skriftliga fullmagter af frånvarande. Protokollet justeras omedelbart, uppläses nästföljande Söndag i moderkyrkan och öfversändes, sedan bestyrkt afskrift blifvit intagen i kyrkostämмо-protokolls-boken, genom tienstförrättande pastors försorg till kontraktsposten, hvilken ofördröjligen öfversänder det-samma till konsistorium.

Har församlingen, såsom ofvan säges, begärt någon af de å förteckningen uppförde, och har kyrkostämmobeslutet vunnit laga kraft, göre konsistorium derom anslag med föreläggande för öfrige sökande att inom trettio dagar i Konsistorium anmäla, derest de icke önska såsom sökande kvarstå. Efter förloppet af denna tid skride konsistorium till uppsättande af förslag och uppföre derå i första rummet den af församlingen begärde samt vidare i andra och tredje rummet dem ibland öfrige kvarstående sökande, hvilka konsistorium enligt gällande lag och författning pröfvar till förslagsrum mest berättigade. Har ingen blifvit af församlingen begärd, förfar konsistorium enligt förut gällande föreskrifter, sedan konsistorii sålunda upprättade förslag vunnit laga kraft (se vidare §§ 1—28 samt 34—62 af nu gällande prestvalsförordning).

§§ 29—34 af prestvalsförordningen utgå.

(Hvad förut är stadgadt i afseende på förslags uppsättande i konsistorium upphäfves, såvidt det står i strid med här stadgade ordning.

På grund af de anmärkningar jag nu tagit mig friheten framställa, vågar jag således yrka att punkten d måtte varda till Utskottet återremitterad i af mig uppgifna syftning.

Herr Hedlund: Jag skulle icke hafva vågat yttra mig i denna viktiga fråga, derest icke densamma afsåge en reform inom Svenska kyrkan, som, en gång fullbordad, är den största sedan reformationens införande i Sverige. För dem, hvilka frukta denna reform, anhåller jag få nämna, att den församling jag tillhör länge egt denna rättighet, hvarom nu är fråga, och detta i än större utsträckning än som afses i föredragna Betänkande, ithy att nemligen församlingen är berättigad att till kyrkoherde kalla hvilken prest i riket som helst, och har församlingen i sanning icke haft skäl att ångra denna rättighet, ty resultatet deraf har varit att församlingen haft domprostar sådana som Hummel, Thomander och slutligen Wieselgren, hvilket tyckes bevisa att församlingen vetat be-

vaka sina högre andliga intressen. Man har här uttalat farhåga att, om förslaget antoges, församlingen skulle kunna välja en s. k. läsareprest. Ja! jag antager att, i fall förslaget godkännes, icke blott en utan möjligen flera församlingar kalla en sådan person, som här blifvit betecknad med benämningen läsareprest, men om församlingen anser en sådan person bättre kunna tillfredsställa sitt behof af mera allvarlig religiös vård, så må hon gerna kalla den hon anser sig bäst behöfva. Vål vet jag att dessa s. k. läsareprester stå på den ståndpunkt, att de döma mig och de med mig liktänkande till ganska obehagliga framtida förhållanden, men jag är på samma gång nog irrläurig att tro att de här vid lag icke kunna något uträtta, emedan den ena människans välfärd icke gerna kan ligga i en annan medmänniskas hand, äfven om denne sednare låter kalla sig "själasörjare", utan hvar och en är inför Gud sjelf ansvarig för sina handlingar. Äfven med nyssnämnda antagande i fråga om resultatet af utgången utaf församlingarnes valrätt, anser jag det således vara församlingarnes fulla och ovilkorliga rättighet att till lärare i religionen välja den man, som bäst öfverensstämmer med dess egen andliga ståndpunkt.

Beträffande rösträtten, så medgifver jag visserligen, hvad en föregående talare uppgifvit, att densamma inom de äldsta kristna församlingarne var lika för alla församlingens medlemmar, men vi böra dock ihågkomma att med en församling då för tiden icke menades detsamma som nu. Då betecknades med ordet församling en större eller mindre förening af människor, enade i denna tro, hopp och bekännelse. Enligt den Svenska ortodoxa kyrkans uppfattning af detta ord, består församlingen af ett visst antal hemman, sågverk, stångjernshamrar, glasbruk m. m. Det vore visserligen bra om här personlighetsprincipen kunde tillämpas, men då, såsom någon uttryckt sig, det bästa ofta är fiende till det bättre, så bör man icke försmå en förändring i framåtskridande riktning, derfore att man icke genast kan få en önskad reform helt och hållet genomförd. En föregående talare yttrade, att stiftsstyrelserna skulle mången gång ega större förmåga och mänhet om församlingarnes andliga bästa än dessa sjelfva, men han vidrörde dervid med alltför lätt hand den viktiga omständigheten, att stiftsstyrelserna vid upprättandet af förslag till lediga kyrkoherdebeställningar äro bundna af gällande befodringslagar, hvilket gör att de mången gång måste på förslaget uppsätta just sådana personer, hvilka äro bäst egnade att "qvarhålla församlingen i andlig försoffning".

Såvida Svenska kyrkan skall kunna bevara en tryggad tillvaro, anser jag det vara nödvändigt, att hon beviljar församlingarne den frihet, hvarom nu är fråga, och tror jag det icke vara med någon fara förenadt att i dess helhet antaga Utskottets förslag med den af motionären nu gjorda modifiering, helst vi nogsamnt känna alla de skärseldar samma förslag har att genomgå innan det kan träda i verkställighet.

Herr Ljuslin: För min del anser jag nu gällande lag angående prestval orättvis och ocferrätlig, och att ändring derutinnan är af behofvet påkalladt. Det kan efter mitt sätt att se icke ligga någon rättvis grund deruti, att personer inom en församling, som hafva rösträtt vid kyrkostämma och äfven äro skyldige att deltaga uti pastors aflöning, icke få

deltaga uti hans väljande, och då nu Utskottet framlagt, enligt min åsigt, ganska fullgiltiga skäl för sitt förslag, så inskränker jag mig till att yrka bifall till de tre första punkterna i samma förslag och återremiss af den fjärde punkten.

Herr Björck: Den ståndpunkt diskussionen för ögonblicket har gör det i min tanke öfverflödigt att ingå på en undersökning af förhållandet med församlingens ursprungliga rätt att sjelf tillsätta själasörjare, liksom att utreda huru församlingen gått miste om denna rätt. Jag vill endast göra en erinran, som här kan vara på sitt ställe, om den mängd författningar, hvilka angå detta ämne. Detta ådagalägger bäst, att man numera befinner sig på ett helt annat område än det rätta, och att lagstiftningen helt och hållet tänkt på presterskapet och kanske något på Staten, men obetydligt på församlingen. Gifvet är emellertid, att det är inom denna presten skall utöfva de egentliga presterliga förrättningarne. Om man erkänner detta, om presten hufvudsakligen är tillsatt för att verka till församlingens bästa, och att därför icke fordras hvarken många tjänsteår eller kunskap i administrativa författningar likasom ej heller ertarenhet i deras tillämpning, så skall det blifva tydligt, att ur synpunkten af församlingars kallelserätt icke behöfvas andra vilkor än de allmänna föreskrifter om de skyldigheter han har att iakttaga för att blifva prest. Vid en sådan i min tanke riktig uppfattning af saken, skall man icke tveka att åt församlingen gifva denna valrätt tillbaka.

Jag behöfver icke vara vidlyftigare utan vill genast öfvergå till de här föreslagna punkterna.

Första momentet har icke blifvit föremål för någon anmärkning. En talare har visserligen ansett, att rösträtten borde utstäckas längre än Utskottet föreslagit, men jag tror för min del, att man med skäl kan vara med Utskottet ense derom, att de som ega rätt att tala på kyrkostämman, äfven böra få utöfva rösträtt i detta fall. Om — hvad som bör ske — rösträtten på kyrkostämman framdeles kommer att utsträckas än längre, följer deraf ock en större rätt att taga del i detta val, men till dess synes mig Utskottets förslag vara det för tiden lämpligaste och bästa.

Hvad åter beträffar stadgandet, att vid ifrågavarande val endast en röst bör tillkomma hvarje röstegande, hvilket nyss blifvit förordadt af Herr Hedlund, sluter jag mig till denna mening, emedan, lika med honom, jag sett tillämpningen af denna regel utfalla så lyckosamt, att jag anser den böra göras allmänt gällande. Jag vill dock ej bestämdt bestrida, att ju icke möjligen till den viktiga grundsatsens egen fromma det kunde vara nyttigt att såsom en öfvergång medgifva de stora godsegarne en något ökad inflytelse på valet. Emellertid kan jag icke annat än tillstyrka bifall till momentet sådant det här lyder.

Icke heller har jag något att egentligen invända emot förslaget i tredje momentet, att omröstningen vid prestval skall ske med slutna sedlar. En talare har yrkat, att föreskriften borde göras alternativ, men jag befarar, att ett dylikt medgifvande skulle i sjelfva verket vara skadligare än den öppna voteringen.

Kommer så det fjärde momentet, hvilket hufvudsakligen varit föremål för anmärkningar. Men mine Herrar, då redan är stadgadt, att de re-

gala pastoraten hafva rätt att kalla fjerde profpredikant, synes mig en sådan rättighet vara vida mera behöflig för de konsistoriela. Dessa pastorat tillsättas på grund af förslag, som upprättas af konsistorierna och denna myndighet är dervid bunden af de nyss nämnda befordringslagarne, hvilka göra det nära nog till en nödvändighet att på förslaget upptaga prester, hvilkas ålder är sådan, att de lämpligast borde lemna arbetet i vingården helt och hållet. Deremot, säge hvad man vill om de regala pastoraten och deras tillsättande af Regeringen, så är det likväl otvifvelaktigt, att större säkerhet förefinnes, att en verksam man kommer att förordnas till tjensten genom Kongl. Maj:ts utnämmande; helst detta åtföljes af konstitutionel ansvarighet för rådgifvaren.

Af en talare hafva uppgifvits många vilkor, som borde stadgas för bevarande af presterskapets befordringsrätt, så vidt den låter förena sig med församlingens kallelserätt; och jag får säga, att, så vidt jag fattade dem, voro de särdeles tjenliga. De flesta tycktes vara af den beskaffenhet, att de borde upptagas i lagen. Men vid detta tillfälle, vid det uttalande Kammaren nu har att göra, torde det icke vara lämpligt att ingå i en bestämmd pröfning af dessa vilkor, och jag går ännu längre, då jag anser, att Kammaren icke bör tala om några vilkor alls. Sedermera lider det intet tvifvel, att, om saken vinner bifall af Kongl. Maj:t, vilkor nog komma att stadgas för att försäkra presterskapets rätt till befordran, så vidt den står att förlika med fritt val af församlingen. Derföre tror jag, att, om man utesluter det vilkor, som äfven förekommer i momentet och med några förändringar undanrödjer de anmärkningar, hvilka i öfrigt anförts emot detsamma, Kammaren skall kunna jenväl i afseende å denna del af Betänkandet genast fatta beslut utan återremiss. I öfverensstämmelse härmed har jag sökt att omredigera punkten och jag föreslår alltså, att fjerde momentet må komma att lyda sålunda: d) att församlingen *vid val till prestsysslor må ega att begära fjerde profpredikant*. Jag anhåller hos Herr Talmannen om proposition härå.

Herr Henrik Hansson: I likhet med flere andra talare är jag tacksam för det resultat, hvartill Utskottet kommit med anledning af motionärens ifrågavarande förslag. Då emellertid åtskilliga anmärkningar blifvit framställda deremot, vill jag upptaga några af dem till besvarande.

I afseende å mom. b) har man sålunda sagt, att vid prestvalen den graderade skalan skulle ega företräde. För min del tror jag det icke. Snarare befarar jag, att valet derigenom oftast skulle utfalla i strid med folkets intresse. Det är bekant, att på många ställen den större gods- eller bruksegaren plägat använda sin nuvarande röstöfvervigt vid valet mera i ändamål att förskaffa sig en glad sällskapsbroder, som kunnat roa honom vid spelbordet, än att gifva församlingen en god själasörjare. Derföre vore det efter mitt förmenande önskligt, om folket hädanefter också finge ett ord med i laget. Derföre gillar jag personlighetsprincipen i detta fall och följaktligen äfven innehållet af momentet.

Hvad vidare beträffar mom. c), har här yrkats, att stadgandet skulle göras alternativt, så att äfven öppen omröstning skulle vara medgifven, om så önskades. Jag anser, att ett sådant medgifvande vore mindre lämpligt. Man invänder, att de som rösta med slutna sedlar handla i

tysthet. Men bättre är dock, att *en* regel gäller för *alla*, och för min del finner jag den Utskottet uppställt vara den bästa,

Fjerde momentet har slutligen väckt betänklighet, bland annat därför att en läsareprest derigenom skulle kunna blifva vald till kyrkoherde. Frågan gäller dock här enligt min uppfattning icke, om en läsare blir kallad till prest eller icke, utan att församlingen må ega rätt att få den prestman hon vill hafva. För öfrigt är min tro den, att i de fall då en s. k. vinkelpredikant kan vinna anhang och sympathier, orsaken är att söka i det befintliga presterskapets bristande nitälskan i sitt kall eller oförmåga att uppfylla och motsvara sina åhörarens önskningsar. Då under nuvarande förhållanden en församling kan tvingas att taga emot prester, hvilkas lefnadsvanor och tänkesätt äro allt annat än presterliga, kan man icke förundra sig öfver, att folket icke visar mycken håg att gå i kyrkan utan heldre söker för sina andliga behof, hvilka icke mättas af den lösa maten, tillfredsställelse på annat håll.

Jag gillar därför den grundsats, som momentet velat uttrycka, men då visadt blifvit, att detta icke skett på ett fullt klart och exakt sätt, förenar jag mig i yrkandet om återremiss af 4 mom. på det att genom Utskottets förslag må åstadkommas en redaktion, med hvilken man kan vara belåten, men godkänner de trenne öfriga momenten utan förändring.

Herr Kolmodin: Med anledning af det sätt, hvarpå Herr Björck upptagit och vederlagt flertalet af de anmärkningar, som emot Utskottets förslag blifvit framställda, kan jag inskränka mig till endast några få ord.

Det har bland annat blifvit sagdt, att det skulle vara ett optimistiskt påstående, "att församlingarne, bättre än stiftstyrelserna, skulle kunna tillgodose sina andliga behof" i afseende på val af församlingslärare. Jag tillåter mig deremot anmärka, att konsistorium, af lagen bundet vid bokstafsmeriterna, eger allt för liten frihet, för att i någon väsendtlig mån kunna tillgodose de andliga behofven, under det att församlingen, efter Utskottets förslag, just skulle erhålla ganska stor frihet i detta afseende. Saknar deremot församlingen rent af förmågan att bedöma förenämnda behof, så borde ju all valrätt, äfven den nu existerande, undanröddas och Kongl. Maj:t, församlingarne ohörda, öfverallt tillsätta prester. Till dessa yttersta konsekvenser skulle man väl dock ej vilja gå.

Flera förslag till förändrad redaktion af 4 mom. hafva blifvit framställda. Jag för min del tror dock, att det vore bäst, att, i öfverensstämmelse med Herr Rosenbergs förslag, återremittera denna punkt till ny behandling, dock med erkännande af den grundsats, som i densamma uttalas. Till de öfriga trenne momenten af förslaget yrkar jag fortfarande på Kammarens bifall.

Herr Uhr: Då jag redan förut instämt med Herr Jonas Andersson och dermed också gifvit min åsigt till känna, skulle jag icke ytterligare hafva begärt ordet, så framt icke invändningar emot snart sagdt alla punkterna under diskussionen blifvit gjorda. Dessa invändningar hafva dock, efter det jag begärt ordet, blifvit vederlagda, hvadan jag icke nu behöfver upptaga dem, utan vill jag inskränka mig till att vidröra det förslag, som framställtts angående den fjerde punkten. En talare har nemligen före-

slagit, att fjerde profpredikant skall kallas redan innan de trenne på förslag uppförde aflagt prof, för att dessa skulle slippa att företaga en fåfång resa. Det kunde ju dock hända, att församlingen, sedan den kommit i tillfälle höra deras aflagda prof, skulle med sitt val falla på någon af dem, som blifvit på förslaget uppförde, och i så fall hade ju dennes resa icke varit fåfång. Jag för min del anser att den, som sökt en presterlig befattning, också gerna bör kunna företaga en resa till platsen för att aflägga prof.

Jag skulle visserligen kunna ansluta mig till det af Herr Björck framställda förslaget till redaktion af fjerde punkten, men det torde dock vara fördelaktigare att återremittera densamma till Utskottet. Jag bifaller de tre första punkterna, men yrkar sålunda återremiss af den fjerde punkten, och önskar att detta måtte ske så enhälligt som möjligt, på det att Kammaren måtte visa, att den i denna fråga, som riksdag efter riksdag varit å bane, verkligen *önskar* någon förändring.

Herr Grape: Åtskillige föregående talare hafva anmärkt, att våra nu gällande befodringslagar för prester leda till det ofördelaktiga resultat, att oduglige, orkeslöse och af ålder otjenstbare prestmän nästan företrädesvis blifva uppförde på förslag till lediga platser; det är emot detta påstående jag ber att få nämna några ord. Den olägenhet, som här blifvit påpekad, är redan till en del undanröjd genom Kongl. Brevet af den 31 Maj 1867, enligt hvilket domkapitlen anbefallas att vid upprättande af förslag till lediga prestsysslor fästa afseende icke allenast vid den sökandes ålder och öfriga tjenstemeriter, utan äfven på det nit, den skicklighet och duglighet, den sökande i tjensten ådagalagt. Denna författning har, såsom nyligen tillkommen, måhända ännu icke blifvit allmänt känd, men dess tillämpning skall otvifvelaktigt häfva en stor del af de missförhållanden, som hittills egt rum.

Hvad Utlåtandet i öfrigt vidkommer, ber jag att endast i korthet få tillkännagifva, att jag bifaller Utskottets förslag angående mom. a och b, men att vidkommande mom. c jag dragit i betänkande lämpligheten af val med slutna sedlar, då bland allmogen ännu så många finnas, för hvilka skrifkonsten är främmande. Dessa skulle sålunda nödgas begagna sig af skrifvarebiträde för valsedelns uppsättande, och häraf kunna missbruk uppstå, som blefve större än dem, man söker häfva. Derföre anser jag fördelaktigast, om omröstningen vid prestval fortfarande blir öppen. Angående mom. d hyser jag väl tvifvel om ändamålsenligheten och nyttan af den utvidgade kallelserätt, som blifvit församlingarne föreslagen, men vill ej motsätta mig återremiss af denna punkt, för att åtminstone erhålla en förändrad redaktion deraf, hvilket i min tanke är högeligen behöfligt.

Herr Hødengren: Då tiden redan är så långt framskriden, vill jag icke upptaga densamma för Kammaren genom att söka bemöta de anmärkningar, som blifvit gjorda mot mitt förslag. Jag förenar mig med Herr Björcks förslag till omredigering af mom. d, då jag måste erkänna riktigheten af den anmärkning, som af denne talare mot förslaget blifvit framställt, men motsätter mig deremot frågans återremitterande till Utskottet, enär en sådan återremiss så skulle draga ut på tiden, att frågan

möjligen icke hunne afgöras denna riksdag, dels till följd af de många omvägar, hon i sådant fall skulle göra, och dels i anseende till de många andra viktiga arbeten, som taga Riksdagens tid i anspråk. Då vi nu fått förslag till en bättre redaktion af mom. d, anser jag återremiss vara obeförlig och att vi snarast vunne det mål, hvartill vi sträfva, genom antagande af denna redaktion.

Herr Magneli: Jag instämmer med den största glädje och tillfredsställelse i de grundsatser, som genomgå detta förslag, men då det samma troligen kommer att till Utskottet återförvisas, för att undergå omarbetning med afseende på den diskussion, som nu i frågan egt rum, ber jag att få hemställa, huruvida icke skäl vore att vidtaga en förändring i afseende på den i mom. a bestämda rösträtten i den syftning, att rösträtt må tillkomma hvarje husfader eller, der sådan icke finnes, husmoder. Det synes klart, att, i en sådan angelägenhet som denna, hvarje husfader, såväl torparen och dagakarlen som den störste egendomsegaren i församlingen, har samma ömmande intressen för de sina, och jag anser derföre rösträtten icke böra inskränkas till dem, som ega sådan rätt å kyrkostämman.

Hvad mom. c angår, anser jag den slutna voteringen ega stora fördelar framför den öppna, men då skrifkonsten ännu icke är en tillhörighet för alla, anser jag äfven hvar och en bör hafva rätt att aflemna sin röst viva voce.

Vidkommande den fjerde punkten, tror jag att, om återremiss af denna punkt kommer att ega rum, Utskottet torde böra beakta det af Herr Lithner framställda förslag till förändrad redaktion af denna punkt.

Herr Åstrand: Jag beklagar i sanning, att tiden är så långt framskriden, då ännu så många frågor återstå. Det hade varit väl, om Kammararen varit talrikare samlad, om icke så många platser stått tomma, då Kammararen snart går att uttala sitt omdöme om ett Betänkande af den vikt som det nu föreliggande.

Utskottet har uppdelat sitt ifrågavarande förslag i fyra moment, hvaraf dock de tvänne första stå så nära hvarandra, att de väl skulle kunna sammanföras till ett. I momentet a föreslår Utskottet, "att samtliga medlemmar i konsistorielt eller regalt pastorat, hvilka ega rösträtt å kyrkostämman, må deltaga i prestval"; och fortfar i mom. b, "att vid sådant val allenast *en* röst bör tillkomma hvarje röstegande." I detta hänseende har dock Utskottet, efter mitt förmenande, både gått för långt och gjort för litet. Om vi frånträda den grund, vi nu ega för utöfandet af rösträtt vid prestval, anser jag vi böra, mera än Utskottet gjort, fästa oss vid personlighetsprincipen. Det torde väl vara lika viktigt för den fattige som för den rike att få deltaga i valet af själasörjare, ja, kanske ofta viktigare för de förstnämnda, hvilka icke ega den utvägen att i religiösa angelägenheter hänvända sig till den prest, som har deras förtroende. Här borde Utskottet hafva tagit steget ännu längre.

Men då Utskottet åter föreslagit, att alla, som vid kyrkostämman ega rösträtt, böra vid prestval ega *lika stor* rösträtt, har Utskottet begått en stor orättvisa. Jag anser hvarken med billighet eller klokhet öfverens-

stämmande, att en person, hvilken, t. ex. såsom hyresgäst, tillfälligtvis bor inom församlingen och skattar jemnt så mycket, som är vilkor för rösträtts erhållande å kyrkostämman, att, säger jag, denna person, måhända helt och hållet ointresserad af församlingens angelägenheter, skall i fråga om prestval kunna utöfva lika stor rösträtt som egaren af flera hemman med kanske en personal af tre å fyrahundra personer. En sådan rättsgrund kan jag icke finna rättvis. Om personlighetsprincipen lades till grund, då skulle alla, vare sig de betala större eller mindre skatt till kommunen, ega lika rösträtt; men frånträda vi denna grund, tillämpa vi den icke i dess strängaste konsekvens, då anser jag fyrktalet vara den enda rigtiga grunden för rösträtts utöfvande, äfven om, såsom en talare påstått, icke personen, utan qvarnar, sågverk och åkerfält derigenom skulle komma att välja själasörjare. I den syftning, jag nu påpekat, yrkar jag, att dessa moment måtte förändras, och föreslår af denna orsak deras återremitterande till Utskottet.

Hvad Utskottets förslag i mom. 3 angår, skulle jag obetingadt ingå derpå, om nemligen skrifkonsten ännu vore tillräckligt känd och öfvad, men för närvarande tror jag den slutna omröstningen skulle gifva tillfälle till stora missbruk. Jag har mig bekant ett prestval, som skett med slutna sedlar och ber att för Eder, mine Herrar, få berätta, huru dervid tillgick. Det fanns inom församlingen en allmänt aktad person, åt hvilken de öfrige församlingsboarne uppdrogo att afgöra valets utgång. Han efterkom för denna gång deras önskan, men då befatningen, efter en tids förlopp, åter blifvit ledig, vägrade han att villfara församlingens äfven nu uttryckta önskan, att han ensam skulle bestämman valet. Efter någon öfverläggning beslöts, att lotten skulle afgöra, hvilken af de trenne på förslag uppförde skulle erhålla platsen. Man upptecknade namn på trenne omröstnings-sedlar och lottningen försiggick. Lyckan tycktes sålunda hafva afgjort utgången, men, mine Herrar, de trenne sedlarne, som kastats i urnan, innehöllo alla ett och samma namn. Jag befarar att sådana händelser ofta skulle inträffa vid prestval, om det slutna omröstningssättet skulle ega rum: man trodde möjligen, att valsedlarne innehöllo olika namn, men i denna tro kunde man blifva bedragen. Oaktadt jag måste medgifva, att vid den öppna omröstningen större tillfälle finnes för påtryckning af röstvärfvare, samt att desse onekligen härvid lättare kunna kontrollera att deras utgifter icke varit fåfänga, anser jag mig dock böra, på de skäl jag anført, yrka afslag å Utskottets ifrågavarande moment.

I mom. d har Utskottet föreslagit, "att, vid val till prestsysslor inom konsistoriela pastorat, församlingen, om den det önskar, må ega att begära tjerde profpredikant med iakttagande af de vilkor, som i detta afseende för regala pastorat stadgade äro". Jag tror icke, att Utskottet kommit till någon lycklig lösning af denna fråga. En gammal regel säger att "ingen är sämre än då han gifter sig och ingen bättre än då han dör", men man torde härvid kunna göra ett undantag för prestmän, hvilka blifvit uppförda på förslag till någon presterlig befatning, ty de härvid oftast uppträdande partierna kunna, hvar för sig, aldrig nog djupt i smutsen dränka motsidans kandidat eller nog mycket till skyarne höja sin egen. Då så är förhållandet för närvarande, i huru mycket större grad skulle

det icke blitva fallet, om församlingen finge rätt att kalla fjerde profpredikant och rösträtten utvidgades?

Detta förslag innehåller dessutom en orättvisa mot vårt nuvarande presterskap, som, med antagande af nu gällande vilkor för befordran, ingått i statskyrkans tjänst. De äldre skulle måhända genom den föreslagna förändringens antagande alltjemt komma att förbigås af den yngre, samt således aldrig erhålla någon befordran. Detta vore åtminstone en möjlighet och i densamma ligger allt annat än rättvisa.

Ofta antager en församling, att ingen af de trenne på förslag uppförda presterne kunna motsvara församlingens billiga anspråk på en god själavård, och i sammanhang dermed får man ofta höra yttras, att det vore bäst att välja den äldste eller den sjukligaste, enär man derigenom snarast skulle blifva i tillfälle att få anställa nytt val; men oakadt dessa dåliga auspiciér händer dock ganska ofta, att församlingen sedermera blifvit rätt belåten med den själasörjare de erhållit. Detta bevisar, enligt min uppfattning, att den uti ifrågavarande hänseende af Utskottet föreslagna förändringar icke är af behovet påkallad.

Utskottets förslag tror jag icke heller skulle lyckligt inverka på det yngre presterskapet. Utsigten till en hastig befordran och vinstbegäret skulle möjligen mana dem till att söka folkgunst, samt att hyckla känslor, som för dem vore främmande. Jag vill för min del icke befordra ett sådant vingleri; och jag tror sålunda, att äfven detta moment i alla hänseenden bör ogillas.

Herr Lithner: Jag ber att med några ord få bemöta de anmärkingar, som här blifvit emot mitt förra yttrande framställda.

En talare näst efter mig har skildrat de lyckliga förhållanden, som äro rådande i den församling, hvarifrån han är. För min del tror jag, att det skulle gestalta sig på samma sätt i alla andra församlingar som i Göteborg, om de blott voro i besittning af den bildning och de många tillfällen att förvärfva en sådan, hvarpå detta samhälle är så rikt, ja kanske det rikaste i vårt land. Det anförda exemplet från Göteborg torde således i och för sig ingenting bevisa. Samme talare har äfven sagt, att man nu, då territorium utgör grunden för församlingen, gått från det gamla kyrkobegreppet af församling, så att då församlingen förr var en förening af liktänkande varelser, den numera utgöres af en samling kvarnar, sägverk, bruk o. s. v. Men det torde väl dock falla af sig sjelf, att, då församlingen uppträder i rummet, dess medlemmar komma att bo på samma ställe och der, hvar och en för sig, äfven få sina intressen att bevaka; och hvad det gamla kyrkobegreppet af församling beträffar, vill jag blott anmärka, att aposteln Paulus i sina bref till församlingarne i Rom, Philippi, Thessalonica o. s. v. talar om dessa samhällen såsom territoriela, på samma sätt som vi nu tala t. ex. om Göteborg.

Man har beskyllt mig för att hafva begått en inkonsequens, då jag å ena sidan talade om den rena personlighetsprincipen såsom den enda rationela grunden för rösträtt, och å den andra sidan om en graderad röstskala. Men mine Herrar! det är icke jag, utan Utskottet, som varit inkonsequent; det är Utskottet, som uppställt rösträtt vid kyrkostämman såsom vilkor för att välja själasörjare. För öfrigt får jag nämna, att jag

endast af välvilja för förslaget tillåtit mig framkasta mina egna anmärkningar. Det torde vara att antaga, att, om denna Kammare stadnar i det beslut, som nu är föreslaget, Första Kammaren icke kommer att gå in derpå; hvadan således frågan för denna riksdag icke får någon utsigt för sig.

En annan talare har med välvilja upptagit det formulär af förslagens fjerde punkt, som jag uppgjort, men tillika yttrat, att i afseende å denna punkt icke borde göras några tillägg, utan att den helt enkelt borde lyda så: "vid val till prestsysslor inom konsistoriela pastorat må församlingen, om den så önskar, ega rätt att begära fjerde profpredikant". Härvid vill jag dock hemställa, huruvida icke, då detta förslag för Kongl. Maj:t framlägges, det för sakens framgång vore nödigt att visa, på hvad sätt och i hvad riktning Kammaren tänkte sig att detta kallande af fjerde profpredikant skulle vara verkställbart, för att icke stå i för stor motsats till nu gällande befordringslagar. Jag tror därför, att en återremiss af fjerde punkten i det syfte, jag förut tillåtit mig angifva, verkligen är af nöden och att Kammaren icke nu på stående fot kan fatta något beslut.

På grund af hvad jag anfört, yrkar jag återremiss till Utskottet af Betänkandets fjerde punkt; i afseende å den tredje punkten är jag böjd för att instämma med de talare, som yrkat afslag i den riktning, att valen böra ske med öppen omröstning.

Herr Carl Ifvarsson: Jag har begärt ordet för att afstyrka den återremiss af förevarande Betänkande, som blifvit af åtskillige talare förordad. Jag tror nemligen, att både de som af välvilja och de som af motvilja för sjelfva saken i fråga påyrka en sådan återremiss, icke skola dermed vinna någonting annat, än att frågan undanskjutes och kanske icke ens inom Andra Kammaren — det må nu så vara, om den ej medhinnas i Första Kammaren — kommer att under innevarande riksdag få sin lösning. De många olika anmärkningar, som här framställts mot Betänkandet, tyckas för öfrigt icke bevisa, att det skulle kunna lyckas Utskottet uppgöra ett förslag, hvilket alla skulle känna sig benägna att gilla. Dertill kommer att, åtminstone efter mitt förmenande, man har fullt skäl vara belåten med Utskottets förslag, sådant det är efter den af Herr Björck i fjerde punkten gjorda förändringen, och att man kan utan tvekan antaga densamma; hvilket jag för min del får tillstyrka.

Herr *Rosenberg* instämde med Herr Carl Ifvarsson.

Herr Anders Jonsson: Jag ber att endast få tillkännagifva att jag lemnar mitt bifall åt punkterna a, b, c, i Utskottets förslag och, hvad punkten d beträffar, antager den af Herr Björck gjorda redaktionsförändringen af densamma.

Herr Lars Persson: Det var egentligen med anledning af punkten c, som jag begärde ordet, för att få uttrycka min åsigt om densamma. Man har här gjort invändningar emot föreskriften i nämnda punkt, att "alla val till prestsysslor skola ske med slutna sedlar". Men jag anser dessa
 dessa

dessa invändningar till förmån för den öppna voteringen vara af föga eller intet värde, enär jag sjelf varit i tillfälle erfara den slutna voteringens företräde såväl vid val till riksdagsman och landstingsman som på kyrkostämman. Den öppna omröstningen kan vara föremål för en obehörig inverkan och påtryckning, hvilken bäst förekommes genom omröstning med slutna sedlar.

Att nu återremittera Betänkandet hade jag ansett mindre nödigt, då jag trodde, att man skulle kunna antaga detsamma, sådant det var efter den af Herr Björck gjorda förändringen af punkten *d*, men då flere talare påyrkat en sådan återremiss, skall jag ej motsätta mig densamma, under det jag för öfrigt bifaller de tre första punkterna i Utskottets Betänkande, och, angående fjerde punkten, den omredigering af densamma, som Herr Björck föreslagit.

Öfverläggningen var slutad. Proposition framställdes särskildt å hvarje moment i Utskottets ifrågavarande hemställan, och blefvo momenten *a*, *b* och *c*

bifallna.

Vid derefter framställd proposition å momentet *d* förspordes skiljaktiga meningar och begärdes votering. Följande voteringsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Kammarens Tillfälliga Utskott N:o 3 tillstyrkt i momentet *d* uti sista punkten af dess Betänkande N:o 5,

röstas ja;

Den det ej vill,

röstas nej;

Vinner nej, har Kammaren beslutat att berörda moment skall erhålla följande lydelse:

"att församlingen vid val till prestsysslor nå äga att begära fjerde profpredikant".

Omröstningen utföll med 11 ja mot 103 nej; i följd hvaraf Kammaren beslutat i enlighet med nej-propositionen.

Herr *Åstrand*, med hvilken Herrar *A. von Proschwitz* och *Liljner* förenade sig, reserverade sig mot Kammarens beslut öfver samtliga momenten af Utskottets nu sednast föredragna hemställan.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgörömmål meddelades följande ledamöter:
 Herr *Daniel Danielsson* under 14 dagar från den 11 dennes,
 Herr *Sederholm* under 6 dagar från den 9 dennes,
 Herr *Medin* under 4 dagar från den 5 dennes,
 Herr *Jonas Andersson* under 9 dagar från den 17 dennes,

Herr *Karl Larsson* från Elfsborgs län under 14 dagar från den 9 dennes och
 Herr *Indebetou* under 9 dagar från den 9 dennes.

§ 6.

Till bordläggning första gången anmäldes följande ärenden:
 Stats-Utskottets Utlåtanden N:o 30—33, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens Sjette till och med Nionde Hufvudtitlar.

På särskild hemställan beslöts, att dessa 4 Utlåtanden skulle sättas främst på föredragningslistan vid nästa sammanträde, på det att beslut då skulle kunna fattas om ordningen för föredragningen af dessa Utlåtanden.

Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 34, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition, angående öfverlåtelse till enskildt bolag af Ronneby helsobrunn i Ronneby socken, Medelstads härad och Blekinge län;

N:o 35, i anledning af väckt motion, angående försäljning af Statens egendom i Constantinopel;

N:o 36, i anledning af väckt motion om upplåtelse af ett mantal Örum Storgården i Gäseneds härad till boställe åt fjerde afdelningschefen vid Elfsborgs kompani af Westgöta regemente;

N:o 37, i anledning af väckt motion om upphörande af arrendet utaf Sala silfververk, m. m.

N:o 40, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Stats-Utskottets Memorial N:o 9, om nedsättning i den vid sednaste riksdag för Andra Kammarens ledamöter bestämda resekostnadsersättning;

Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 8, angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker.

§ 7.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kansli-deputerades förslag dels till Riksdagens underdåniga skrifvelse N:o 2, angående val af Justitieombudsman och hans suppleant, dels ock till förordnanden för de till nämnda befattningar valde personer.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. 11 e. m.

In fidem
Carl Kullberg.